

Lakewood Daf Yomi

PRESENTED BY SRULY BORNSTEIN

לע״ן

ברוך דוב ז״ל בן יבלחט״א משה חיים ווידרא נ״י
הרב שמעון דוד בן ר' יעקב יוסף איידער זצ״ל

מראה מקומות רשפי אש

לע״ן מרים שיינדל בת יבלחט״א אפרים שמעון סינאוויץ

(א) מולין מו: (ג) נכרות
ה: (ו"ט) (א) [משמעות
פ"א מ"ד] (ד) חולין
נה: (ה) שם מה: עיי"ש,
(ו) שם מו: (ז) מנחות
גד: (ח) מעשרות פ"א
מ"א: (ט) ח"ו, (י) פסוק
במלכים א' זכ: (יג) [עין
פסוק] (ל) חולין דף מה:
(מ"ט) שם מו:
(נ) שם נד: (ס) פ"ג וכן
בקהלת רבה פ"ה:
(פ) ד"ה שיעור.

הנהגות הב"ח

(א) גמ' מי עולה כד
חינוא יקב ל"ל וכן
נכ"ש:

תורה אור השלם
(א) עשר תעשר את כל
הבאות וצ"ע ד"ה
השדה שנה שנה:
(וכי' ד"ה כב)

ליקוטי רש"י

שנשפכה בכתות.
כשר היראה נמות מות
קרימים של ונשפך
מחשבה לנסות ומסוה
לחשבה מות הקרימים
וחסרונה של שמחתה
כולה מלאה ועכשיו
פליה רקיעה. דקיימי
סימפונא. של ממוקן
קטקטות. (חולין מו:)

הנהגות וצינונים

[א] צ"ל [דנן] (גיליון):
[ב] צ"ל נספח
(דרי''): [ג] צ"ל
כבוד [ד] (גיליון): [ד] צ"ל
שנשפכה (רש"י) וכה
בדרי'': [ה] לעיל לה
ע"כ ד"ה ובחוטמה
והיבט אפילו במשהו
הנראה ילחם שם ב"ש
ולבארה הוא מיוחד:
[ו] בנ"מ יתא בוקא
דאמא פירש רש"י ז"ל
בוכנו וכן הוא בערוך
(גיליון): [ז] צ"ל ר' יצחק
בן אלעזר (גיליון):

לעזי רש"י

פ"י"א: פירוש כדור
(רש"י יעשה כ"ז י"ט וי"ח)
רש"י סנהדרין דף סח
ע"ל ד"ה אמר לו, דבר
גמול (מנחת פיו שס),
פורמ"א: פירוש שס,
זכרה תמידי.
אינפ"ה: פירוש לחסות.
לחנפת (עין ר"י) סוטה
דף מה ע"כ ד"ה שמי
ככרית הענקות וכו'.
קדושה"א: פירוש
דמה, נראה דומה למין
אחר.

בבב"ה. כשר: במקצתה. פסול דמנומר הוא: תני ע"א בר חנינא.
אניקא ולא חסר קאי דמכשר תנא דמתני' ואחא הא' תנא למימר
דאס מפולש הוא מנידו ללידו פסול נקב כל שהוא אפילו של מחט
ונקב שאינו מפולש נכאסר אס רחצ כאסר פסול ואע"פ שלא חסר
כלום כגון שחמץ צ' יחד עצה ומתני'
נפחות מכאסר ונשאנו מפולש:
סימני טרפה. שהנחמה נטרפה^א זה
ולקמיה מפרש ליה: נק"ף. סימני
טרפה הוא דהיינו הגלולה^ב. נסדק.
דהיינו גרגרת שנסדק כולה שלא
נשמיר זה חוליא למעלה וחוליא
למטה^ג: ניקב. כגון ניקב קרום של
מוח^ד: ריאה שנשפכה בקיתון. הנצר
שחמץ הקרום נימוח ונעשה כמים:
הא יא קיימי סימפונאה טרפה.
אלמא מסימני טרפה הוא: הכא
מאי. אס נימוח וקיימי סימפונאה
דהיינו חדרי הזרע שהגרעינין
נמוס: פרוחי מפרחת. נרקצת:
תפוח פרוח. מפרש לקמן: כבוש.
נמוקן או נמדל: ש"זוק. מושל
צומר נאור נרוחמין: (כדור^ה). העשו
כמין כדור עגול כדור פלוט^ו:
התים. שיש דעוקן יחד: הבוסר.
קטן כפול הלך: גידלו בדפוס.
נעשה לו דפוס כשהוא קטן ונמות
נמוכו נמוכר וגדל כמדת הדפוס.
דפוס פורמ"א נלע"ז כל דבר העשו
לעשות למדמו דברים אחרים על גזיו
כמו מנעול או נמוכו כעין שהיו
עושין קדרות ללחם הפנים" שיעניקו
העיסה למון הקדרה והלחם נעשה
נלומה כגון אלו קרי דפוס: כמין
בריה אחרת. שאינו דומה לאתרוג
כלל: מאי יא תפוח מבחין.
נפחת^ז ונרקצת נמוקן: פרוח מבפנים.
וקליפתו קיימת כמין ריאה שנשפכה
נלע"ז: כגון שפלו גשמים נחלש
ותפת סרה נקב. ל"א חפס נקב
סרה ריחו רע מממת תולעים
שאלוהו: דומה לברשי. שגדל כאן
והרי הוא שחור: פסול. שנדמה הוא
עמנו היינו טעם דכשר דלורחיה הוא: הא ין והא ידו. לעולם
מתני' כשי נמי פסול ולא קשא ממניחין לגני ארץ ישראל שרחוקין
מארץ כוש ואינם רגילים בהם צייחא לגני צבל שקרוצים לגוש
ורגילין בהם ומכל מקום בגדל כאן דומה לכושי דמה הוא ופסול:
רבי עקיבא. דלמר דעד גמר ציוליה לא היו אתרוג פרי ורבי
שמעון אמרו דבר אחד: פ"סר את האתרוגים בקובין. מן המעשרות:
כרבנן סבירא ידו. דחייבין נמעש דפרי הוא הולא ומחילתן וסופן
אוכל^ח: שבני אדם מוציאין אריזה. פרי העשו ללמנוח ולא משכחה
לה אלא צבל כל זורכו. והא דנקט אתרוגין משום דלא פלוג רבנן
בני פלוגתיה לחיובי בקובין אלא אתרוגין ותפוחין דקסברי מחילתן
וסופן אוכל הוא דכחין לה פ"ק דמסכת מעשרות כל שחמילתו וסופו
אוכל אע"פ ששומרו נמוכר להוסיף אוכל חייב צין גדול צין קטן
וכל שאין מחילתו אוכל וסופו אוכל אינו חייב עד שיעשה אוכל כו'
האתרוגים והתפוחים חייבין צין גדולים צין קטנים ופליג ר' שמעון
ליריעה ואתרוגים קטנים שטעמם אינם נומחין אלא תפוחין קיס
ליה דלף על פי שלא צבלו כל זורכן נומחין ובקטני קטנים אפילו
בתפוחין ודאי פליגי הולא וטעמא משום מוציאין לזריעה הוא:
ותו

לומר ניקב נקב מפולש או לבית הקיימפונות או חסר כל שהוא בלא מפולש אלא אי אפשר לומר כן דמשמע דחדא מלתא היא מדקתני
סיפא ניקב ולא חסר כשר:

אתרוג

כבודו פסול. לומר עשוי כמין כדור של עור שמשחקות הצנות זו כדדרשין (פסחים פ"ג)^א דברי חכמים דכרעו כדור
של צנות ואורקות זו לו כן דברי תורה מוקדן מפה אל פה פלוט^ב נלע"ז (כ) היא דהכדור והאילווס דקוף ארבע מיתות

(סנהדרין דף סח. וסח) ודאי דגרס כדור גדול^ג והיינו עשוי כמין דוד ועגול כקדריה: (ע"ש" מוס' סנהדרין כו. ד"ה כדור ומוס' חולין פד. ד"ה
כדריה: [ד] אתרוג הבוסר. פי' בקונטרס קטן כפול הלכן ולא יתכן דפרישית צריס פירקין (דף נא: פ"ג)^ד אהיה דשיעור אתרוג דמיימין החם:

לגומא שנאחרו כשר פטמחו שנחלש העוקן מתוך האחרו וחסרו
לפיכך פסול והיינו דתני ר' יתכן כן אלעזר נעלה צונחנו מה שנכנס
מתוך האחרו כצונחא הנכנס ומכה צאסחתא והקשה בקונטרס על
זה שלא מצינו בכל מקום פטמח עוקן ור"מ מפרש שמנינו עוקן
ופטמח נמוקין אחד נמוקין כ"י יולא
דופן (מה ד' מ' וסח) גבי סימני
טוגרת דתנן כן עולא אומר משתשחר
פטמחה רבי יוסי אומר כדי יהיה
עומן ידו על העוקן והוא שוקע
וזהו לחזור דעוקן הוא חודו של
דד שהמטק מכניס למון פיו ופיטמח
הוא הנצר שמתה העוקן שמשחר
סציב וקלת היה נראה מזמזמר כאן
גבי אתרוג פטמחו ועוקו וחוטמו
וכן נמי החס גבי דדי אשה משמע
ששלישן נמוקין אחד לזר ראשו של
אתרוג דעוקן פעמים שיואל מחודו
שנראשו כמין עוקן צלט וקשה כעך
ולכן קרי ליה עוקן עוקן ונעלה פטמחו
דהיינו צונחנו היינו שנחלש אותו
עוקן ממקום חיצו ונשאר כמין
גומא בראש האתרוג ונפרק יולא
דופן (ג"ז שס) פירש בקונטרס חוטמו
פסק ופסול^א פירש צונחנו אפילו
נמשהו הנראה צעזי גוצה שמשפט
ויורד לזר ראשו וצירושלמי^ב אמר נעלה
פטמחו מן אמרי שונחנו משמע
שהוא לזר ראשו כעין פרש שזנ"ו
וצערו^ג פירש נשס ר"מ נעלה
פטמחו נראין הדברים שהוא דד
של חוטם כמין פטמח של דד דתנן
(עוקין פ"ב מ"א) פטמח של רימון
אצל [האן] דלמר ר' יתכן נעלה
צונחנו הוא קלה העך הנמוך צאחרו
כאחור דשחיתת חולין (דף מנ: מנ) הא
(צונח^ד) דלטמא דשך מדוכתיה
טרפה מתוך פירושו משמע דפטמחו
וצונחנו מרי ממי נינהו זה צעוקן
זה צארו ולא צא ר' אלעזר צר
יתכן^ה לפרש אלא להוסיף על המשנה
ובשם רבינו גרשום מאיר הגולה פירש
צערוך כפירוש רבינו יתכן צר יהודה
הלוי: הא בבב"ה

פי' בקונטרס נמוקתה פסול דמייחיו כנומור ורבינו חננאל פי' איפכא
בבב"ה פסול דלטרפיות דממי לה בשמעין וגבי טריפות אשכחן
בפרק אלו טריפות (חולין דף נה:) הגלולה טריפה ואס נשמיר זה
כסלע כשרה דהדרה צריא וכן מוכח מדפריך אי נקלף תנינא כלומר
אס סימן טריפה דקא אמרין היינו נקלף דסימן טריפה הוא הגלולה
תנינא צמחני' שהוא פסול צאחרו משמע צהדיא דעין טריפה
מיפסול: א' נסדק תנינא. שהוא כעין טריפות גרגרת שנסדקה
כולה שלא נשמיר זה חוליא למעלה וחוליא למטה^א תנינא צמחני'
נסדק פסול וצבי האי גוונא שנסדק על פני כולה אי ניקב שגס
הוא סימן טריפה כמו ניקב קרום של מוח^ב והשתא הא דפריך עלה
תנינא לא היו כעין אצריני אלא כלומר נמינא שהוא כשר גבי אתרוג
דקתני מנח"י ניקב ולא חסר כשר ומכל מקום אע"ג דלעין טריפות
אסור החס הוא משום דקרום לחודיה קאי אצל הכא כוליה אתרוג
חיצור הוא דממי לניקב הלז ולא לבית חלל^ג ויתכן דגבי אתרוג נמי
אס ניקב עד חדרי הזרע שהגרעינין לתוכן פסול אע"ג שלא חסר
ולעיל דנצי נקב מפולש היינו שלא כנגד אוחן חדרים ואס ניקב עד
שם בכלל מפולש הוא דלוחן חדרים נמוקין סימפונות דריאה קיימי
כדמוכה שמעין דנצי ליה למיפסל נשפכה בקיתון מרוס דלא קיימי
סימפונאה ואי היה מפרש' דמניחין דקתני ניקב וחסר כל שהוא
פסול מרי מלי נינהו הוא ניחא טפי דהו תנינא דומיא דאצריני
לומר ניקב נקב מפולש או לבית הקיימפונות או חסר כל שהוא בלא מפולש אלא אי אפשר לומר כן דמשמע דחדא מלתא היא מדקתני
סיפא ניקב ולא חסר כשר:

דברי חכמים דכרעו כדור של צנות ואורקות זו לו כן דברי תורה מוקדן מפה אל פה פלוט^ב נלע"ז (כ) היא דהכדור והאילווס דקוף ארבע מיתות
(סנהדרין דף סח. וסח) ודאי דגרס כדור גדול^ג והיינו עשוי כמין דוד ועגול כקדריה: (ע"ש" מוס' סנהדרין כו. ד"ה כדור ומוס' חולין פד. ד"ה
כדריה: [ד] אתרוג הבוסר. פי' בקונטרס קטן כפול הלכן ולא יתכן דפרישית צריס פירקין (דף נא: פ"ג)^ד אהיה דשיעור אתרוג דמיימין החם:

מקורולות

כד א מ"י פ"ח מהלכות
לולל הלכה ו' טו"ט:
א"מ פ"ח מהלכות פט"ו:
כד ב מ"י שם טו"ט שס
פט"ו:
כד ב ד מ"י פ"ח מהלכות
שחטת הלכה ט' סג
עין סג טו"ט פ"ד יד לו
פט"ו:
כד ה מ"י פ"ח מהלכות
לולל הלכה ח' סג
עין סג טו"ט פ"ח סימן
מחמט פט"ו:
כד ו מ"י שם טו"ט שס
פט"ו:
כד ז מ"י שם טו"ט שס
פט"ו:
כד ח מ"י שם טו"ט שס
פט"ו:
כד ט מ"י שם טו"ט שס
פט"ו:
כד י מ"י שם טו"ט שס
פט"ו:

רבינו חננאל

שנקלף עורו במקצת כמו
פני תורה אדמין כשרה
וגרסי' נמי באלו טריפות
הגלולה ר' מאיר מנשי
וחכמים פוסלין שנקלף
עורה הארנא סומקא ודני
מלי כולה אבל נשחירי
מקצת
ניקב נקב מפרש במשהו
ושאנו מפרש בכאסר.
כע"י רבא נולדו
באתרוג סימני טריפה
כגון שנשפך בקיתון
[מחין] ואמרין ת"ש
אתרוג תפת סרוח פסול
מאי לא תפת מבחין
וסרוח מבפנים וקתני
פסול ודחין לא אידי
ואידי מבחין ולא קשא
הא דאיתא ודארי' סרוח
הוא דסרוח ודארי' איתחפ
ולא איפשטא. ניטלה
פיטמחה. נראין הדברים
שהוא דד של חוטם
כפיטמח של דד כדנמי
שיטא של רמון. אבל
הא דתני ר' יתכן ניטלה
בוכנו והוא קזה העך
הנמוך צאחרו כגון
בוכנו דגרסי' בשחיתת
חולין האי בוכנא ושם
מדוכתיה טריפה ושם
המקור בוכנא כדגרסין
(חולין י"ב) בוכנא
ואיתא ובאתרוג העך
שהוא תלוי בו באילן
הוא כמין בוכנא ובעיקר
האתרוג חקוק כמו
איתא והעך נתון בה.
וקי"ל שאם נעקרה
בוכנא מן האסיתא
חיישין שמה ניטל
מגופו של אתרוג פסול
והסר האתרוג ופסול
אבל אם הבוכנא באתרוג
קיימת בתוך האסיתא
ונחתן העץ למעלה
היפנה כשר שהרי העיקר
קיים והוא ניטל עוקצו
כשר. אתרוג כושי
פסול אוקמה אבי דומה
לאדם כושי פסול ארבה
אתרוג כושי כשר ורבה
אוקמה בא"י שני
שאתרוג כושי פסול.
אתרוג הבוסר. דכתיב
אבות אלכו בוסר ר"ע
פוסל וחכמים מכשירין
והלכתם חכמים ור'
שמעון דפרס את
האתרוגין בקובין כן
המעשר כשיטת ר'
עקיבא

עין משפט
נר מצוה

עא א ב מ"י פ"ח מהל'
לולב הלכה ח טוש"ע
א"ח ס' תרומת סעיף יט:
עב ג ד מ"י שם הלכה ט
וקמג שם טוש"ע א"ח
סימן תרמט סעיף ה
צה"ח:

נג ה' מ"י פכ"ז מהל' שבת
הלכה ד' סמג לאוין סה
טוש"ע א"ח ס"י שיב סעיף
א:

ע"ד ו' מ"י פ"ו מהלכות
לולב הלכה י"א י"ב סמג
עשין מד טושי"ע א"ח ס"י
חרנא סעף ח':

רבינו חננאל

עקבא אברה. גדול
בדוסא קרעמאס אפי'
עשאו אפי' דען כנוץ פ'
מורבא אז הוה כערימא
פ'רש ראינא פאר אלע אז
עשאו כנוץ אפי' נאחת:
אומבא אהרונ קאמער
הער לעבנס פסל אוה
וואקשענ' וואו ר' חנינא
מטבל ביה ונפיש ביה הוה
האדער וואו חתים כנוץ האתרוג
אמלה וואו יצא ביה
בנשא וואפ'ע' שחק
ממנו דען חנינא קשיא
דען נקבא חסר כל ורשני'
שחאו ורשני'
אליב' דען חנינא מנהא
דקניס חסר כל שחאו
פסל ביה וואקשענ' שחאו
פ' מחרהו דר' חנינא ב'
הוה מטבל ביה ונפיש ביה
כשאר חסים וולח' הוה
הארשק. **אלא** ראה
דען חנינא קשיא אל'
רשני' אל' פסל בר אלל
בנקיב' עברכסם דמאס
אלל נקבא פ' אוסל
פסל. וא"ל **אחר**
שקמרו עברכס אפי'
בר אלל אז הדר. פ'
ביתמה לעבנס דען חנינא
וואו ר' חנינא קשיא
וואו נפיש אלל אפי' חנינ'
דקניס חסר כל שחאו
פסל שחאו עלייהו רשני'
חנינ' ביה ארשק דבר ר'
חנינ' בשאר חסים קויל'
אחריו: חנינ' ישור'
אחריו: קטן ר'מ ארשק
כאנו ר' יהודה אומר
כביעה **ברכוד** כל
שיאחש שחאו ביה
אחא. פ' ב' שחאו
האחרונ' נעמו לוב ביה
אחת ואם אחת האחרונ'
דען שאין דען ימלה
החליקעס עס חלובב ביה
אחת פסל האחרונ'.
ידי אמר אפי' ב'
ידי. ויהלכתא ב' יוס'
אלא עוד אלל ראה ר'
עקבא קאמער נאחת. וכן
עקבא באבני ב'
הסמא דהנינא ונכשפ'
מחר' רשני' אפי' אבנס
מקודלות ביה הסמא
וכמה שיעור ר' מאיר
אומר כאנו ר' יהודה
אומר כביעה קויל' ר'
יהודה: חנינ' אין
אנשינא אל' חלובב אל'
במנו ב'. קאמער אלא
בסב' עקביא דקודלא
אין לובב בן דמורא
לאגוד בון דדיק מדתא
מסכסב' בנסחן דבר'
אין יהודה ונחא ר'
יהודה אומר סכנה אלא
הנה אלל ב' מינ'

תורה אור השלם
(א) בפסוק תִּשְׁבוּ שְׁבֻעַת
יָמִים כָּל הָאֲזוּחָה
בְּיִשְׂרָאֵל יִשְׁבוּ בְּפֶסֶת:
[ויקרא כג. מב]

מקורזלות פי בקוערס פיקוד"ש זע"ו חדודות וטוועט לקנח
 ולא משמע קן פרק אלו עוברין (ספחס 97 מה.)
 זצ"י ש' חורש חלס אחד דפריך וזי אמרינן הוילי אחרישא לא לויחייב
 הוילי וזוי לבקוט צו דס נפור ומשני זצנצים מקורזלות ומה שייך
 להחזיק שס אצנים חדודות ומפער
 דבינו חס דמקורזלות היינו [רכותו]⁽⁶⁾
 דמחזו למרישא ולזריעה וכן יעד הפייט
 אשעיש שולמות בקוט זצנצים לא אשעיש
 להנץ נחיתות קיחולה:

בשבת שלש אבנים מקורולות מותר להכניס לבית הכסא. בחזק ד' אמות וצית הכסא בצדה ואינו מוקף מחילות ואין כלן אלא טלטול דרעמן ומשום כבוד הצדיות לא גזר כך פ"י בקונטרס ובמודקאמר להכניס משמע להכניס מחילות ולשון צית הכסא משמע צית וכן משמע פ"ק דחמיד (דף ס:) דלמר דאמר ספרא הוא יתיב צית הכסא דאמר ר' אבא נחר ליה וצפרק הכן גדול (פסאדרי"ט) שיהו נשים מספרות בצית הכסא משום יחוד משמע דמקום לטוע היה ומוקף מחילות ואין רואין העומדים בחזק ואפ"ה התירו להכניס וא"ע דמכניס מברמלית לרשות היחיד ותדע דהא איסור טלטול מוקף חמור מאיסור כרמלית שאלה התירו טלטול צמת אלא ע"י כבד או חיוק כדמוכח פרק צנה במסכת מילין (דף קז:) ובפרק נוטל (ע"ס דף קמב:) איסור כרמלית אשכחן דשרי צמת בשליה המנלית (ע"ס דף קז) צהאז שיכנא דשרא להו רב נחמן לאפוקיה לכרמלית משום כבוד הצדיות וגבי צית הכסא דהתירו טלטול אבנים משום כבוד הצדיות כ"ש דהתירו ארבע אמות כרמלית להכניס מברמלית לרשות היחיד ומרשות היחיד לכרמלית ומיהו לדין דיש לנו צית הכסא קציע צננין אסור כדמוכח בשליה המנלית יין (ע"ס דף פא:) וסע דמרי רב ססדא אלהעלוהו אחריו לגג ומקשה ליה דרעה נהא דלספריה עליל מיהי"ל לטול יקסוס^ט משלפניו לתלות בו שינו ומשני ההאם אדם קוצע מקום לפסודה הכא ואין אדם קוצע מקום לרית הכסא משום דהיא דקצע אסור ואע"פ שפי' עס בקונטרס דהא דעני למימר נגג משום מירחא יתירה צעהלא צעהלא

נגג לא משמע קן דל"כ מ' מקשה ליה רבינא מהא דלסרין קיס
משלפיו לתות צ שיני חקסי ליה כולה שמעתתא דהסר דשרי
לגולק אצרי מקורלות אלא לפי שהיה יכול להעלות לגג מערב
שבת הוה צעי למסר כיון דלפשר להוסיף ומסין דשרי משום דאין
צריץ קובע מקום והא דלמר ר' ינאי הסא ס' יז לו מקום קבוע
לצד הכסא מלא הוה הסם שבתו צריץ דמסין רחוק אלא ויורה
להוסיף מערב שבת אבל לדין דש' לן מקום קבוע שבת אסור אלא
אסא כן הוסיף ושמה כיון דנפיש ציי שבת דהו' שקלי לה' לא אפשר
דשרי: **דסיב** ועיקרא דדיקא. מכאן קשה לפי' הקונטרס דפ'
כז ע"ה (פסחים דף נ"ג). דתמן אלו דיקות שאדם יוצא בהן ידי חובתו
בשבת וקחשיב דרבינא ומפרש בגמרא אלוותא דיקלאו ד' שם
בזה"ל אמרין ההם מן מנה מן ורעים אף מדרו מן ורעים: שם
ל"ה הא דדרשין צפ"ק (דף יב) בצלפון מרגין ומיקץ בפסולת גור
אשילו מארבעת הימים כגון שעשה חסם כלי או פירות דקל דבעין
להם ילפי מדיאמקס סוכה למגינה דלא שייך לאקשו' אי מה מגינה צי
ור' יהודה צפ"ק (דף יד:) בצמרים שאין בהם ד' וקמיי ומודה ר"מ
פסל לשון פסולת הגורן וקצ' דכפירי' שם צבוקטס וקאמר דמודה
מה שגור ופסל מן

כ דין שאתה דן תחילתו להחמיר וסופו להקל אינו דין. כי הלא ג
חמץ אלף שריפה ק"ו מותר שאינו צלל יראה ומהדרי ליה רב
וצהיה קיימא לן כרבי יהודה דחסם מתניתין פרק צהרא דחמורה

והוא י"א מיד. אין לזון אחר דבר זה ללא סבר ר"ש כר"ע ולא ר"ע
סבר כ"ר שמעון: העבירא דפ' דפי. כמין קרשים קרשים כעין גלגל
של רחיים של מים ורובא אשמעין דקווא נמי דרבינו: והוא ר' הנינח
משביר בה. אוכל מקטמו: ונפיק ויזאל ידי חובנו צומד ומנר
עליו. והא דנקט מטביל שכל מאכלס

פוס ועשאו כמין בריה
לא שנו אלא כמין
תו כשר פשיטא כמין
צדיקא דעבידא דפי
נוהו עכברים אמר רב
ר' חנינא ממביל בה
קשיא מתני' בשלמא
אנן ביו"ט ראשון כאן
אמר לך רב י' שאני
ממר רב זה הדר דהא
פיקי בה ולרבי חנינא
אנן ביו"ט ראשון כאן
וכו' אמר רפרם בר
רבך מחלוקת באבנים
ג' אבנים מקורולות
סא וכמה שיעורן רבי
יהודה אומר כביצה:
תניא א"ר יוסי מעשה
הכנסת ואתרוגו על
ה' משם ראה אף
הדר: **מתני'** אין
לא במינו דברי רבי
אפי"ה בחוט במשיחה
באנשי ירושלים שהיו
מוניות של זהב אמרו
אותו מלמטה: **גמ'**
אפי"ה בעיקרא דדיקלא
יהודה קסבר אין
אחרינא הוה חמשה
יניא לה דסיב ועיקרא
הוא דתניא בסוכות
דברי ר"מ ר' יהודה
לא בר' מניס שבחלב
שאן נוהג בלילות
בארבעת מינין סוכה
אניו דין שלא תהא
ורו לו כל דין שאתה
סופו להקל אניו דין
לא

לאו משום הדר הוא דהא דאוקיננא יי
דלגא צעי הדר אלגא משום דצעי מינו: וזבאי משבא. צעי מינו כין
לחמר לולב דרין אגד הוה ליה אף האגד מן המנוה: ואי מיני
מינא אחרינא בן. ועובר משום כל תוסף: לפיכך בארבעת מיני
צבועים וכו'. לקמן בפרק לולב וערבה (דף קמג.) יציא מקראי לולב
בזמן וסודו בין ביום בין בלילה: אמרו לו ב"י דין ק"ו שאתה דן
שתחילתו להחמיר וסופו להקל אינו דין. קל וחומר שאתה מתחיל
להרע על ידי חומר שיש בו להפך לו חומר אחר בק"ו מן הקל כגון
זה וסופו שאתה מיקל עליו בחומר זה שהבאת ש שהוא הכפף להקל
אינו ק"ו הגון שהרי הדין מלמד עליו חומר ואתה מצא עליו קל:
לג

ונתקם כיצד הדקל שגדל סביב הדקל והכא משמע שהוא מין אילן ייחודי ואומר אין סוכה נודתת אלא בארבעת מינין שבאר"צ. וליה ייקבע הכתוב מדבר ומי"מ מורה לז"ן מסכסין דבדר המקבל טומאה מיהא (דאורי"י)¹⁰ למד עניי כבוד היו ולמלך ללמד סוכות ממנו עשו חיים מאחר דלא משכיין אלא מארבעת המינים והא דליפליגו ר"מ וא"ס י"ז יצו נסר למלא נסר שמנים פסל אחד צייתן דמשמע י"ז יהודה לא בצלל שישכיר רבי יהודה בפסולת גורן ויקב אז נמי אילן קרי ליה פסל:

גא פליגי פרק כל שעה (פסחים 97 ב: וסא) דר' יהודה אומר אין ציבור

שאלתו דין תחילתו להחמיר וסופו להקל אם לא מצא עדים לשופו
(דף לג:) דחמך בשריפה אלמא חשבינן ליה דין אף על פי שסופו
להקל

(א) [עירובין קג: יבמות
גט. קדושין כא: ע"ו כג.
זק. סנהדרין סב. סו:
נזירות כ. ט: צעירות יא.
ט: חולין קט.], (ב) [שבת
פא. ע"ט,] (ג) [שם ע"ט,
(ד) [שבת כט: ויש"ג],
(ה) [לעיל לא,] (ו) [לעיל
לא,], (ז) [לעיל ז: ויש"ג],
(ח) [לעיל לא,] (ט) [לעיל
יא ע"ב.

גליץ הש"ם

ב' וְהָא ר"ה מַטְבִּיל
בָּהּ וּנְפִיק. ע"י לְקַמֵּן דָּף
מִן ע"כ חוֹס' ד"ה אַחֲרוֹן
מ'. וְע"ז דָּף גַּם ע"כ חוֹס'
ד"ה נֶגֶד: תוֹס' ד"ה
בְּשֵׁבֶת וְכו' וּמִדְקָאמֵר
לְהַכְנִיִּם. עֵינֵי זִכְרוֹר שׁוֹר
נִסְפְּרוּ מְנוּחָה שׁוֹר ס"י
י"ט סֶקֶט יו':

ליקומי רנ"י

[illegible]

הגהות וציונים

[illegible]

לעזי רעז"י

[illegible]

דף ל"ז עמוד א': [נסדק. עין ר"ן בשמעתין] דסבירא
לי אחריו שנסדק בעין שזר רובו,
ולא סגי משהו למעלה ומשהו למטה. ועין מה שהקשה הט"ז
סימן תרמ"ח סק"ט דמאי שנה מגרסת ע"ש. על כן לריב
אזו לומר דלא דמי לגרסת דאית זיה חיותא וכדר הלוי
ומתחבר וכדר נעשה צרי, מה שאין כן באתרוג שאין בו חיותא
יכו דאין הקרע מוסף, מכל מקום חלומא נמי לא חלים ר"ח.

ניקב נקב מפולש. פלוגתא הפוסקים [סימן תרמ"ח ס"ג]
ידועה. ודעה רוב הראשונים דחסר כל שהוא פסול אך
משום לקיחה תמה, על כן בשארי ימים מעביל זיה ונפיק
זיה [בדלקמן ל"ז ע"ג] [ו] אפילו חסרון עד פחות מחליה
אינו פוסל, ובפרט כשישאר כשיטור אחריו כזוה. אמנם צ"ע
ז' דרבנן דמתמרינן ככל חומרי יו"ט ראשון וצ"ע לקיחה תמה
כמו צ"ע ראשון [כסימן תרמ"ט ס"ה], מכל מקום כיון
דפליגי בלקיחה תמה ולכמה פוסקים כל שלא חסר כאיסר
מקרי לקיחה תמה, אם כן יש לסמוך על זה צ"ע שני, על
כן צ"ע ראשון פסלינן חסר כל שהוא וצ"ע שני עד כאיסר,
ובשארי ימים עד קרוב למחציתו.

והנה אחריו המנומר או נקלף ונעשה כמנומר צענים או
שלשה מקומות, דמשמע דפסול משום הדר אפילו בשארי
יומי להפוסלים שאינו הדר כל ז' – מכל מקום נראה לי
דרוב פטמים על ידי משמוש היד ורוב הנענועים, ונלדו בו
נימורים נימורים, וגם נקלף קצת מקומות מהטור הפליון
הקליפה החלונה ונעשה מקומות כמנומר, ומי יודע אם הוא
ממראה האחריו, וכן משמע לעיל ל"ה ע"ג פירש"י ד"ה מפני
שמפסידה, קליפתה החלונה נמאסת במשמוש הידים ע"ש,
ואי אפשר שיהיה כל פעם מראה אחריו צלחת הכתמים
והצורות שנולדו מחיפת הידים – נראה לי דכזה הדר, כיון
שבאו על ידי מלואו זהו הודו וחדרו, וקצת ראייה לזה מפסחים
ס"ה ע"ג שנה הוא לזרעו של אהרן שילכו עד ארבעותיהם
בדם ע"ש, וצודאי בעלמא כיוצא בזה הוב הקריבו לא
לפחיתך, והבא זהו הדרו, וה"ל דכוחיה, כנלפ"ד דרוב פעמים
בחוץ של מועד כבר נעשה כעין מנומר ממשמוש היד, ומכל
מקום כשר, כעין גרדומין דאחו משירי מלוא, וכעין מים משירי
עברה – ועין לקמן גבי נקיבת העכברים באתרוג ר"ח.

בעי רבא נולדו באתרוג סימני טריפה מכו וכו', כי קא
מיציעא ליה כדעולא אמר ר"י ריאה שנשפכה בקיתון
כשירה ואמר רבא והוא דקיימא סימפונה וכו', ח"ש אחריו
תפוח סרוח וכו' פסול]. כרי"ף [חולין מ"ח ע"א] והרמב"ם
[הל' שחיטה פ"ז ה"י] מלרבו דדיקה [צריאה שהעלחה למחין].
אי לא אסרות. וכחז מלחמות ה' [שם] ראייה [משמעתין]
מדעבי באתרוג שנשפך בקיתון אי חיישינן דלמא סופו להסריח
כיון דשליט זיה אוירא, ש"מ אי אסרות טריפה. וכוה [ככה]
פשיט ש"ס מדקתני אחריו תפוח וסרוח פסול, ודחי ליה אסרות
מצחון ולא מצפנים. ופירש כפות חמרים על פי דרכו של רי"ף

אפילו מתחילת צרייתו, אלא חסרון מצפנים לא שמיח חסרון,
אם כן כל שקליפה העליונה שלימה אעפ"י שיש בו גומא עמוקה
והטור שלימה שם, אין כאן חסרון אלא חסרון מצפנים, אבל
אם נראה לצד צעמקו אעפ"י שנעשה כן צלינן וכוה לי חסר
מתחילת צרייתו, מכל מקום פסול.

פטמתו. לרבינו יעקב צוכנתו הוא פירוש פטמתו ר"י, ולא
באסיתא אלא עשוי כעין צוכנא בלא אסיתא –
ולפ"ז פסול ניטל מקצת פטמתו, ועוקף כשר לגמרי אפילו
נשאר מקומו נקוב, כי אין כאן חסרון צעמקו של אחריו.
ולר"י הלוי נכפך הוא, אין שום פסול בשושנתא אפילו ניטלה
כולה, אך הצוכנא שבאסיתא שהוא העוקף שניטל ונשאר מקומו
נקוב, פסול, ולא משום חסר אלא משום הידור, והוא פירוש
פטמתו דמתני' – נמלא דכשר לר' יעקב פסול לר"י הלוי,
והכשר לזה פסול לזה. ור"ת ר"י ראה צמס' נדה [מ"ז ע"א]
צדדי אשה שהפטמא ועוקף צמקום אחד סמוכה לחוטמה,
ש"מ שניהם למעלה, על כן פירש דצוכנא היינו פטמא וחינו
עוקף, וניטלה הפטמא היינו השושנתא שהיא עוקף ונשאר
רק כל שהוא, כשר, ולא פסול אלא נעקר כל הצוכנא ממקומו
ונשאר אסיתא גומא למעלה בראש האחריו, וניטל עוקף שחלוי
בו אפילו נשאר מקומו נקוב, כשר, – וקולא יחירה הוא זה.

אמנם שיטת רי"ף [בשמעתין] ורמב"ם [הל' לולב פ"ה ה"ז]
והסכמת חוס' [ד"ה נטלה] ורוב הראשונים כרבינו
הגה"ל דמייית הערוך, והבנתי הדבר עפ"י דברי מוסף הערוך
– ואבאר צעזכ"י דכשהפרי צלינן אז העוקף שהוא חלוי בו
הוא עליונו והפטום הוא תחתונו, שמחמת כווצ הפרי חלוי
הפטום למטה – אעפ"י דכשנוטלו ביד הוא צהיפך שהפטום
למעלה ועוקף למטה, מ"מ גילתו צלינן הוא לעולם עוקף
צעליונו ופטום למטה ממנו, ועלם הפרי מפסיק צין העוקף
להפטום, והמשילו חז"ל הדר באשה כשהוא נתון צפי החינוק
אוחו שהוא צפי החינוק הוא העוקף שבו חלוי הדר כשהוא
צפי החינוק, והוא עליונו, ומה שלמטה ממנו שמשחיר הוא
הפטום, שלעולם הפטום תחת העוקף כשהוא חלוי, אלא צדדי
האשה כמה סמוכים זה לזה ואין הפסק פרי ציניהם –
ומעשה לק"מ ממס' נדה לרשמעתין. ונחזור לכלל פטום הוא
שושנתא כפטום של רמון, ואפילו [חסר] כל שהוא ממנו פסול,
ועוקף שהוא חלוי בו חנן צמשתיו שהוא כשר, ואח"כ ר' יצחק
ותנא פסול חדש שלא חסר צמשתיו, והוא ניטל צוכנתו שהוא
העוקף שניכר נקוב האסיתא פסול, אלא לפ"ז היה מחדש לן
מה שלא שנה רבי צמשתיו, על כן כתב רבינו חננאל בעטם
משום דאי אפשר דלא חסר כל שהוא מגוף האחריו על ידי
נעילת העוקף ממקורו, וזה יולדק להפוסקים דחסר כל שהוא
פסול ואפילו אינו כאיסור [ע"י שר"ע ס"י תרמ"ח ס"ג]. וכי
קיי"ל ניטלה שושנתא פסול משום הדר, וחסר כל שהוא פסול
משום לקיחה תמה, וכן ניטל העוקף משום לקיחה תמה ולא
משום הדר ר"י.

רבנן תש"ו חלק ו' סימן ס"ח ד"ה ומה שהקשה.
רבנן חידושי פרק לולב הגזול.

רבנן עיין רש"י לעיל ל"ד ע"ב ד"ה נטלה פטמתו, ובדף
ל"ה ע"ב ד"ה תני, ובתוס' ד"ה נטלה.
רבנן חידושי פרק לולב הגזול.

מסורת הש"ס

(א) וזכרים סד. יומא מג.
(ב) צינץ וירדד כ"א
(ג) צמשה. (ד) צ"ק קיא.
מנחום מט. פסחים נה.
יומא לג. (ו) ג"א שם
הכזות קו. צ"מ נה.
וזכרים קג. גבל המזקזא
הטל וצמשה (ז) וצמשה
(ח) וזכרים כ. (ט) צמשה
הגוי הנוקבין. (י) חולין כ.
(יא) עשר אמות כל"ט
ע"כ. (יב) רש"ק מ"ו.
(יג) ר"א ונשאר ח"א אמות
היט המנחה היה רחוק
מן הכבש ח"א אמות שמי
דדלים. (יד) ע"י חוריים.
(טו) גורפין.

[illegible]

המורה: לפי שכל העוזה מר' רותויה בנויה באכסדרה על גבי עמודים ומקורה אבן באמצע מקום המזבח והכבש ומקום שחיטה לא היה מקורה: הנה בדקתיו והולכתי שיהיו כל ימי העוזה שמינה ואלי לאלו: ואמרנו שלום הן: והקציתם כי ישיעו מן: ר' שלום שמועץ קדול. לקדש ידיו ממנו: ור' חפציה. פספסותיו. ור' חזקיה. היינו ושמו אבן והתניא ר' אלעזר אומר ר' משמע קרא: אמר ר' יק' על גבי תפוח. מקבצין גרופות ולא ברגלים ושוב

והישון מוצה הפנימי והישון המעורה נכלעין בתקומן ולא איתא דתרומת
הישון כמו כן נכלעת היל' לאשכנזה ולסריקין בכריתות (דף ו'.) וזמן
ממלכת שטעוין גמיה דלסור ליהנות מתרומת הדשן: גב' ימי היו
באסדראות בעזרה. השתא קא סלקא דעתך אכסדרלות של עץ היו
ולכן פריך דמי הוו אכסדרלות (י' כו')
עמורה: אמר רב חמאי באכסדראות
ש"ב בנין. עמודים של אבן היו עמורה
סביב חומת העזרה ועל העמודים
מזוים כמין תקרלות: לצימרא דהיתים
הוו קדימי. מדקמין לעשות צימין
מכלל דהשתא היו מקטיר לכו על גבי
המוצא: והתניא בנין שלא ידא דבר
קודם לתמיד. דבר (י') הקוצנו גבי
מוצא לא יקדוש לתמיד של שחר הקרב
כמו כן על גבי המוצא כי: ההם
חמין צריביה. דמותר להסם חמין
לעסוק בה ושמעינא זמן הקטרותם לאחר
שיקריט אכסרי תמיד יקטיר כמו כן
אית הפסיקס:

ראוהו אחיו שירד. אסדרא דלעיל קאי לאחר שתרם את הדשן ירד מן הכבש ^(י) ואז נתקרב אלס אלל רות שהס עומדים: מיד רצו אחריו וקדשו ידיהם ורגליהם בן הכיור. והואל (י) ורלו לקדש ידיהם ורגליהם כמו כן לנזוך ^כ עבודה רשאים ללכת צין אלס ולמוצח: נשלו את המגופות. יעים להסיר את הדשן ולסמנו לתפוח: את הציתורות. מלונות להסיר את האכרים: ועלו לראש המובה. וקודם תרומת הדשן לא היו יכולים לעשות לפי שצריך להרים תרומת הדשן קודם שיפנו את הדשן לתפוח: האברים והפדרים ^{כו} והחלצים שלא נתעברו במעבר. שלא נשרפו ועשו דשן: ^{כז} מוציא אותן צידי מובה. כמו מסלקין לצידי מונח: סודר כבש. כמי שלא יפסלו בליה שאין יכולין להקטירן עד לאחר שיקטירו אברי תמיד ואס לא (ג) סודרן על המונח היו נפסלין וואמרין בוצמים צב' המי (דף פג.) לליה מונח וכבש הרי הוא כמנחה לכל דבר ^{כח} צמי מונח נראה לרבי מקום שהוא פני ארץ אין

(מן) הִלֵּדְדוּ מִחוּצָיון סוּדְרִין אוֹתָם כְּבוֹדָם אוֹ עַל גִּבּוֹ הַכֶּבֶד וּלְאַחַר שִׁידוּרֵי
אֵלֶּה הַמַּעֲרֻכֹת יִחַדְרוּ אֶת הַחֲבִירִים עַל הַמַּעֲרֻכָה וְיִזְכְּרוּ בָּהּ הַיּוֹרֵם:
הַחֲחִיזוּ. הַתְּחִלָּה לַעֲלוֹת אֶת הַאֶפֶס עַל גִּבּוֹ הַתְּפֹסֶת: בְּזִמְנֵה ^(א) מִצֻּת
עֲמִים אֵלֶּי עָלִיו שֶׁלֹּם מֵאֹת סוּר: תְּפֹחַ. לְבוֹר הַאֶפֶס כְּבִזְמֵנֵה הַמִּצֻּת
^(ב) שֶׁאֵין שׁוֹרֵפִין אֶפֶס עַל גִּבּוֹ הַמַּעֲרֻכָה וּמַעֲלִין אוֹתָם שֶׁם וְחֹזֵר חֲזָר שֶׁל מִן
וְהוּא נִקְרָא תְּפֹסֶת עַל שֶׁם שֶׁהִיא עֲגוּל כְּתוּשָׁה וְחִבְרוּ בְּמִסְכַּת עֲצוּדָה
זוֹרָה (דף ע"ג). אָף עַל פִּי שֶׁטַּטַּל יִדְּרוּ וְזוֹתוֹ לְתַפְסוֹת לְבוֹר הַעֲנִיִּים
שֶׁנִּמְנָח הַבַּת קִרִי תְּפֹסֶת וְכִשְׁהִיא ^(ג) יִרְבֶּה כֹּל כִּךְ שֶׁלֹּא הִיוּ יִטְלִין
הַמַּעֲרֻכֹת כְּדֹמֵרִין לִקְנוֹן וְרֹאשִׁי גִּזְרִין הַסְּפִימִימִין נִגְעִים
בְּתַפְסוֹת אֵין מִזְיִלִין אוֹתָם לְחוּץ כְּדֹמֵיבּ הוּאֵלֶּה אֵת הַדָּשָׁן אֵל
מִחוּץ לְמִנְהָה (ויקרא א':) וְיִבְרָכֶם ^(ד) הָאֵל הַיּוֹם מִדְּשִׁינִן אוֹתוֹ. כִּמוֹ
וְדִשְׁנוּ אֵת הַמִּצֻּת (מִדְּשִׁין ד') לֹא הִיוּ מִזְיִלִין אוֹתוֹ חוּץ מִן
הַיִּמּוּצָה אָף עַל פִּי שֶׁמִּזְקֵן לֹא הִדָּשָׁן כְּסִידוּר הַמַּעֲרֻכָה: מִפְּנֵי
שֶׁהוּא עַיִן ^(ה) לְיִבְרָכָה. כִּשִּׁים עָלִיו דָּשָׁן הִרְבֶּה כְּדֹמֵה כְּעִמְלָה (ספרי
דף ס"ה) שֶׁנֶּחֱמוּ הוּא לְבָנִי הָרֶגֶל שֶׁמֵּהֲלִכִין עַד אֲרִיזוֹתַיִם כִּדָּם
כִּךְ שֶׁנֶּחֱמוּ כִּשִּׁים עָלִיו דָּשָׁן הִרְבֶּה וְנִרְבֶּה שֶׁלֹּא עוֹמֵד הַמִּצֻּת כְּעוֹל:
לֹא

יפה וכן הולכין בורדקין אלו מיכן ואלו מיכן: עד שהגיעו למקום עושה חתיקין. שם הגיעו אל השלום. כלומר שמה שהלכו מאנא בשלום כל היום בלתי במקום: תהיו שם עושה חתיקין: ואח"כ מי שזכה לתורה: כל אלו הוראן אהליהם. שחל חזקו שיהיה שם אלו אדם אלו מי דיעה מה הוא עושה עד שפשוטו קל העני: כמבני. הגמלי מה שהיה פקיע שמעוהו והכתיב שביתת המדבר אסורים: הגיע עד. כרבי עזריה הורוסי וזאתה מה המאכלות והדשן: צרב את הגחלים. היינו אותן המאכלות והדשן הדשן: מקום שנתנו מדרגת את המזבח: [גמ'] ומי הווי אסורה בעירה. אלא דפרך קסיד דבאסורה עושים על מי מיידי: שם שגאמר לא תעט קל אסורה. (כל קצן) בכל מקום וכל עד בעלמא אצל מבחל על דליהו יבגור: הסדא באסורה על שכן. על עדרום אבויס אל אסור: חסדא חסדא: עשו כאוהן עד מלא שנים שפשוטו בן הדשי: חסדא מליץ באפרי. כמגופוסה הוגרפות. וישו עושה אתה עול תחפה וכוכבוט שיהו ימי למבחט שישדוהו: א ידס אתה ועושין אתה עול תחפה וכוכבוט שיהו ימי למבחט שישדוהו: א ידס מוציא אתה חלל לחור לבית המשה: מימיו לא תעצל בן: א ידס

נפסלין בשקיעת החמה ואיכא למ"ד
בזבחים (דף כח:) דעכשיו משקען והתם

(א) ומפרש פזמים (דף ט'): כלל הוא
 מוקדם ממנו ידו המימית ע"ג רגלו המימית
 ויורד השמאלית על גבי רגלו השמאלית
 וסופק מים מוקדם: דרך מוחה ש"ש
 הכף ועלה לראש המזבחה. לקח ממנו
 של כבש (ב) כזמה של כבש הסמוכות ללד
 ורמת. הכבש ארכו שלשים ושמים ורחבו
 ע"י"ו והוא היה כזמלע המזבחה ומלא
 משך המזבחה מלד ממנו חוץ לכבש שמונה
 אמות ומלד מערב חוץ לכבש ח' אמות
 ושתי המזבחה ל"ב אמות: ופניה את
 הגחלים איך ואיך וחתה מן המאובות
 הפנימיות. מלאתן גחלים שנתכלו
 ונעשו תחלים דקים דהו דשן דלשר תחלל
 האש כחצי. הם גרסינן מן המאובות
 הפנימיות אלל גבי גחלי יום הכיפורים
 גרסינן מאובות אלל הם גרסינן
 תחתה וירד להםשן גחלים גרסינן
 וסבא צעין דשן (ג) (ד) והא דצעין
 הסבא מאובות משום דנעשו דשן צעין:
 ויורד. ממורו של כבש דרך כזמה אל
 המזבחה זה יסוב: הגיע לציפה. למקום
 שכלה הכבש: הפך פניו לצפון. כלומר
 אלל היה מתקן כדבר דרך מורו ויאל
 חוץ לעזרה אלל הופך פניו לצפון העזרה
 להיטו דרום המזבחה: והיך במורו
 ש"ש בבש. אלל הכבש בקרקע עזרה סמוך
 לכבש והלן (ה) כעשרה אמות (ו) ובקרקע
 עזרה מן (ז) (ח) הכבש ועדיין רחוק
 הוא [מקום הדשן] מן המזבח ח' אמות
 שלשים אמות היה הכבש תופס בקרקע
 עזרה (ט) והלן כעשר אמות מן הכבש
 ועדיין רחוק הוא מן המזבח עשרים
 אליבא דמ"ד לא (י) היה לה יסוד
 למזבחה כלל וקרי דרומית ממזרחית לא
 היה לה יסוד ופליגי זה פזמים (י) (דף
 טז.) יש אומרים לא היה לה יסוד

ליתן דמים על אותו יקוד אבל יקוד היה למוצא ואליה היה הכנס חופס
בבקרקע מורה ל' והא דקמן הכנס שלשים ושמים שהיה מתפשט ועדין ב'
לאחרות המעלה על אמה יקוד ועל אמה כובב הרי שלשים ושמים ואיכא
ל' אהי ל' אהי כלל ואלוהי חופס הכנס בקרקע ^[פ] עוד שלשים
ואחרות ומתפשט יקוד אמה אמה על הסובב הרי מן הכל ל' כ': צבר
ההחללים ע"ה הרצפה רחוק מן הכבש ג' טפחים. כבר דכתיב ושמו
ואחרת ושמו שלם יסור ואל"ה הא ענין ושמו אכל המזונה וזהו דכבש
כמונה לכל מ"מ היה לנו לקרבו אכל המזונה ועדיין הוא רחוק
וממנו המזנה עשירי אמות אחר ל' רבי דמשהליך דכתיב במזורה וזהו
הענין ^[ק] דכתיב במזורה וזהו (קוחה 6) והשליך אורח אכל המזונה
אקדמה וקיס להו לרצון דלא מיקרי השלכה פחות מעשרים אמות ^[ו] ושעור
אמות רחב דעולת העוף היא נעשים על קרן דרומית מזרחית הילכך
ממיה את הדון רחוק מן המזנה עשרים אמות מקום שנתקין סם מורחא
ועולה ודשון מוצה הפנימי ודשון המטרה וכל אלו נלעיס במקומן אבל
הענין ^[ז] דלא היה נלעצת ומזרחית כימא (דף 6א) עשרה
נקיסו נעשו לאתוויבין כו' ופרסרין ותו ליכא והאמר אבי מורחא העוף

מימיו עליה. ונצ"ז דחמים [כא]: מליג אם היה קול השקיע שהיה משקע למוח היצור אחד ופסלו מימיו בעמוד הסהר או קול העלה שהיה מעלה לקדש ימיו ונלי: **את המאובכות** ק: **הפך ציון צפון**, כנגד המצות: [גב'] ומי הוה אבסדרא במערב במערב. בעורה. דק"ד של ש"ב בריי. על עמודי אגס עשר כרופא על אגס: **האם חמיו**. וללש את הסולת:

קול העץ שעשה בן
קטין מוכני לכיור.

[illegible]

החשב שלמה על רבינו גרשום (א) משיגתה לשון רבינו משמע דמפרש דהאי דחנו וצרגלים ולא היו מדשמן אחסר ר"ל ללא היו מדשמן אחסר צרגלים זה צידים וע"י מנרפות זה דבר פלא ואין לשון המשנה סובל פי' זה וז"ע.

נו א מ"י פ"ב מהל'
 מוקדשות הלכה ב סמג
 לאחין קרא עוש"ע י"ד ס'
 קצת סעף טו:
 נו ב מ"י פ"ח מהל' כלי
 המקדש ה' ד:
 נז ג מ"י פ"א מהל' ספול
 מוקדשין הלכה כב:
 נח ד מ"י פ"א מהל' ק"פ
 הל' ו:
 נא ה מ"י פ"א מהל' ק"פ
 הלכה יח סמג עשין כג:
 נב ו מ"י פ"ו ס' הל' ו:

ט [צ"ל ותיא] (גליון: 3) "מדו בד" מיותר (חכמת מנות, וכ"ה בזבחים ובכתי"): **ג** עיין במהרש"ל נוסח אחר (גליון: 7) דהכי **שמע(ו)** ליה ר"ע כצ"ל מהמשיא (גליון: 8) יש להוסיף ישמעאל בנו **ש"ר** רבנו (רש"ש):

שהנפש יוצא ב' הוא
 מכפר. ואסיקנא דדס
 לא אינו חובש' תנאי
 הוס' הורבס והחבל
 יבישם הרצין לחין אין
 חובש' והנה חין שהוא
 זה הדס לא חין וארצין
 בגרליה. [ומקשני]
 ח'א' משני' מן הדס בגרי
 ואמרני
 הכהנים.
 ומדלו לה' מי שדיו
 מגביהין בגדיהם מעט
 ח'א' יטענו מן הדס.
 איני והתניא מוד ד
 מכדו ש'א' יחסר דלוי
 יתור. ושנינא דלוי
 מגביהין בגדיהם [אלא]
 הובלת אברים לכבש
 ח'א' עבדה דלוי כר.
 ואסיקנא בהולכת אברים
 דחוללת דס ח'א' מהלכין
 דהאצטבאות: כיצד
 ומפשיטין
 תולין
 אצטבאות לש' ברזל
 ח'א' מגיס כמין
 עטונן שוה דהחליבם
 כדמורתייהו קורה
 נישתא. תאנא לא אחד
 גוססן פסח בערו
 ומפשילו לאחוריו אמר
 רב ע"ש
 [יטיתין]: (כדתי)

הדרך עלך תמיד נשטת
אלו דברים בפסח
דוחין את השבת
שחיטה וזריקה ומתו
קרביו והקטרת חלביו
צלייתו והדחת קרביו
כו'. פי' מתו קרביו
היא שירקא דמעיין והוא
כמו שומן רך שדומה
למח וקורב להיות רצי
ועל זה השומן שדומה
למח נקרא מיתו קרבו:

**מסורת הש"ס
עם הוספות**

[illegible]

גמ' צמגים להקטירם.
ז"ל והקטירן:

ורוא"ה. פירוש יצלת
(רש"י ויקרא כב, כה),
(ווארעל).

תורה אור השלם
(א) וְלִבֶּשׁ הַכֶּתֶן מִדֹּר כֹּד
וּמִכְנָסֵי כֹד יִלְבֹּשׁ עַל
בְּשָׂרוֹ וְהָרִים אֶת הַדָּשֵׁן
אֲשֶׁר תֹּאכַל הָאֵשׁ אֶת
הָעֵלֶה עַל הַמִּזְבֵּחַ וְשָׂמוּ
אֵצֶל הַמִּזְבֵּחַ:
[ויקרא י. 2]

(ב) וְהִקְרַב וְהִקְרַב
וְהִקְרַב וְהִקְרַב
הַכֹּהֵן אֶת כָּל הַקְּטֹרֶת
הַמִּזְבֵּחַ עָלָה הוּא
אִשָּׁה רִית גִּיחָה לִי:
[וְהָיָה אֵל]

אין דם מבפא דם. אל
ורקה ואלל כסוי נובחים
[עט.] דמין גמתי לך
יהודה לא געיל ולקמן חנן
לה צפ' כל הזמנים
גמערנו (דף עה.) נשם
לה ע"א.] ואפי' טיפה
לחוך כלי גדול כשר
לזריקה נשם [עז.] י"מה
פוקסין את העזרה.
געצ' פסחים שלא ילל
המים דרך האמ' ואל

קדון] שם [לה.].
 פורשמשוין. ענין
 ש"ב. מדו כמדת.
 מן למדך שיהא כמות
 כהגם לתלם קוממו לה
 גנרות ולח מסוקות
 וסני אמרין שמהם (דף
 יח.) ויומא כג ש"ב.
 ברוכת איברין
 ש"בש. ענין דקמי שם
 הוא למי אהין כ"ז
 שהולגת אברים קאמר
 ולקמן פריך ונהולגת דם
 סיני אולי ונהגים לה.
 ד"א עבודה היא.
 קא ד"ה שהם דקיון
 דכל כפפה תלויים דם
 א"ע"י דקטקע מניסו כח
 עבודה ונהגים דקיון

קרב והכרעים ירחץ נמים
דאי לגופיה לא אינטריך
הו. ולא גרסי' אטו ממגס
עוצא מעלה ומקטירו ככלי
הבא בשבת קאמר הרכנתו
יגה דוחה את השבת.

פֶּסַח דֵּס שְׁחִיטָה^א :
דָּם, הֶלֶךְ לֹא נִטֵּל
לְמִנְחָה וְזִיקָה הִיא
לְהַצִּיטִים שְׁנֵהֶם
דֵּס שְׁנֵהֶם דֵּס כֶּשֶׁר
מִרְאֵת דֵּס כֶּשֶׁר
חֹלִין אוֹ דָם
פֶּסַח כִּלְאוֹ הִיא מִים
לְהוֹיֵם בֶּן מִרְאֵת^ב
זֶה פֶּסַח דֵּס יְהוּדָה
מִצֵּטֵל דֵּס : תִּנְיָא.
זֶה פֶּסַח פּוֹקֶקִין. אִם
שְׁהַדִּים הַמַּעֲרָבִין
לְחֹץ^ג וְהוּא פּוֹקֶקִין
פֶּסַחִים בְּשִׁמְלָה
זֶה כֵּל דֵּס הַנֶּשֶׁפֶךְ
הַמַּעֲרָבִית מִנְאֵל
נֶשֶׁפֶךְ אֶחָד מֵהֶן כֵּלָּה
בְּקִיטָה : וְהָאֵל
רִגְלִינִין לְרִפְּהָה דָּתָן
עוֹמֵד עַל הַכֵּל אוֹ
צִירוֹ פֶּסַח דְּצִינִין
זֶה עֲמִידָה : חוּצִין.
תָּנִן : מִיתוּסִים.
פֶּדֶר, וְלִשָּׁה הַכֵּן
שֶׁהָאֵל לֶאֱרֵץ : בְּהוֹלֵבֵת
מִזֵּה דִּיא. מִזֵּה מִלְּךְ
זֶה עֲשִׂידוֹת הִיא
זֶה אֲבִירִים. דְּגִיבִיה
אֶקְרֵה לְהַכְרֵעִים וְגו' :
אִינְטֵנָחוֹת שֶׁל צִין
כִּרְכָּפָה : וְהַקְּשִׁירִין
נִפְּיָה מִקְּשֶׁר דָּהוּ.
הוּא דְּבֹר קִימִינִין
כְּחִיפֹה וְעַל כֵּתָף
שִׁטֵּן וְהַנִּים לֹא הִיוּ
אֶחָד דְּמָה לִי וְלֵהֶן
קֹחַשׁ שֶׁ עוֹלֵה שְׁהוּא
כְּדִמְאִרִינִין צִינִיֵּלֵה
(ט.) : וְלֹא דְּמַפְרִשִׁי
הַ מִקְּשֶׁר לֵבֹ וְלֹא
זֶה אֲוֹרְחִיה לְתַמְנִי
מִתְּ : דְּהַקְּשִׁירִין. טַמְנִין
זֶה הֶרְאוֹ לְהַקְשִׁירִין
אֶחָד וְאֶחָד. כְּשֶׁהוּ
הַ טַמְנִין פֶּסַחֵהוּ צִירוֹ
אֶמֶר רַב עִילָישׁ.
עוֹת. דָּבֵר כְּסוּמִרִים
זֶה הוּא זֶה :

תמיד נשחט
 (ויקרא יז) ציום לוותו
 אין דרוחין. דאפשר
 נושא את עצמו אין
 אלף שבת דמלאכה
 "כ דוחה את השבת
 דבר מחוץ לתחום
 צוה מזהו היא ולא
 ממת שחל שצדיק שלו
 אלה שבת הוא דמאי
 קל וחומר זה עצמו:
 אמר

[תרגום יא.] רישא דקרא ו
ן למעוטי הולכה אחרת צט
יא גופיה דהוה מקבר פ
מן למוצא דלכוותיה מינן
רמבתו והבאתו. נפס
עמרנה מדו [לקמן טז.] וא

יָלֹוֹת שֶׁה' דָּמִים הָיָה
 אֲמַר אֵין דָּם מִבְּמַלְּא
 רִחַת דְּמִי מִיָּה
 וְזֶה בְּזֻמָּה צִפְרָק
 דְּקִתְּנִי גַבִּי דָם
 צָמִים אִם יֵשׁ
 נִתְעַרְבַּ דָּם צֶה
 חֵיה רוֹאֵן אֵת הָא
 וְאִם יֵשׁ בְּצֶפֶר עֵין
 דָם כְּשֶׁר וְאִם לִי
 אֲזֹמֵר אֵין דָם
 גְּרַסְקִין: דְּלִירְבִּינֵו
 נִקֵּב חֲמוֹת הָעוֹרֵה
 צֶאֱמָה יוֹאֲלִים צו
 אֲזֹתוֹ כָּל עֵרֵן
 לְדִידִי כְּדִי שְׁלֵא
 וּכְשִׁמְלֵא כּוֹס
 מְכֻלָּם צִמְכוּ וְאִם
 זְרִיקָה מִנְּמֵא זֶה
 הוּא הַצִּיּוֹר. (ד' עו')
 צֻמָּחִים (ד' עו')
 עַל גַּבִּי רִגְלִי
 לְעִמּוּד לִשְׂרֵת^(א) וְ
 לְעֵינִי טִבְלָה
 מִתְּלַכְלֵךְ דָּם:
 מִזְדוּ דָ: בְּמִדְתּוֹ.
 אֲבָרִים דְּלֵאוֹ עֵבֶר
 לְהוֹ וְלִקְמִיה פִּרְקִין
 עֵצִי: זוֹ הוֹלִבְנִי
 כְּמִי הָאֵי קִרָּא וְ
 דְּמִסְגֵּוּ אֲצִיבְטִי
 הָיוּ שֶׁס וְהָיָה
 הִלְקָא דִּיעֲתָן הוּא
 צִתְמִיה וְהָא זֶר
 כְּדִתִּי טוֹתֵן עַל
 צִמְכוּ וְחֹלֵה וּמִכּוּ
 מִפְּשִׁיעִין קִדְשִׁים
 וְאִפְּלִי הַפֶּשַׁע וְגו'
 מִלֹּהֶו שֶׁר צִרָּה
 פִּרְקִין צִי דִּימָא (א)
 אֶקֹּוּ צִמְגָם גּוֹפִי
 מִלִּתְלָא הָיָה דְּזוֹ
 הַקְטֶרֶה כְּלִי שֶׁ
 צִמְגָם עַד שִׁיעוּ
 וּקִטְרִים: בִּי אֵל
 הוֹלֵכֵן לְצִמְיָה
 וּמִפְּשִׁלֵו לְאַחֲרוּרִי
 שֶׁס חֲכָם: בִּי יֵי
 דְּמִתְלָא

תדרן עלך

יצחק נקרא והקטיר המזבח
ותחיצו צהולכת אצרים על כר
ההה הן [ובחים לה.]. אמו
והקטירין דמגיס מעלה א
גוע ומנן [ימא סו ע"ב]. ד
איכא צהולא גזירה שמא

דס שאין הנפש
הורה ⁽⁶⁾ למעמיה
אמר להן ר'
מה פוקקין את
בני אהרן שילכו
אחיין לח הוא
והדיו והחלב
אין חוצצין והא
היו בגדיו
סולה וכי תימא
מדו בד' מדו
בהולכת איברין
זוהא מובעי
והקריב הכהן
אברים לכבש
ה דלאו עבודה
ובהולכת דם
אאיצימבי: כיצד
והוציא את
ידים: אטו הוא
אלהקמדין ע"ג
וכו': תנא כל
ממשיל לאחריו
יעות:

נשחט

מן את השבת
קרבו והקמרת
ת קרבו אינן
והבאתו מחוץ
מין את השבת ר'
זה שהיא משום
השבת אל רבי
שובות אל ר"א
מו הוזאה תוכיח
ת אף אתה אל
ת ל דחו את
שה היא משום
השבת את היישוב

אמר
והריקת דמו. אי אפשר
טעמא של יקריחו:
ואינו אלא חסור שצו
ה' בלע"ז וחוסרה בלע"ז
יה שהרי באצות מלאה
מלאכה ומותרין להדי
למפוצה. אכילת הדי
תמימה: הוזה תוביח
שמעין ליה לרבי עתה
לק ואומר שפדחה ולו

דלילו הקטרה צהדיא כח
 דהאי כהן ד
 וזינן חולץ דמן הרע
 למיחני נחן במגיס
 להקטירן כי למוצח כש
 ומאי גזירה שטור
 ולקמן עב ע"א

וְיִצְאָה בּוֹ מִכְפָּר
וּמִכְפָּר אֵלָּא ר' יוחנן
דִּם מִכְבֵּל דִּם תַּנְיָ
דִּם לִדְבִירֵיכֶם לְ
לֹא שִׁבְחָה הוּא לְ
יְהֵם בְּרִם * הִרְרִי
כִדְתִּנְיָ * הִרְרִי
דִּם חֻצְצִין לְחִין
אֲנִיִּיהוּ (וּתְנִי)⁽⁶⁾
עֵבֶר עֲבֹדְתוֹ פִּי
מֵאֲנִיִּיהוּ וְהִתְנִיָּא
יִחְסֹר וְלֹא יוֹתִיר;
עֲבֹדָה הִיא וְלֹא
הִיא הִיא דְתִנְיָא *
מִזְבֵּחָה זֶה הוּלְכֵר
לְמַעַרְכֵּיכֶם לְכַבֵּשׁ
אֲבָרִים דְּמִסְגִּי
יִסְמִין וְכו' קִרְעֵה
בְּמִגִּים * לְחֻקֵּי
מִקְטֹר לְהוּ * אִימִי
כֵת רֵאשׁוֹנָה
תֵּן פִּסְחוֹ בְּעוּרוֹ
מִרְבִּי עֵילִישׁ מִ
עַלְךָ תִּמִּיד
בְּפִסְחָה דְּחֻחַ
יִקְתְּ דְּמוֹ וּמִחֻחֵי
צִלְיִתּוֹ וְהִדְרָה
שִׁבְתָּ * הִרְכַּבְתָּהּ
יִכְתּוּ אֵין דְּוֹוֹ
מֵה אִם שְׁחִיפִי
לֹא יִדְחוּ אֶת
הָאִסּוּר בּוֹ מִשּׁוּבוֹ
רְבִי עֲקִיבָא וְאִם
דְּחֻחָה אֶת הַשֶּׁמֶשׁ
וְהֵן מִשּׁוּבוֹ שִׁבְתָּ
וְזִמְנָה אִם שְׁחִיפִי
יִכְתּוּ אִינִי דְּוֹוֹ
וְיִכְתּוּ אִינִי דְּוֹוֹ

ש מנא לן: שחיטתו
 יביו. מפרש בגמ' (ש)
 שות הרבים אע"פ
 חתיכת יביתו. ורוא'
 איסור מלאכה גמור
 וצול שהוא אכ
 יבין: מה רציה רשור
 אף צמקס מנזה צ
 אינה דומה דהמי
 על ההזאה אני חו

וְהוֹלַכְתָּ אִתָּם לְכַבֵּשׁ
[קד.] אֵלֶּה בְּהוֹלַכְתָּ עִמָּךְ
לְאוֹת גְּבוּלֶיךָ הֵיוּ שֶׁסָּבְבוּ
סָבִיב (דף טו.), דִּשְׁפִיר הַ
יָרֵךְ עֵץ הַמְּזֻבָּח. נֶחֱמָן לְ
תוֹכִיחַ וכו' וְהָיָה מִשְׁמֹרֶת
וְלֹא עֵבֶד פֶּסַח וְשִׁנּוּי

דם שהנפש
 יצאה בו אין
 דאמר אין
 יהודה לחם
 העזרה אמר
 עד ארכבו
 ואינו חוצץ
 והרבש יבש
 קמתוסי כ
 ממושטשין
 דמדלו להו
 כמדתו שלא
 לכבש דלא
 כהונה עבוד
 את הכל ה
 אלא בהולכ
 היא בהולכ
 מיהא היכי
 תולין ומפש
 אמוריו נתננ
 גופיה הות
 המזבח: יצת
 אחד ואחד
 א
 הדר
 אלו דבר
 השחיטתו ח
 חלבו אבל
 דוחין את ד
 לתחום וחת
 א והלא דין הוא
 ו שהן משום שש
 בו משום מלאכ
 ות למצוה השיי
 ום שבות ו' אינר
 שהן משום מצו
 ועליה אני דן
 וידעו מניין

קמיה צמר^א מפר
לא צילה^ב: מיהי ק
להצילו לעזרה דרך
אמו מחוץ לחסות: ו
יה בחולץ צבת משו
ח שהתירו בו. שמי
ו ואע"ג דחומין ד
מקום רשות יעמידוה
לא יעשה פסמו ואפ
ז: ועליה אני דן. ו

הן את הכל המזבחה
ג ממה עזרה היא (עירובין
כו ע"א). אאיצטבי. חילט
פסחים (דף סה:) ומסכת
מנחות (כו.). אימא להקם
וס (עירובין קג ע"א). הזאה

גופיה מקטר פ'יה.
לדחילא צממה דוכתי
(יומא י: ט) ואין לרין
פרץ גצ מנחות כר
שרה ופרץ וכל
יה אימא להקטיר
פרץ ומשי לא פרץ
לך דפרץ הכה גצ
לכבד פתח צפרק
משום דהם צפרק
ומיהו י"ס ספריר
ואל דקוטה מעל
ורס ומולתן וטמן ע'
מקטירי כלי שרה
ומו שהוא כלי שרה
מלתן ומשי להקטיר
ליטה ולפי זה יתב
פרס דגז מנחה לא
שין למיחי ומקטיר
היה כבד כלי שרה
להקדש אבל מנחו
שגז לומר שצתן
: (וע"פ חוס' יומא
האריכו בשר ביאור
"תמיד נשחט
זריקת דמו תנא לאג
וקשה לר"י אמאי לא
ט עורו דדחי שגז
ללעיל (ד' סד.) י"ח
ת מניח ידו כו' ותול
לר"י משום דהו ככל
ויזו יכול להפשיט אל
[יחזקן כן צריקה צפ
ד' קי:] ואפילו רבנ
שרו להפשיט כדכ
השאר מפשיט ותח
ת דמחזקת המזבח
דשקיל לה צבדיו
מה
"רוחץ" אמר ר
ה את השבת אר
וב ויכח שהתיר
ע מה ראיא רש
מצוה והיא מש
אלו שאף על פי
לו רבי ארעאז
אח ויזכר

דוחין את השבת.
אל תקרביהם ציון
ובתו. על כתף האדם
ועבד מאתמול וכן
שחיטה שדיא. אסור
זו. בתמיה: "ש יורב
וזה אפשר לן מאתמול
אסור שצט שלקן
צ פסח שאס לא זיה
ל מתחזי כמתקן גבר

בין קד צ"א. והקריב הש
עי קרא ומדעני כהונה שמ
ה ואילך מצות כהונה [יומא
משושט היא כלן וצמסכת
(מעלה ומקטירו צהמינו
רה"ר או להביאו מחוץ לת

אָמ ב' שני עשרי
דקטורה (7' 10.)
ומקטירה כגלי
שחת מקטר
משום דהתם
לה צנחנותו
לזמורס א"ע'
שערי (7' 10.)
והלכ נבצשים
דגרסי צצריי
ומקטיין כגלי
האשים ופרץ
ס"ד פ' וי' וי'
מקטיין והל לל
פירוש אחר
פרש"י ור"מ
שיך למיפקן
כגלי שרת מייך
שהיא נמוה ש
צמגס משמע
המגס מקטיר
ס: ד"ה אטו
הדרן על
אלו דברים
שמצייתות
חמי גמי הפשט
דחתן צפיקא
של להיות בשש
ומפשט ומיך
הקטר חלבו
עד החזה לרבי
כל כתבי (שנה)
דפלגי עליה לל
אלף עד החזה
צחתיכות קטט
לא צרכי
אלעזר אומ
מלאכה דוחה
יהושע יום פ
מה זה יהויש
שהיא משונ
תחמה על
השבת אומ
מלאכה דוחה

אָלן דברים
להקדים
משמחץ: הרר
דומה דה"ל למ
כלאחר ד' היא
בפסח: א' ידו
ולאכלו הו"ל ו
העמלו חכמים
להיות בשבת ענ
מלאכה היא אל

מיהא לא חשיב נעור
אלמא בצבירים קמחש
דהא אשמעינן מקבל
מקטיר להו, וגירסא
שרה (סוטה דף יד
להרכיבו על כחישו

(א) מדות פקד ד' משנה
(ב) ו' (ג) בפרקין ה"א
(ד) ו' (ה) ו' (ו) ו' (ז) ו'
(ח) ו' (ט) ו' (י) ו' (יא) ו'
(יב) ו' (יג) ו' (יד) ו' (טו) ו'
(טז) ו' (יז) ו' (יח) ו' (יט) ו'
(כ) ו' (כא) ו' (כב) ו' (כג) ו'
(כד) ו' (כה) ו' (כו) ו' (כז) ו'
(כח) ו' (כט) ו' (ל) ו' (לא) ו'
(לב) ו' (לג) ו' (לד) ו' (לה) ו'
(לו) ו' (לז) ו' (לח) ו' (לט) ו'
(לך) ו' (לך) ו' (לך) ו' (לך) ו'

הנהגות הב"ח

(א) רש"י ד"ה קדשי
ליה לדידי: (ב) ד"ה
כחל כו' י"א אלה לנד
דוחב עובי החומה לל' ל'
ומיתת כיפת מתחם:

גליון הש"ס

גמ' המש' מקראות
בתורה אין ד"ה
הכרע. עין ירושלמי
פרק ח' מנחם:

הנהגות וצינונים

(א) ס"א ויחזיקו (גליון):
(ב) צ"ל ד"ה (יב"ד):
(ג) רש"י ע"ש: המראה
אש מוח' אביעא
להי', וכן ליתא בבתי: (ד)
כתי' בפומבי:
(ה) כתי' מנה אמה:
(ו) צ"ל ד"ה (בארת)
(ז) (לפניו איתא
גורתא) (גליון):
(ח) צ"ל ש"ש
(ט) צ"ל ד"ה (בארת)
(י) צ"ל ד"ה (ב)
(יא) רש"י, וי' וי'
(יב) ד"ה (ג)
(יג) רש"י, וי' וי'
(יד) צ"ל ש"ש
(טו) צ"ל ש"ש
(טז) צ"ל ש"ש
(יז) צ"ל ש"ש
(יח) צ"ל ש"ש
(יט) צ"ל ש"ש
(כ) צ"ל ש"ש
(כא) צ"ל ש"ש
(כב) צ"ל ש"ש
(כג) צ"ל ש"ש
(כד) צ"ל ש"ש
(כה) צ"ל ש"ש
(כו) צ"ל ש"ש
(כז) צ"ל ש"ש
(כח) צ"ל ש"ש
(כט) צ"ל ש"ש
(ל) צ"ל ש"ש
(לא) צ"ל ש"ש
(לב) צ"ל ש"ש
(לג) צ"ל ש"ש
(לד) צ"ל ש"ש
(לה) צ"ל ש"ש
(לו) צ"ל ש"ש
(לז) צ"ל ש"ש
(לח) צ"ל ש"ש
(לט) צ"ל ש"ש
(לך) צ"ל ש"ש
(לך) צ"ל ש"ש
(לך) צ"ל ש"ש
(לך) צ"ל ש"ש

תוספות ישנים

חביבין ישראל ש"ס
הצירוב
ש"ס. פ"ה רש"י של
לחם מחפלי לעמנו
שנאמר אשר ידעון אש
נגע לצט וגו' ואלו נראה
לדבריהם הלא מביא
הפסוק שפי' נגד מביא
דמביא' ונשחט מל אש
יקרא אלך הכרי על כן
נראה פסוקים ר"ח של
הצירוב הכחוש שלח מוס
הפסוקים שכלל שיהיו
הפסוקים וצד ונשחט כמקום
להכלל לשמיעה קול כאלו
שעלה שולח ללדיע הוא
גא אל ביה"ב היה נמש
בצדו (כן פנים ולא היה
נשמע קול נשאו אל
הקדש' ולכן כיון דלמא
הפסוק כל כן מני עיל
לדמא מ"ד: גי' ש"ס
הפסוק 'בית'. היה
מני למנוח דלח' אורח
אורח אלל משחט טעמא
אפילו פסוקא כל כרי יוסי
א' ומי לנדי יוסי דלמא
של היה אלל פסוקא אחר
נצ"ח למרן ק' אלל למרן
דלמא שפי' פסוקא היה לא
עיל להדיא (א) המש'ה
מקראות אין ד"ה
הכרע כו' (ב) ד"ה (א)
ופסוקים (ד) (א) פסוק'
אח"כ לא אמרין קדק' אלעיל ואלעיל כמו את כפף לא תמן לו גנץ וגו' וס' הארבעה וס' נצ"ח קדקדוקין (ד) (א):

הוציאו לו פרק חמישי יומא

נב.

ועשרים אמה קומתו. רש"י פי' צפי' מלכס' דהא דלמא לעיל
ושלש אמה קומתו היינו כל הפה עד הגג והא דלמא דמביא
ועשרים אמה קומתו היינו עד עליית בית קדשי הקדשים וצ"ב פרק
המוכר פירות (דף סג:)

כרוצים ולמעלה שהכרוצים שעשה
שלמה העומדים נקרקע משני ידי
הארון גבהם עשר אמות^(א):

כותל הדיכל שש והתא שש וכותל

התא חמש. ומיתא והכתיב

היניע התחמונה חמש צלמה רחבה

(מלכס' א' ב) וי"ל דהכח מייירי צלח

האמצעי דלמבי והמכונה שש צלמה

רחבה כי מגרעות נתן לבית קצב

ופר"י דה"פ דקרא שפצי כותל

ההיכל לא היה שזה כלל מקום שאס

כן היו לריכס לנקב החומה לתחוב

זה ראשי הקורות של התא וזה לא

ר"ל לעשות פן יקצו אלל עשו את

חומת ההיכל צמערז למטה שצעה

אמות והוצרכו לגרוע ממנה אמה

כנגד תקרת התא האמצעי להניח

ראשי הקורות על אותה כניסה

ושזו הוצרכו לגרוע עוד אמה כנגד

תקרת חל השלישי לפיכך התחמונה

חמש צלמה רחבה והמכונה ו' צלמה

רחבה והג' ו' צלמה רחבה והיינו דתמן

צמס' מדות (פ"ד מ"ד) התחמונה רחבה

חמש והרובע שזה רובע שזה היינו

התקרה המפסקת ציה ללח המכונה

שעל גצה והאמצעי שש והרובע ו'

הקשה ר"י צד מרדכי אי למטה קא

חשיב הכא לשם לא היטה התא שש

אלל חמש ואי צמיונה קא חשיב

מחל קאמר כותל ההיכל שש והא

כבר נגרע ממנה כנגדה^(א) ולפי מה

חל התחמונה היה עובי ו' וכנגד

המכונה עובי ו' כי כבר נגרע

ממנה אמה והכא כנגד המכונה קא חשיב דהוי התם כותל ההיכל ו' והתא ה'

ואידי ואידי חד שעורא הוא י"ל דיתחל ליה למחשז צמקום שהיה כותל מורחי של היכל שהיה כמו כן ו' אי נמי נראה לר"י

שהמגרעות היו בכל הכתלים צותל ההיכל ובשלש כתלי התא וכותל ההיכל היה למטה ו' אמות ומתלה וכותל התא ה' אמות ומתלה וכשהיה^(א)

מגרע חצי אמה מכל כותל דכתיב כי מגרעות נתן לבית קצב נמאל התא התחמונה חמש על חמש והמכונה שש על שש והשלשית שצב

על שצב והא דקתמי רובע שש ורובע שצב אור"י דהיינו אורך המגרעת הראשונה היא שש והמגרעת השניה ארכה שצעה וקרי להו רובע

לפי שהמגרעת כעין שורה צולעת כעין ששעני צמסכת תמיד צפ"ק (דף סג:)

צית גדול היה ומוקף רובדים וקאמר צמ"י^(א) רובדים מחל

ניהיו גורתא^(א) דאלטוואח דלסקי צהו לאטוואח סטוי פועין כעין לאטוואח סטוי פועין מעלות של אצנים שוקרין דגורית ולשון

רובע הוא שורה עין פר"י דנראה לו דכותל ההיכל שש והתא שש דלמטה לגמרי קא חשיב ואפ"י ג' דלמבי צמסכת דמלכס' (א) חמש צלמה רחבה

של מסכת מדות דצית שני היו חלוקין משל שלמה כמו שהיו חלוקין ממסכת דמחוקל דלעמד דכתיב צמחוקל (א) צמד דפרס היכל וצית

קדשי הקדשים כתיב ורחב הצלע ד' אמות ואלע היינו תא דלמא פ' המוכר הבית (ב"ב דף סג.)

וכתיב נמי התם (שס) והצלעות כלע אל

כלע שלשית ושלש' פעמים אללמא דלא הו' צההיכל אלל ל"ג תאים וצמסכת מדות (פ"ד מ"ג) תמן ל"ח תאים היו שס ט"ו צלפון וט"ו צדורס

ושמנה צמערז ור"י יתכן צד מרדכי פי' דלא צהיכל היו המגרעות אלל צחא היו והא דתמן רובע שש היינו שורות אצנים עליונים של

כותל היניע התחמונה שעליה מונחים ראשי הקורות וכשהיתה אותה שורה רחבה שש נמאלת שהיתה צולעת אמה שעובי כותל התא לא היה אלל

ה' אמות ולכן צולעת אמה מצחוץ לפי שהיו לריכס לנקום אמה מקום הנחת הקורות צללמי אחוז צקירות הבית וממאל דעכשו נמי כשהיו כונסין

אמה היתה החומה מכל מקום עדיין עובי ה' אמות לפי צמקום אמה הכניסה נחוספה אמה מצחוץ ולא נהירא לר"י דלמה היו מוסיפין אמה

אי מחמת חוזק החומה כדי שהתא צלל מקום לכל הפחות ה' אדרבה אותה חוספת היא גרעון שיהיו צין העליון צולע אמה חוץ לתחתון ומכדי

עליו ועוד קשה המיתת רובע שש אלל רובע שצב למה וכשהיה^(א) רובע שלמעלה ו' נמאלת שהיה צולע חוץ לחומה שמי אמות שעובי החומה חמש

ומה היו לריכס צללית שמי אמות והאל לא היו כונסין ציניע השלישית אלל אמה שהיה שצב אמות רחבה אמה אחת ויתר מן המכונה ועוד

לפי דצרו היו נוקצין כותל ההיכל ויתר היה נכון לנקוצ כותלי התא ועוד דלישנא דקרא כי מגרעות נתן לבית משמע היכל ולא תאים דלא

איקרו צית מיהו הא לא קשא דמצינו למימר מגרעות נתן לדציר^(א) שהיה לבית קצב דהיינו לכותלי התאים ואפי' שמעמי צמס רבינו יתחק

הצחור שלא היה צותל ההיכל לא מגרעות ולא כניסה ולא צליעה וראשי הקורות היו מונחין מכותל תא לכותל תא כשנגדו וצמקום הנחת

הקורות היה כניסה צותל התא חצי אמה מזה וחצי אמה מזה וכל התאים היו שרים ממזרח למערב שש אמות צין התחמונה [צין] המכונה

צין השלישית וכותל התא חמש אלל מנפון לדורס התחמונה ה' והמכונה ו' והשלשית שצב והשתא ניחא כותל ההיכל ו' והתא שש וכותל

התא [חמש] דצין התחמונה צין המכונה צין השלישית היו שש ממזרח למערב וכותל היכל שש וכותל התא חמש צין למטה צין למעלה:

שאל

א' השלישי לעכס (שבתות דר.) גזא. אולר [גישין סח.] שתי הפרוכת המבדילות בין הקדש ובין קדש הקדשים.

שפי' צמקדש שני מקום אמה ערקסן שעשה שלמה צנצין ראשון ואשפי' גזולה עשו את ההיכל גזיה מחל ולא טול צנצין

המכונה. דרך הכניסה מתוך ליכנס לפנים ודומה לי

המכונה. דרך הכניסה מתוך ליכנס לפנים ודומה לי

המכונה. דרך הכניסה מתוך ליכנס לפנים ודומה לי

המכונה. דרך הכניסה מתוך ליכנס לפנים ודומה לי

המכונה. דרך הכניסה מתוך ליכנס לפנים ודומה לי

המכונה. דרך הכניסה מתוך ליכנס לפנים ודומה לי

המכונה. דרך הכניסה מתוך ליכנס לפנים ודומה לי

אפי"ע להדיא. לילך אלל הכותל הצפוני כל אורך ההיכל וכל עשה
עיינו מונות מצית קדשי הקדשים דרך הפרוכת שנגדו: ור' יוסי
אמר ד"ך חביבין ישראל ש"ס הצירוב הכתוב ש"ס. אלל כל אחד
ואחד מחפלי על עצמו שנאמר אשר ידעון אש נגע לצב ופרש כפי

אל הבית הזה (מלכס' א' ב) הלכן

חביב הוא שלוחן ליכנס לפומבי^(א):

בשחרי מאניה. צמיו משהחל מנשן

המנהרה שהשחיר את המנהל: בורקסין.

לשון פנים ומוץ הוא כן ראימי

צתלמוד ירושלמי^(א) ורואה לדבר

חסידים הראשונים היו מנמקין

פירותיהן דרך טרקסמון כדי למיכס

צמעשר (צמרת דף לה:)

למדנו שהטרקן לשון כניסת פנים הוא: דביר.

היא המנהרה לפני הדציר חלל צית

קדשי הקדשים שהוא לפנים מן

המנהרה: קחשיב (א) אידויה. למקום

המנהרה לצד מן הששים: בות'

א"ל. כותל החינון למטה רוחב

היקוד והאסקופה ולמעלה מגובה

כיפת הפתח עובי החומה שעולה

עד ק' אמה לצד רוחב כיפת החלל

שהיא י"א אמה לצד רוחב (א) כיפת

עובי החומה: והתא שש. יניע

שחמורי צית הכפרת: היכי קאמר

קרא. מי אמרין ה"ק ודציר בתוך

הבית מחילה עשה שמספקת בתוך

הבית: מפנימה הכין. ולפנים מחילה

מחילה הכין מקום חללה והצמיו

לחת שס את הארון אללמא דציר

גופיה לאו מקדושת פנים הוא:

או דילמא ה"ק ודביר בתוך הבית

בפנימה. למקום הדציר גופיה

משל פנים הוה ואחוז הכין לחמו

שס צאותה כניסה את הארון: אין

ד"ה הכרע. לעתה היכן הן טעין:

שאל

ממנה אמה והכא כנגד המכונה קא חשיב דהוי התם כותל ההיכל ו' והתא ה'

ואידי ואידי חד שעורא הוא י"ל דיתחל ליה למחשז צמקום שהיה כותל מורחי של היכל שהיה כמו כן ו' אי נמי נראה לר"י

שהמגרעות היו בכל הכתלים צותל ההיכל ובשלש כתלי התא וכותל ההיכל היה למטה ו' אמות ומתלה וכותל התא ה' אמות ומתלה וכשהיה^(א)

מגרע חצי אמה מכל כותל דכתיב כי מגרעות נתן לבית קצב נמאל התא התחמונה חמש על חמש והמכונה שש על שש והשלשית שצב

על שצב והא דקתמי רובע שש ורובע שצב אור"י דהיינו אורך המגרעת הראשונה היא שש והמגרעת השניה ארכה שצעה וקרי להו רובע

לפי שהמגרעת כעין שורה צולעת כעין ששעני צמסכת תמיד צפ"ק (דף סג:)

צית גדול היה ומוקף רובדים וקאמר צמ"י^(א) רובדים מחל

ניהיו גורתא^(א) דאלטוואח דלסקי צהו לאטוואח סטוי פועין כעין לאטוואח סטוי פועין מעלות של אצנים שוקרין דגורית ולשון

רובע הוא שורה עין פר"י דנראה לו דכותל ההיכל שש והתא שש דלמטה לגמרי קא חשיב ואפ"י ג' דלמבי צמסכת דמלכס' (א) חמש צלמה רחבה

של מסכת מדות דצית שני היו חלוקין משל שלמה כמו שהיו חלוקין ממסכת דמחוקל דלעמד דכתיב צמחוקל (א) צמד דפרס היכל וצית

קדשי הקדשים כתיב ורחב הצלע ד' אמות ואלע היינו תא דלמא פ' המוכר הבית (ב"ב דף סג.)

וכתיב נמי התם (שס) והצלעות כלע אל

כלע שלשית ושלש' פעמים אללמא דלא הו' צההיכל אלל ל"ג תאים וצמסכת מדות (פ"ד מ"ג) תמן ל"ח תאים היו שס ט"ו צלפון וט"ו צדורס

ושמנה צמערז ור"י יתכן צד מרדכי פי' דלא צהיכל היו המגרעות אלל צחא היו והא דתמן רובע שש היינו שורות אצנים עליונים של

כותל היניע התחמונה שעליה מונחים ראשי הקורות וכשהיתה אותה שורה רחבה שש נמאלת שהיתה צולעת אמה שעובי כותל התא לא היה אלל

ה' אמות ולכן צולעת אמה מצחוץ לפי שהיו לריכס לנקום אמה מקום הנחת הקורות צללמי אחוז צקירות הבית וממאל דעכשו נמי כשהיו כונסין

אמה היתה החומה מכל מקום עדיין עובי ה' אמות לפי צמקום אמה הכניסה נחוספה אמה מצחוץ ולא נהירא לר"י דלמה היו מוסיפין אמה

אי מחמת חוזק החומה כדי שהתא צלל מקום לכל הפחות ה' אדרבה אותה חוספת היא גרעון שיהיו צין העליון צולע אמה חוץ לתחתון ומכדי

עליו ועוד קשה המיתת רובע שש אלל רובע שצב למה וכשהיה^(א) רובע שלמעלה ו' נמאלת שהיה צולע חוץ לחומה שמי אמות שעובי החומה חמש

ומה היו לריכס צללית שמי אמות והאל לא היו כונסין ציניע השלישית אלל אמה שהיה שצב אמות רחבה אמה אחת ויתר מן המכונה ועוד

לפי דצרו היו נוקצין כותל ההיכל ויתר היה נכון לנקוצ כותלי התא ועוד דלישנא דקרא כי מגרעות נתן לבית משמע היכל ולא תאים דלא

איקרו צית מיהו הא לא קשא דמצינו למימר מגרעות נתן לדציר^(א) שהיה לבית קצב דהיינו לכותלי התאים ואפי' שמעמי צמס רבינו יתחק

הצחור שלא היה צותל ההיכל לא מגרעות ולא כניסה ולא צליעה וראשי הקורות היו מונחין מכותל תא לכותל תא כשנגדו וצמקום הנחת

הקורות היה כניסה צותל התא חצי אמה מזה וחצי אמה מזה וכל התאים היו שרים ממזרח למערב שש אמות צין התחמונה [צין] המכונה

צין השלישית וכותל התא חמש אלל מנפון לדורס התחמונה ה' והמכונה ו' והשלשית שצב והשתא ניחא כותל ההיכל ו' והתא שש וכותל

התא [חמש] דצין התחמונה צין המכונה צין השלישית היו שש ממזרח למערב וכותל היכל שש וכותל התא חמש צין למטה צין למעלה:

שאל

א' השלישי לעכס (שבתות דר.) גזא. אולר [גישין סח.] שתי הפרוכת המבדילות בין הקדש ובין קדש הקדשים.

שפי' צמקדש שני מקום אמה ערקסן שעשה שלמה צנצין ראשון ואשפי' גזולה עשו את ההיכל גזיה מחל ולא טול צנצין

המכונה. דרך הכניסה מתוך ליכנס לפנים ודומה לי

המכונה. דרך הכניסה מתוך ליכנס לפנים ודומה לי

המכונה. דרך הכניסה מתוך ליכנס לפנים ודומה לי

המכונה. דרך הכניסה מתוך ליכנס לפנים ודומה לי

המכונה. דרך הכניסה מתוך ליכנס לפנים ודומה לי

המכונה. דרך הכניסה מתוך ליכנס לפנים ודומה לי

המכונה. דרך הכניסה מתוך ליכנס לפנים ודומה לי

בז א' מ"י פ"ד מהלכות
צית המכונה הלכה א':

רבינו חננאל

עד שיטת מעט לפיכך
פסח כמסע והחל. ור'
יוסי אמר לך חביבין
ישראל שלא הצירוב
(הק) [הכתוב] לזה. הלא
תראה כי בכל השנה
הצירוב (הק) [הכ] לכהן
במקום שליח הקטש
הרטרנס בתוך הפעמנים
כי בשעה שיבא אל הקדש
ללבוש המעיל שהוא
כשליח המגיד כלומר
דוצה ליכנס בדרכיו ויהי
על אהרן לשרת תשמע
קולו בבואו אל הקדש
וגו' ועכשיו ביה"ב בבואו
לפני ולפנים לא הצירוב
לזה המעיל לפיכך לא
חיישין להא דקאמר ר'
התורה: א"ר נתן אמת
טורקסין לא הכריעו בו
הכמנים אי כלפנים אי
כלחוץ ופשוטה היא.
ואסיקנא קדושת זו
האמה איני יודע אי
כקדושת ההיכל היא אי
כקדושת קודש הקדשים
היא והיינו אד"ר יוחנן
בעי ר' יוסי איש הוצל
כתוב בתוך הבית
מפנימה וגו' היכי פשטיה
דבביר בתוך הבית מפנימה
הכין לחתם שם ארון
ברית ה' דמשפט שדבביר
כלחוץ. או דלמא הכי
קאמר ודביר בתוך הבית
מפנימה הכין

משנה היה מהלך בהיכל עד שהגיע למין שתי הפרוכת כו', ובעיהן אמה. פרש"י אור אמה. ולפ"ז היה המקום צד ומצומצם מאד, דהא גוף האדם רחבו אמה, כמובא בתוס' לעיל (לא. ד"ה אמה), וכי אחת היה אוחו המחיתה עם הגחלים, והיה צריך לזה זהירות גדול. ודאי כי ירושלמי כאן (ה"כ) שהיה דוחק באצילי ידיו כי שלא ישרפו הפרוכת, ופי' בפני משה כשמהלך בין שתי הפרוכת היה דוחק באצילי ידיו להרחיבן כדי שלא יגעו בגחלים שבמחתה וישרפו.

דף נב. משחרי מאניה. פרש"י בגידי משחירין מעשן המנורה שהשחיר את הכותל. וצריך ליתן טעם למה לא הניחו וקנחו את הכותל, ואפשר דזה דומה להא דאיתא בגמ' פסחים (סו:): שבת הוא לבני אהרן שילכו עד ארכובותיהם בדם. ובחי' חתם סופר במס' סוכה (לו.) מכשיר מה"ט כתמים באתרוג שנעשו ע"י משמוש ידים ונענועים, דזהו הודו והדרו כיון שבאו ע"י מצותו.

חמש מקראות בתורה אין להן הכרע. בירושלמי ע"ז (פ"ב ה"ז) איתא עוד פסוק שאין לו הכרע דכתיב (וישלח לו-ו) "ובני יעקב באו מן השדה כשמעם ויתעצבו האנשים", אי תיבת כשמעם קאי אדלעיל או להבא, דהיינו "באו מן השדה כשמעם", או "כשמעם ויתעצבו האנשים". ומובא בתוס' במס' ע"ז (כ. ד"ה אחד) ובתוס' ישנים כאן. וכיון שאין להם הכרע, יכולים לקרוא בס"ת כך או כך, עי' ברש"י להלן (ע"ב ד"ה ויעלו עולות כבשים). וכתב בריטב"א והשתא דאיכא פיסוק טעמים נחברו ספיקו. אבל בשערי אפרים (ש"ג סט"ו) כתב, דאע"פ שאין לשנות טעמים הכתובים, לא יעשה הקורא הפסק במקומות אלו, ולא יעשה עצמו מכריע.

היושבים בביתו, דהא ודאי פשיטא דלא עדיפי משאר אחיו הכהנים דכולן קרויין ביתו כדאיתא בסופ"ק דשבועות, אבל קשה לומר דקאי רק אאשתו, דהא מה שקנתה אשה קנה בעלה ואשתו כגופו, ונשאר בצ"ע.

דף נא. קסבר אין שוחטין הפסח על היחיד. פרש"י וכיון דאינו בא בלא שותפות אין עושה תמורה. ובהגה' הרש"ש הקשה, הא היחיד מותר להקדישו לפסח, אלא שאח"כ ממנים עליו אחרים, וא"כ טרם שהמנו עליו עדיין הוא קרבן יחיד ועושה תמורה. ובטל תורה ציין על הגמרא פסחים (צט.) כיון דאמר ר' יהודה אין שוחטין הפסח על היחיד, מעיקרא לאמנויי אחרים בהדיה קאי, וכאחד מבני חבורה דמי, וביאר שם הר"ח, וכאילו האי דאתי עכשיו ומנייה בהדיה על פסחו כמתחילה בהדיה הוא, וא"כ גם מעיקרא קרבן שותפים הוא, אלא שלא ביררו הבעלים.

אי משום דאתי בכנופיא כו'. פרש"י ברגלים. והנה פסח ניחא דהוי בכנופיא דהא נשחט בשלש כיתות, ובכל כת צריך שיהיה עכ"פ חמשים כדאיתא במס' פסחים (סד:), אלא דבחגיגה שכל אחד מביא לעצמו ובשעה שהוא רוצה, מ"מ קרי בכנופיא, משום שהכל מביאים ברגל. וכ"כ בשיח יצחק.

דף נא: שאני בי גזא דאהרן דאפקריה רחמנא גבי אחיו הכהנים. פי' הר"ח ויש להם בו קנין. וז"ל הרמב"ם (יוה"כ פ"ה ה"ג) "פר יוה"כ אע"פ שכהן גדול קונה משלו, המקום הפקיר ממנו בו לכל אחיו הכהנים, שאילו לא היה להן בו שותפות לא היו מתכפרים בו, ולפיכך אם מת כ"ג קודם שישחט הפר, הכהן העומד תחתיו אינו מביא פר אחר, אלא שוחט את הראשון ואינו חטאת שמתה בעליה, שאין חטאת הרבים מתה".

הודפס מאתר אוצר החכמה tablet.otzar.org עמוד 80

ובארץ חי' מרים קצת גופו וכשאמר „שלשה עשר מדיא" חי' חוזר וכופל בקדושתו כ"פ באש לוהט והתעוררת רחמים. וכן חי' רבינו בעצמו מנגן בב' לילות כי לו נאה כי לו יאה וגו' וכן חי' מנגנים ביום שביעי של פסח ובאחרון של פסח הפיוט יום ליבשה וגו' וסיים חמנגן בגלל אבות תושיע בנים ותביא גאולה לבני בניהם. בסעודות היום בז' ש"פ חי' דרכו בקודש לצוות להביא על השלחן מספר רב של מצות שמירת (בערך י"ג כ"ב וכיוצא במנין כאשר צוה) ואמר שזהו סיום לבחי' תורה שבכתב ובאחרון של פסח כמו כן מצות פשוטים ואמר שזהו סיום לבחי' תורה שבע"פ והי' אוכל ומחלק לכל המסובין והעם הבאים ועומדים מסביב. ובאחרון של פסח בסוף הסעודה חי' מנגנים חסל סידור פסח וכו'. *

תרכב. אם התחיל לאכול במוצאי פסח מבעוד יום ונמשך עד הלילה מוצאי אחרון של פסח ועדיין לא התפלל והבדיל אסור לאכול חמץ הגם שהוא לילה כיון שע"פ הדין צריך עוד לומר יעלה ויבוא ולזכור את חג המצות הזה א"כ הוי תרתי דסתרי אהדדי (מנח"א ח"ד סי' מ"ג). **תרכב. הקיטל שלבש בו בלילי פסח לא הניח לכבסו אחר החג ואמר טעמו ונימוקו כי מבואר בזוה"ק שבזכות המצה ניצולים מן הדין ויוצאין זכאין בדימוס בימי ר"ה (עיון שער יששכר מאמר זמן חירותינו אות ל' מזוה"ק תצוה דף קפ"ג ע"ב דדינא דר"ה הוא מעורר קטרוגא רק למאן דלא נביל מיכלא דאסוותא בפסח עיי"ש ומה שמביא רבינו עוד מתקוני זוה"ק) וע"כ אין לתעביר מהקיטל לכלוכי המצה והיין שבשעת הסדר בכדי שכשיתלבש בו בר"ת ויו"כ יהי' לזכרון ביום הזכרון לרחמים ולרצון זכות המצה חק' לצירוף זכות לטובה. ורק קודם הפסח יכולין לכבסו. ורבינו שחי' לבוש כ"פ בקיטל של מר אביו הקדוש ז"ל שלבש בו בר"ת ונתמלא זיעה ודמעות על כל גדותיו ולא הניחו רבינו לכבס מעולם שלא לתעביר זיעת אש קודש ומים רותחין של מלאך ה' צבאות אביו זצוק"ל כמובן.**

מנהגי ימי העומר.

*תרכב. אחר תפלת ערבית בליל ב' דפסח חי' סופרין ספח"ע ולא על הסדר ושכן חי' מנהג אבותיו הקדושים וזקיננו הגה"ק בעל בני יששכר מהרצ"א זי"ע והאריך רבינו לברר הדבר בספרו שער יששכר (ליום ב' דפסח אות ב') ובספרו נמוקי או"ח (סי' תפ"ט) שכן צריך להיות עפי' הלכה ועפ"י סוד כמבואר במהר"ש שרעבי ז"ל בנחר שלום שהזחיר שלא לאחרת עד אחרי הסדר רק לספור תיכף ומיד אחר תפלת ערבית שאם יאחרנה הרי גורם לתת אחיזה לחיצונים ח"ו בכלי מוח החכמה אחרי נסתלק אחיותם ממנו בליל יו"ט א' דאורייתא והסדר בליל ב' כחול'ל ממצות דרבנן שהם ביסוד פרצופי יעקב ורחל ומצות ספירת העומר הוא מצות עשה דאורייתא שהם השני פרצופים חג"ת ונת"י

(* סעודת אי"ח חי' עושה אחר כל יו"ט ביום אי"ח עם מסובין ועיי' סי' תע"ב מה

במסקנא דאין דיחור אצל מצות, עי"ש ביאורו בתוס' ובשור"ת מנחת אלעזר (ח"א סי' כב סק"ב) דחה דבריו בביאור התוס', עי"ש באריכות. ועי' בשטמ"ק כאן (אות לא) בשם רבינו פרץ, שאין מצוה לגלותו.

דף לה. כהנים זריזים הם. פרש"י במס' פסחים (סה.) דכיון דזריזים הם ליכא למיחש שמא לא קבלוהו. ועי"ש עוד (ד"ה אגב) דכיון שממהרים לרוץ ולקרב לזרוק מיתשיד מדייהו. [ועי' בזכתי אפרים לקמן (עט:) ד"ה אלא ד"ה עוד כתב] שהביא מה שהקשה ע"ז בלמטה יהודה, ועי"ש מש"כ ליישב. ועי' בשטמ"ק כאן (אות א.) ועי' בחי' הריטב"א (עירובין לב. ד"ה התם כדקתני) דבמילתא שיש להם יותר זמן לעשות לא אמרי' דכהנים זריזין הן. ועי' ברש"י במס' ברכות (כ. ד"ה אברים) דכהנים זריזים הם שכולם בני תורה וחרדים וכו'. ועי' במס' עירובין (קג.) שנחלקו רב ספרא ואב"י אי רק כהנים זריזים, או גם בני חבורה זריזים, ועי"ש ברש"י "שכל העוסקים" בקדשים זריזים וחכמים הם. [וברש"י פסחים פה. דכיון שהם רבים מזריזים זה את זה, ועי"ש בתוס' (ד"ה דבני). ועי' ברמב"ם (שבת פ"ג הט"ו) שפסק דבני חבורה זריזים]. ועי' בערל"נ (סנהדרין קיא: ד"ה במתניתין) דכהנים זריזים לא שייך אלא לענין עבודתם. [ועי' בערל"נ סוכה מג. ד"ה והיינו טעמא]. וכ"כ בשור"ת הרמ"ע מפאנו (סי' א ד"ה ובהקטר). וכ"מ במהרי"ט אלגאזי (בכורות פ"ד אות מד). וכ"מ בהדיא ממש"כ בחי' הרשב"א (סוכה מג: ד"ה ופרקינן) ובחי' הריטב"א (שם ד"ה ומבדיינן) דכהנים בזה"ז אינם יותר זריזין מישראל, ונראה ביאורו כיון דליכא עבודה בזה"ז. וכ"מ ממש"כ בכס"מ (סוף הל' ביהב"ח) דמה"ט אין שבות במקדש כיון דכהנים זריזין הן [וכ"כ ברבינו יהונתן עירובין קב.] ועי' בתשו' שו"מ (מהד"ק ח"ב סי' קמו) ובשד"ח (פאה"ש מער' א אות יז). ועי' בדברינו במס' ברכות (יט: ד"ה משלישין). וכבר הערנו במק"א דבכמה מקומות מוכח שלא כל הכהנים היו בני תורה, עי' המצויין בפתיחה לריש מסכתין (ד"ה עוד כתב).

לדבריהם למה פוקקין העזרה וכו'. מפרש בתוס' קדושה דמכאן מוכח דלכו"ע היו פוקקין את אמה שבעזרה בכל ערבי פסחים

שלא יצא הדם, לר' יהודה כדי שימלא כוס מן התערובות, ולרבנן משום שבח הוא לבני אהרן שיהלכו עד ארכבותיהן בדם, ותמה שלא הביא הרמב"ם דין זה בהל' קרבן פסח. וכן תמה בשפת אמת על שהשמיט הרמב"ם שפוקקין העזרה בע"פ. ועי' בשור"ת אג"מ (חור"מ ח"ב סי' סא-ד) דהרמב"ם ס"ל דאין מצוה לעשות כן.

שבח הוא לבני אהרן וכו'. [פירוש כיון שזה שבח להם א"כ אינם מקפידים ולכן לא אינו חתוק.

משא"כ יבש שיש בזה חציצה מצד עצמו שאינו עוסק על הרצפה ממש]. מדרדק בשפ"א, למה נקט לבני אהרן, טפי הול"ל שבח הוא לבני, דהא כל העזרה נתמלאה בדם, ולא היה צריך לדחוק בהולכת עצים למערכה, טפי י"ל דכהנים כל הליכתם על אצטבאות, אבל כנ"י שעמדו בעזרה בער"פ נתלכלכו ארכובותיהן בדם. ועי' במאורי (פסחים סד.) ששבח הוא להרכות בדמים להראות שבח העם וכו'. ועי' ברש"י בתהלים (ח-ג) עה"כ "מפי עוללים ויונקים יסדת עוז" השרית שכינתו במקדש ותקנת להודות לך עוז, מפי הלויים והכהנים שהם בני אדם גדילים בכללך כעוללים ויונקי שדים וכו'. [ועי"ש דעוללים מלשון ועוללות בעפר קרני, ועל שם הלכלוך נקראו כל תינוקות עוללים].

כתב בחי' חת"ס (סוכה לו.) באתרוג המנוטר, דרוב פעמים ע"י משמוש היד ורוב הנענועים נולדו בו נימורים, דהוי הדר, כיון שבאו ע"י מצותו זהו הודו והדרו, וקצת ראיה לזה מהגמ' שבח הוא לבני אהרן שילכו עד ארכבותיהם בדם. ועי' בשור"ת התעוררות תשובה (ח"ד סי' ס).

ומהא דאמרי' כאן נ"ל ליישב קצת מש"כ בדרכי חיים ושלום (סי' תרכג) במנהג המנחת אלעזר שלא הניח לכבס הקיט"ל אחר הפסח להעביר לכלוכי המצה ויין, דמבואר בזה"ק שבזכות המצה ניצולים מן הדין ויוצאים בדימוס בימי ר"ה, ולכן כשיתלבש בר"ה ויוה"כ יהי' לזכרון לרחמים ולרצון וכו' עי"ש, ולכאורה צ"ע שהרי אמרי' במס' שבת (ק"ט.) לקדוש ה' מכובד זה יוה"כ כבדהו בכסות נקיה, ועי"ש במאירי דיוה"כ עולה על כל הימים טובים במצות הידור מלבושים נכבדים ובגדים

מצוינים נועי ברבריו שם טעם לזה, ובדרכי משה
(סי' תרי סק"ה) מבואר דמטעם זה נוהגין ללבוש
הקיט"ל ביוה"כ נועי"ש ברמ"א ס"ד, וע"ע במאירי
יטא פ"ז, וא"כ יותר חמור יוה"כ מכל השנה
יטא דבעי' כסות נקיה [בנוסף שבכל השנה יש לת"ח
בהא דבעי' שלא ימצא רבב על בגדיו, עי' בגמ' שבת קיד.
להקפיד שלא יו"ט מקואות פ"ט מ"ז], ואולי י"ל עפ"ד
וע"ע בחוס' יו"ט מקואות פ"ט מ"ז, ואולי י"ל עפ"ד
הגמ' כאן, דשבח הוא לבני אהרן שילכו עד
ארכובותיהן בדם, הגם דבעי' בבגד"כ שיהיו
לכבוד ולתפארת, נואף דבמסקנא לא קי"ל כן, והיינו
טעמא משום דבגדיו מטושטשין פסולין, אך מ"מ מבואר
מתח"ל דשבח והידור מיהא איכא בזה, וביוה"כ אינו
פסול בבגדים מטושטשין, רק יש חיוב כסות נקיה, ועדיין
פסול בכ"מ מחת"ס הנ"ל דמנומר מחמת
צ"ע. וכן מ"מ מחת"ס הנ"ל דמנומר מחמת
חשמיש המצוה הדר מיקרי, וע"ע במס' יומא
(גב.) שהכותל בביהמ"ק היה שחור מעשן
המנורה, ומה"ט חששו שלא יתוסי מאניה,
וביארנו שם דאפ"ה לא רחצו הכותל, כיון שזה
שבח והידור להביהמ"ק, וכדברי החת"ס.

והא קא חייץ לח הוא ולא הוי חציצה וכו'.
ביארו האחרונים נועי' בסדרי טהרה סי' קצח
ס"ק נב, מחצה"ש או"ח סי' קסא סק"ז, ושו"ת אמרי
שפר סי' כח, וראה ביותר ביאור בשו"ת קני"ת ח"ה סוס"י
צו, אולם לא הביא מהנ"ל דקושית הגמ' והא קא
חייץ הוא מצד הרצפה, [דגם הרצפה מקודשת
כדאיתא לעיל כד.] ונמצא שאין הכהן עומד על
הרצפה רק ע"ג הדם, [וזהו שכתב רש"י והא קא
הוי חציצה בין רגליהן להרצפה, דאין לומר שכל הדם
שע"ג הרצפה בטל לגבי כהן], ומשני דלח אינו
חוצץ, ונמצא שפיר דהכהן עומד על הרצפה
ממש, ודוקא גבי רצפה אמרינן כן, אבל לגבי
בגדי כהונה דבעינן על בשרו [דאפי' רוק ס"ד לעיל
(יט.) דחוצץ], פשיטא דלח ודאי חוצץ. ועי"ש
מה שמיישבים בזה קושית השבו"י (ח"א סי' סט)
עמש"כ הרמ"א (יו"ד סי' קצח סי"ז) דמי שאומנתו
להיות שוחט או קצב וידיו מלוכלכות תמיד
בדם אינו חוצץ שאינם מקפידים, והרי הכא
מבואר דאי הוה יבש אף שאומנתו בכך ושבח
הוא להם, מ"מ מקפידים ע"ז וחוצץ, [והשבו"י
כ' דדוחק לומר שכיון שצריך הכהן לעמוד על הרצפה
בלא חציצה הוי כרובו שאינו מקפיד כו', ובאחרונים

הנ"ל כתבו שאין כאן שום דוחק, ועי"ש עוד בזה.
וע"ע בהגה' מהרש"ם (פסחים סה.).
כתב הטור"ז (סי' תקפ"ב) שהגאון ר' פיוויש
מקראקא ז"ל, היה מל ברי"ה ולא קנח פיו אחר
המילה, אלא בפ"ה המלוכלך בדם מילה תקע
בשופר, לערב מצות מילה בשופר, ובשו"ת גור
אריה יהודה (סי' מג) הביא ראיה לדבריו מהא
דאמרי' שבח הוא לבני אהרן שילכו עד
ארכובותיהם בדם. [ועי"ש בקצה המטה (ס"ק מא)
ענין השייכות מילה לתק"ש. ועי' במקור"ח לחו"י (סי'
תרכ"א ס"ד) בשם מוכח זהב, כמעשה שהיה ככהן ומוהל
ביוה"כ ונשא כפיו כשידיו מלוכלכים בדם ברית וכו'
ושבחוהו כל הגדולים והיתה אז שנת ברכה עי"ש].
ובדגול מרכבה כתב שאין לעשות כן, שיש
לחוש שישאר דם יבש כפי השופר, או לתוך
השופר, ודם יבש יש בו ממש וחוצץ, ובשע"ת
(שם) דחה דבריו, כיון שאין דם בפיו רק לכלוך,
אין בו כדי לזכר ממנו לתוך השופר, ועוד
דלכלוך פה השופר אין בו משום חציצה וכו',
ואף הלכלוך הזה אינו מתייבש כו' עי"ש. ועי'
מש"כ באשל אברהם (בוטשאטש). ובמטה אפרים
כתב שמ"מ יקנח פיו מבחוץ, וגם ירחץ ידיו
משום כבוד הברכה עי"ש. [ובשו"ע"ר השמיט דברי
הטור"ז הנ"ל, ועי' בהגה' מהרש"ם הנ"ל]. והבאה"ט
(או"ח סי' קסא סק"ז) הביא בשם הלכות קטנות
(ח"א סי' כ) לענין חציצה בנט"י, דמוהל שנתייבש
דם המילה בידו אינו חוצץ, והביא ראיה מהגמ'
בסמוך שבח הוא לבני אהרן וכו', ובשע"ת (שם)
הביא בשם השבו"י הנ"ל שהשיג על ההלק"ט
דגם בבני אהרן הוא חציצה אם הוא יבש
כמבואר בגמ' כאן. ועי' מש"כ ליישב בסד"ט
הנ"ל. וע"ע במחצה"ש"ק (שם סק"ז) ובשו"ת שנות
חיים (סי' שכ"ה) ובשו"ת שו"מ (מהד"ב ח"ג סי' קח
ד"ה ובזה מיושב) ושו"ת בית יצחק (יו"ד ח"ב סי'
קע"א-י). וכתב בשו"ת בית שלמה (או"ח סי' קו)
דכמו שיש ליישב קושית השבו"י על ההלק"ט,
דהכא מיירי מהדם שעל הרצפה, דהוי חציצה
בין רגלו לרצפה כמש"כ בסד"ט, [נושם מיישב ג"כ
קושיית השבו"י ע"ד הרמ"א ביו"ד שם], א"כ ה"נ י"ל
שגם על הדגמ"ר לק"מ, שגם הוא לא הקפיד
על דם שבפיו, רק משום חשש שמא יושאר
מודבק הדם בשופר, [ועי"ש עוד דלכאורה יש ליישב

כאן א ו' ח' ט' ט"ז סוף מלחמה
מורה הלכה וטעם יד
כר נעק וטעם א' [מנחם]
טעוועט צווישן א' און
ז ב' ח' י' ט"ז סוף מלחמה
הלכה ד ופסק הלכה א'
א וטעם כאן טעוועט
י' ד' סוף מלחמה א'
ז א וטעוועט י' ד' י' ד'
טעוועט:
ז ב' ד' טעוועט צווישן
טעוועט טעוועט א'
ז ה י' ח' ט"ז סוף מלחמה
מורה הלכה א וטעם
טעוועט טעוועט י' ד'
טעוועט ד'
יא ד' ח' ט"ז סוף מלחמה
מורה הלכה א'
יב א סוף מלחמה:
יג א סוף מלחמה
מורה א' וטעם טעוועט
טעוועט טעוועט י' ד'
טעוועט ד וטעוועט י' ד' י' ד'
וטעוועט י' ד' א'

גיליון חש"ס

חובא ד' ח' ט' ט"ז סוף מלחמה
לשמות י'
ולמטה
לשמות ה'

גליון הש"ס טובא

תוס' ד"ה כאן בוסן.
ועוד י"ל בר. ע'
חשובת רשד"ס (חלק
א' ח"א סי' (ל"ט) [ל"א]):

הגהות וציונים

[illegible]

לה:

אָחער ברבּה. וּבן צ'פ' לל כתב' (שגד ד קס). אָמור' כּשֵׁהוּ
מניח'ס השולחן היו אָמור'ס לר' הארץ ומולוּה וּכְשֵׁהוּ
השולחן היו אָמור'ס השמים שמים לר' והארץ נמן לגני אדם:
בזמן ש'ישראל עושי'ן רצונו ש' מקום שְׁנאמור^א ואספת דגנך.
וזה"ל ויהא רצון מן אשין
ש'אל עושין רצונו של מקום ומוקמ'
ל'ה. וי"ל דמיירי ודאי שעושין רצונו
אצל א'ן עושין רצונו כ"כ דלוי'ס
ד'דיק'ס גמור'ס * ועוד וי"ל דפליג ליה
הא'ה דלקמן שגד לפרש מה צ'ן
עושין ואין עושין והכא עושין^ב
עושין * עושין כ' דדד' (ב) מניה:
הרָבּה. מוקמ'סון. פירש' ^א היינו
לדאריימ'ה אצל מדרבנן גס
ואר' קובעת דמחשמע צ'פ' יולא
ז'וסן (מה ד' מ): איהו חלר שמי'ב
נמעשר וכו' צ'ן מונח צ'פ' המציא
(שגד ד' לה.) ^א:

גריר. מכאן משמע שאסור

שמות י"ן צער פסח מן המנח
למעלה^פ ואם רוצה לשמו' צריך
שמות הרצה דקוצא מגרר גריר:
לא

ביצד מברכין פרק ששי ברכות

גזל^א חֲקֹבֶהֹה, אִם צִרְכְּתוּ: וּבִנְתָּ יִשְׂרָאֵל, שְׂכֻסְחֻסָּא^ב הַפִּירוּת לְרִיבִין:
אִין פִּשְׁעֵי, וּלְפִי שְׁהוּ מִיָּקֵל רוּחִים הַחֲסִידִים וּלְמִדִּין מִמֶּנּוּ לַעֲשׂוֹת כִּן
לְיִשְׁתַּנּוּת מִן הַעוֹלָם כֻּלָּא בִּרְכָה וּלְכִן נִקְרָא זֶה הַמִּיקָל חֲבֵר לְאִישׁ
מִשְׁתַּמִּים: לְיִרְבֵּעַם בֵּן נִבְטָא, שְׁחֵטָא וְהַטְמִיחַ אֶת יִשְׂרָאֵל^ב כִּן הוּא מוֹטָא
וּמְחַמֵּל: בְּיוֹם שְׁמִישׁוּן רִצּוֹנוֹ, הִטְלָא
שְׁלֵמָה, וּשְׂאֵלָן עוֹשִׁים לְרִצּוֹנוֹ נוֹטֵן
וּמְחַלָּה לֵהֶם שְׁהוּ שְׁלֵם: דְּבָרִים
כְּתוּבִין, שֶׁלָּא יִשְׁקוּק כְּדָרֵךְ אֶרֶץ:
הַנִּהְיָ בָהֶם, עַם דְּבָרִי מוֹרֵה: מִנְהָ
דֶּרֶךְ אֶרֶץ, שֶׁאֵין תַּנְחַל לִירֵד לְיוֹדֵן
הַבְּרִיּוֹת סוֹכֵךְ לִפְעֻל מַדְבֵּר מוֹרֵה:
אֲפֻשֶׁר, בְּחַמִּים אֲפֻשֶׁר כְּדִצְרִי: בְּיוֹמֵי
נִיסִין, יְמֵי הַקָּצִיר: בְּיוֹמֵי תִשְׁרִי,
לְרִיכָת הַבָּחוֹת וְהַדְּשִׁים: דֶּרֶךְ
בְּרַקְמָנוּן, דֶּרֶךְ שַׁעֲרֵי הַתֵּלָר וְהַצִּיָּה:
^א פִּי הַבֵּית, פִּתְחָא כְּנִיסָא וְיִלְאִיה: אִין
הַטְבֵּל מִחֲחִיבִים בְּמַעֲשֵׂר, כִּין הַמּוֹרֵה
אֲזַל אֲחִילָת קִצְעָא אֲסוֹר לְאֲחִיל

**מסורת הש"ס
עם הוספות**

פֶּלֶאֶם 97 גִּיעוּן 98 (א)
 (ס) "מִפְרָשֵׁי וְחֵי" (ס)
 99 (ג) שֶׁ וְיָמָּה 97
 100 (ד) לִקְרָא 97
 101 (ה) וְיָמָּה 97
 102 (ו) עֵינֵי לִקְרָא 97
 103 (ז) פֶּסַחִים 97
 104 (ח) פֶּסַחִים מֵהַ
 105 (ט) וְיָמָּה 97
 106 (י) עֵינֵי לִקְרָא 97
 107 (יא) פֶּסַחִים 97
 108 (יב) פֶּסַחִים מֵהַ
 109 (יג) וְיָמָּה 97
 110 (יד) עֵינֵי לִקְרָא 97
 111 (טו) פֶּסַחִים 97
 112 (טז) פֶּסַחִים מֵהַ
 113 (יז) וְיָמָּה 97
 114 (יח) עֵינֵי לִקְרָא 97
 115 (יט) פֶּסַחִים 97
 116 (כ) פֶּסַחִים מֵהַ
 117 (כא) וְיָמָּה 97
 118 (כב) עֵינֵי לִקְרָא 97
 119 (כג) פֶּסַחִים 97
 120 (כד) פֶּסַחִים מֵהַ
 121 (כה) וְיָמָּה 97
 122 (כו) עֵינֵי לִקְרָא 97
 123 (כז) פֶּסַחִים 97
 124 (כח) פֶּסַחִים מֵהַ
 125 (כט) וְיָמָּה 97
 126 (ל) עֵינֵי לִקְרָא 97
 127 (לא) פֶּסַחִים 97
 128 (לב) פֶּסַחִים מֵהַ
 129 (לג) וְיָמָּה 97
 130 (לד) עֵינֵי לִקְרָא 97
 131 (לה) פֶּסַחִים 97
 132 (לו) פֶּסַחִים מֵהַ
 133 (לז) וְיָמָּה 97
 134 (לח) עֵינֵי לִקְרָא 97
 135 (לט) פֶּסַחִים 97
 136 (מ) פֶּסַחִים מֵהַ
 137 (מא) וְיָמָּה 97
 138 (מב) עֵינֵי לִקְרָא 97
 139 (מג) פֶּסַחִים 97
 140 (מד) פֶּסַחִים מֵהַ
 141 (מה) וְיָמָּה 97
 142 (מו) עֵינֵי לִקְרָא 97
 143 (מז) פֶּסַחִים 97
 144 (מח) פֶּסַחִים מֵהַ
 145 (מט) וְיָמָּה 97
 146 (נ) עֵינֵי לִקְרָא 97
 147 (נא) פֶּסַחִים 97
 148 (נב) פֶּסַחִים מֵהַ
 149 (נג) וְיָמָּה 97
 150 (נד) עֵינֵי לִקְרָא 97
 151 (נה) פֶּסַחִים 97
 152 (נו) פֶּסַחִים מֵהַ
 153 (נז) וְיָמָּה 97
 154 (נח) עֵינֵי לִקְרָא 97
 155 (נט) פֶּסַחִים 97
 156 (ס) פֶּסַחִים מֵהַ
 157 (סא) וְיָמָּה 97
 158 (סב) עֵינֵי לִקְרָא 97
 159 (סג) פֶּסַחִים 97
 160 (סד) פֶּסַחִים מֵהַ
 161 (סה) וְיָמָּה 97
 162 (סו) עֵינֵי לִקְרָא 97
 163 (סז) פֶּסַחִים 97
 164 (סח) פֶּסַחִים מֵהַ
 165 (סט) וְיָמָּה 97
 166 (ע) עֵינֵי לִקְרָא 97
 167 (עא) פֶּסַחִים 97
 168 (עב) פֶּסַחִים מֵהַ
 169 (עג) וְיָמָּה 97
 170 (עד) עֵינֵי לִקְרָא 97
 171 (עה) פֶּסַחִים 97
 172 (עו) פֶּסַחִים מֵהַ
 173 (עז) וְיָמָּה 97
 174 (עח) עֵינֵי לִקְרָא 97
 175 (עט) פֶּסַחִים 97
 176 (פ) פֶּסַחִים מֵהַ
 177 (פא) וְיָמָּה 97
 178 (פב) עֵינֵי לִקְרָא 97
 179 (פג) פֶּסַחִים 97
 180 (פד) פֶּסַחִים מֵהַ
 181 (פה) וְיָמָּה 97
 182 (פו) עֵינֵי לִקְרָא 97
 183 (פז) פֶּסַחִים 97
 184 (פח) פֶּסַחִים מֵהַ
 185 (פט) וְיָמָּה 97
 186 (צ) עֵינֵי לִקְרָא 97
 187 (צא) פֶּסַחִים 97
 188 (צב) פֶּסַחִים מֵהַ
 189 (צג) וְיָמָּה 97
 190 (צד) עֵינֵי לִקְרָא 97
 191 (צה) פֶּסַחִים 97
 192 (צו) פֶּסַחִים מֵהַ
 193 (צז) וְיָמָּה 97
 194 (צח) עֵינֵי לִקְרָא 97
 195 (צט) פֶּסַחִים 97
 196 (ק) פֶּסַחִים מֵהַ
 197 (קא) וְיָמָּה 97
 198 (קב) עֵינֵי לִקְרָא 97
 199 (קג) פֶּסַחִים 97
 200 (קד) פֶּסַחִים מֵהַ
 201 (קה) וְיָמָּה 97
 202 (קו) עֵינֵי לִקְרָא 97
 203 (קז) פֶּסַחִים 97
 204 (קח) פֶּסַחִים מֵהַ
 205 (קט) וְיָמָּה 97
 206 (קס) עֵינֵי לִקְרָא 97
 207 (קיא) פֶּסַחִים 97
 208 (קיב) פֶּסַחִים מֵהַ
 209 (קיג) וְיָמָּה 97
 210 (קיד) עֵינֵי לִקְרָא 97
 211 (קיה) פֶּסַחִים 97
 212 (קיו) פֶּסַחִים מֵהַ
 213 (קיז) וְיָמָּה 97
 214 (קיח) עֵינֵי לִקְרָא 97
 215 (קיט) פֶּסַחִים 97
 216 (קכ) פֶּסַחִים מֵהַ
 217 (קכא) וְיָמָּה 97
 218 (קכב) עֵינֵי לִקְרָא 97
 219 (קכג) פֶּסַחִים 97
 220 (קכד) פֶּסַחִים מֵהַ
 221 (קכה) וְיָמָּה 97
 222 (קכו) עֵינֵי לִקְרָא 97
 223 (קכז) פֶּסַחִים 97
 224 (קכח) פֶּסַחִים מֵהַ
 225 (קכט) וְיָמָּה 97
 226 (קל) עֵינֵי לִקְרָא 97
 227 (קלא) פֶּסַחִים 97
 228 (קלב) פֶּסַחִים מֵהַ
 229 (קלג) וְיָמָּה 97
 230 (קלד) עֵינֵי לִקְרָא 97
 231 (קלה) פֶּסַחִים 97
 232 (קלו) פֶּסַחִים מֵהַ
 233 (קלז) וְיָמָּה 97
 234 (קלח) עֵינֵי לִקְרָא 97
 235 (קלט) פֶּסַחִים 97
 236 (קס) פֶּסַחִים מֵהַ
 237 (קסא) וְיָמָּה 97
 238 (קסב) עֵינֵי לִקְרָא 97
 239 (קסג) פֶּסַחִים 97
 240 (קסד) פֶּסַחִים מֵהַ
 241 (קסה) וְיָמָּה 97
 242 (קסו) עֵינֵי לִקְרָא 97
 243 (קסז) פֶּסַחִים 97
 244 (קסח) פֶּסַחִים מֵהַ
 245 (קסט) וְיָמָּה 97
 246 (קע) עֵינֵי לִקְרָא 97
 247 (קעא) פֶּסַחִים 97
 248 (קעב) פֶּסַחִים מֵהַ
 249 (קעג) וְיָמָּה 97
 250 (קעד) עֵינֵי לִקְרָא 97
 251 (קעה) פֶּסַחִים 97

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה כאן בזמן וכו' כי הדדי. ג"צ בשניהם בעלמך הם חוספים את הדגן אלא שאם אין עושין לוקח הדגן מרשותם:

ליקומי רש"י

[ההתחלה בעמוד א]

מדרשן: וזת אקריז והוה ליה⁽¹⁾ צור
פרי הפרי שהפרי קרוי זת ואין זו
צריחה שמים כי צידל אלא היא
והנעדים הם פרי הנפץ: חבורא ויין.
להם חסיד לקטע לו ברכה לעצמו:
ואמר רב הונא. הא דקטעי מותר
במים ובמלח ואסור בשאר אולכין
ומשקין לאו באומר קנס מוזן על
דלין מוזן אלא מ"ה מיני דגן טעין
ושעורין וסוכות ושבילת שועל ושיפון⁽²⁾
אלא באומר כל הון עלי קנס וכל
מילי נהי דלא אקרו מוזן מהיה מין
ויין בר ממים ומלח אלאהא משחא
ויין: ספיד. חסיד טפי ממוזן:
והדברים יין יצפון קבב אנש. ויפסא
דקרא ולתם לבב אטוש יסעד משמע
אלא יין ליטו אלא משמח. ומשעי לאו
כדקאמרת אלא לתם יסעד ולא ישמח
אזל יין סועד ומשמח: אי הכי. דיוין
כסעין מוזן הוא ועברין עליה שטן
בצרות לחסדיו ואין אמריין לקנס
בפרקין (דף 8.) כל שהוא משמח
המיינין ולא מין דגן חכמים אומרים
ברכה אחת: אשוקי מריה. לגופיה
וצר וזו אכילה שטונה ברכה דגב
ברכה ואלכלת כחיה⁽³⁾: דללא ד. פטי
אכילה היל: השותה שמן שי תרומה.
בשוגג: מש"ם את הקרן. כשאלת⁽⁴⁾
מזיק את תצורו כמנוני: ואין מש"ם
חובש. דגב חומש אכילה כחיה ואש
שי יכלל קדש בשגגה (ויקרא כג) פטי
למזיק⁽⁵⁾: ע"י הדת. משום לפתן: ע"י
אניגרון. מין ממלך הוא ונותנים
לחובו שמן ושנוי כמנוניה⁽⁶⁾ בכמה
מקומות⁽⁷⁾: דאמר רבה בר שמואל. לא
אתא הכא אלא לפרושי לן מאי ניהו:
מאי דפסא. מים ששלקן קרן חסדין:
וכדלוי.

תורה אור השלם

(א) גזל אֶבִיר וְאִמּוֹ
וְאִמֶּר אֵין פֶּשַׁע חֵבֶר
הוּא לְאִישׁ מִשְׁחִית:
[משלי כח, כד]

(ב) הִלִּיחָה תִּנְגְּלוּ זֹאת
עִם נָבֵל (וְלֹא חָכֵם
הַלּוֹא הוּא אֲבִיד קִנְיָ
הוּא עֹשֶׂה וַיִּכְנַע:
[דברים ל"ב, ו])

(ג) שָׁמַע בְּנֵי מוֹסֵר אֲבִיךָ
וְאֵל תַּמְשֵׁחַ תּוֹרַת אֲמֹנִי:
[משל א, ח]

(ד) לָכֵן אָשׁוּב וְלִקְחָתִי
הִנֵּנִי בָעֵת וְהִירוּשִׁי
בְּמוֹעֶדוֹ וְהִצַּלְתִּי צָמְרִי
וּפִשְׁתִּי לִכְסוֹת אֶת
עֲרוֹתָהּ: [רושע ב, יא]

(ה) וְנָתַתִּי מִמֶּנּוּ אֶרְצָכֶם
בְּעֵתוֹ יוֹרֵה וּמִלְקָשׁ
וְאִסְכַּת דָּגָג וְתִירֵשׁ

וַיִּצְתָּרְךָ: [דברים יא, יד]
 (ו) לֹא יָמוּשׁ סֵפֶר
 הַתּוֹרָה הַזֶּה מִפִּיךָ

וְהָיְתָה בּוֹ יוֹמָם וּלְיָלָה
לְמַעַן תִּשְׁמֹר לַעֲשׂוֹת
בְּכָל הַפְּתוּב בּוֹ כִּי אִזּוֹ

תִּשְׁכַּח אֶת דְּרָכָי [וְאֵת]
תִּשְׁכַּח: [יִדְוָשׁ א, ה]
תִּשְׁכַּח אֶת דְּרָכָי
אֶת דְּרָכָי: [וְאֵת]

וְלֹאֲלִמְנָה כָּכָל מִצּוֹתָיִךְ
תָּתִיב לְכָל מַעֲשֵׂי תִבְרִיאתֶיךָ
וְשִׁבְעוּ: [דברים כג, יב]

(ש):

הַחֲמֹא לֹא סָעִיד אֲלֵא^א חֲמֹא אֵת בֵּית תּוֹרַתִּי סָעִיד
בְּבֶרֶךְ עָלֶיהָ שְׁלֹשׁ בְּרֻכּוֹת לֹא קָבְעִי אִינְשֵׁי סְעוּדָתֵיהֶן
סְעוּדָתָהּ מֵאִי א"ל לְכַשְׁבֹּא אֲלֵיהֶן וַיֹּאמְרוּ אִי הוּא
נֹפֵא אֹמֵר רַב יְהוּדָה אֹמֵר שְׂמוּאֵל וְכֵן א"ר יִצְחָק
כִּי דְמוּ אֵילִמָּא דְקָא שְׁתֵּי לִיה (מִשְׁתָּהּ^ב) אַוּזְקִי
אֵת הַקֶּרֶן וַאֲיֵנוּ מִשְׁלֵם אֵת הַחֲמוּשׁ הַסֶּךְ שְׁמֹן
אֲלֵא דְקָא אֲכִיל לִיה עַל יְדֵי פֶת אִי הִכִּי הוּא
אֵי עֵיקֶר וְעִמּוּ טַפְלָה מְבֻרָךְ עַל הָעֵיקֶר וּפּוֹטֵר אֵת
בֶּר שְׂמוּאֵל^ב אֲנִיגְרוֹן מִיָּא דְסַלְקָא אֲנִיגְרוֹן^א מִיָּא
דְּכֻלְהוּ

[illegible]

מקום שהובאו משניות בתלמוד בסדרים הרגילים מציין מקום להמסכת' הרגילה (צל"ח ע"י

(א) נכחוצו דף קא: (ב) זיך לב. ע"ש
(ג) פולן קא: (ד) לעיל
(ה) יומא ע"ב:
(ו) קדושן דף מחא
(ז) פנימא ע"ה (ח) ופסוק
בדברים לה: ד"ה
והוא ע"ה חס' ע"ה
(י) ע"ה בוצה טו"ה (י
קמן קדוש ורש"י ד"ה
ולחז וכו"ה ב"ה כג.
מהש"ל, רש"י)
(יא) וקרא יג מו"ה, ע"ה
נכוחות לה, (ט) פסחים
דף קטו: (יב) ע"ה חס'
ע"ה קלג: ד"ה עילתא.

(א) גמ' לא מצינא
יישאי חצי: (ב) שם
לצ' מאניה במעלי:

מ' אשור הייא. גיטין
 ק' ל' ע"א: רש"י
 "ה תליסר עיליתא
 רדינרי זכר וגזמא
 בעלמא. ע"י ברכות דף
 ע"א בתוס' ד"ה תליסר
 מתיבבא:

הַשָּׁדָה שָׁנָה שָׁנָה:
[דברים יב. כב]

(ג) לָרֹד מְזֻמָּר לִי
הָאָרֶץ וּמְלוֹאָהּ תִּבְלֶה
יִשְׁכְּבִי בָהּ: [תהלים כד, א]

(הַשָּׁמַיִם שָׁמַיִם לִי
הָאָרֶץ נָתַן לִבְנֵי אָדָם:
[תהלים קטו, טז])

עֲשׂוֹת הַפְּעֻלָּה קָרָשׁ וְקָרָאֵת עֵינָיו
לְשֹׁפֶת עֵגֶב לְקָדוֹשׁ יִשְׁפָּט
וּבְפִתּוֹ מִעֲשׂוֹת הַפְּעֻלָּה
מִפְּעֻלָּה הַפְּעֻלָּה דְּבָר:

[illegible][illegible]

יודעים ראש ישיבה היה: תיתי א"י. ישולם שכרי^ט: דכי אתי צורבא מרבנן
לאמי מניה ראשי על הכר: כמה דלא מהפכינא? איה בזכותיה. עד שאלהא
קרי ליה לשכימא שבה ממוך חצימא: טחי. רקיקין טחין פיהן בשומן
שבה לטבול שבה הכנוסם ולא היינו יודעים שבה: מתלימם מבחי. לטעום

דבנן כו'. שחיבת תלמידי חכמים עלי:
וראה אם יש דבריו לזכותו: מ'תעפף.
שומן אליה או בשמן: מי עדיפת ל'
ועוס בשבת מן המוצתר: מ' א'סתורי.

הוא כדלמארין בריש כ"ד מעשרין
(עריבין דף ע"ב:) עלת נקפת צדה:^ו
רב אמר להקדים ושמואל אמר
לאחר. ולא פליגי אלא רב
איידי דדרכו לאחר ושמואל איידי
דדרכו להקדים כדלמארין בסמוך:
ומנא

לְיוֹם הַזֶּה דִּעֲתוֹן דִּתְהִינָּה אֲמֹר
לְיוֹם אֲסִתְרוּ פִּשְׁמֵי בִישָׁרָא
וְאֲמַר לְהוּ • אֲשׁוּר הֵיאָא
וְשִׁנְיָה וּמוֹשֵׁף גִּירָא רַב עֵזָא
יִשְׁלַח בְּהֵן קִדְרָה לְרַבּוּ אֵל יִמְזוֹן
בְּמֵה שִׁבְטָא רַב הוֹנָא
פְּרִים סִילְקָא רַבָּה וּרְבִי יוֹסֵף
ר' יִצְחָקִי מִכְתָּף וְעִיל מִכְתָּף
לֹא מִכְתִּינָא קִמְיְהוּ אִיכָא
נִפְקִי אֲמִרֵי אִילוּ אִיקְלַע לִן רַבִּי
הָיָה נִכְרִי בִּשְׁכֻבְתּוֹ דְּהוּ
סִי יוֹסֵף מוֹקֵר שְׁבִי אִכְלָה לְהוּ

אסוקה אייתה אפניא דמעל
 ולו אמטויהו לגבי יוסף מוקד
 אשכח ביה מרגניתא זבניה
 סבא אמר מאן דיוזף שבתא
 יוסי עשירים שבא" במה הן
 יגשר" עשר בשביל שתתעשר
 את התורה ושכשאר ארצות
 אמר" רבי חייא בר אבא פעם
 או לפניו שלחן של זהב משוי
 של כסף קבועות בו וקערות
 מיני מאכל וכל מיני מגדים
 רץ ומלואה וגו' (וכשמשלקן
 תן לפני אדם אמרתי לו בני
 המה שהיתה נאה אמרתי זו
 המקום שזיכך לכך א"ל קיסר
 כת ריתו נודף אמר לו תבלין
 וריתו נודף אמר לו הן לנו
 ולו ושאינו משמר את השבת
 מאי דכתיב ולקדוש ה'
 שתיה אמרה תורה כבדהו
 אל אמר לאחר אמרו ליה בני
 בישרא וחמרא כל יומא במאי
 חתורה אי רגיליתו לאתורה
 יוכא דממאי שימשא כסיתוא
 יוכי דליקומו הייא ר' זירא
 מהדר

ומי. קעוידחכס צצקר אחרוה: רצ ששח
ומה לעת האוכל כדי שיטעערו וימהרו

מה נפאזה האסא והולבשה מאזה וכעא זיאה שיה שיה
 ותי ביתי. שכל זרי המצ על ידה ועשה והיא עיקר
 תי האחר. לראות את עמוד אחורי שף פני הענבל
 לא למד לא למדו אלל בפנים הודימי [ערכי טו: יא].
 למין תפלתו [אמן קבו]. **זיורה** תענין. מורס
 קרי זורה אלל האמן מרענ קרי ליה [תענין ד. ד. עי]

ה' איסחרי קחם היינו סלעין צורי שהסלע חרצו
 חמור מפתח הים שהדלת סובב זו [ברכות יח:]- חור
 ה' [יזמא כג:]- מחריך רישא. לכבוד שצמ. שיבומא.
 נג' [ושבים ב"ב עג:]-

דכי אתא צורבא מרבנן לקמאי לדינא לא מוזינא
(ב) רישׁ אבי סריא כמה דלא מהפכינא בוכותי
אמר מר בר רב אשי פסילנא ליה לצורבא
מרבנן לדינא מימ^ט רחביב עלי כגופאי ואין
אדם רואה חובה לעצמו^כ רבי חנינא מיעמף
וקאי אפינא דמעלי שבתא אמר בואו ונצא
לקראת שבת המלכה רבי נאי לכיש מאנא

ליה רב נתמן קריבו ליה תלת סמאי סמאי א"ר
 ליה מ' עדיפת לן מינה^ט רבי אבא זבן ב'
 מתיסר^י שבחי ומשלים^י ליה אצינורא דד'
 אישור^י הייא ז'ר' אבדו הוה יתיב אנתכתקא
 לכיש גוגרא^י דתנא דבי רבי ישמעאל בנרים
 בהן כוס לרבו^י רב ספרא מחרד רישא
 מרדיק שרגו רב פפא גדיל פתילתא רב חסד
 מצלחי ציבי ר' זורא מצתת צותו רב נתמן
 ונפיק אמר אילו מקלעין לי ר' אמי ור' אסי
 דאמרי ר' אמי ורבי אסי מכתפי ועייל מכתפי
 יוהנן נ' לא מכתפינן קמיה יוסף מוקיר שבי
 נפשי נכסיה טובא אמרי ליה כלדאי כולוה נ'

מברא אפרחיה זקא שדייה במיא בלעיה כוון
שבתא אמרי מאן זבין כי השתא אמרי להו
שבי דרגיל רובין אמטויה ניהליה זבניה קרעיה
בתליסר עיליתא דינרי דדהבא פגע ביה ההה
פרעיה שבתא בעא מינה רבי מר' ישמעאל בר
זוכין א"ל בשביל שמעשרין שנאמר "עשר ר
שבבכל במה הן זוכין א"ל בשביל שמכבדין
במה הן זוכין א"ל בשביל שמכבדין את השבת
אחת נתארחתי אצל בעל הבית בלודקיא והבי
ששה עשר בני אדם ושש עשרה שלשלאות
וכוסות וקיתונות וצלוחיות קבועות בו ועלו
ובשמים" וכשמניחים אותו אומרים "ה' ה
אותו אומרים "השמים שמים לה' והארץ
במה זכית לכך אמר לי קצב הייתי ומכל
תהא לשבת" אמרתי לו [אשריך שזכית] וברו
לרבי יהושע בן חנניא מפני מה תבשיל של
אחד יש לנו ושבת שמו שאנו ממילין לתוכו
הימנו אמר לו כל המשמר את השבת מועיד
אינו מועיל לו "א"ל ריש גלותא לרב המנו

בכנסות נקרא **היכאדברו** רב אמר לחקרים וש
רב פפא בר אבא לרב פפא כגון אנן דשכיח ל
נישנייה אמר להו אי רגיליתו לאקדומי
אקדמוה רב ששת בקיטא מותיב להו לרבנן
מותיב להו לרבנן היכא דמטיא טולא כי

במאי נשנייה. צמאי נשנינה משאר ימים: אי רגיליתו לאק
וכשהיה דורש בשבת מושיב החלמידים במקום שמגיע שם
להם: דמאי מולא. שינונו: הייא מהר:

(ט.) בעצלי רשנתי. שמעתי מזה רל
 מועת מלמלי וילמד וכו' (אבות ב.)
 (יט.) (ב.) מ'י' וברשי (שבר'.)
 נא העניס ואמר למה אמרת ק' ל' חס
 (קט.) שכן טוב (מבורך ל.) ע'ן תפ'ל
 בזה (י.) תלמד למד וק' ל'

בתיאור אסתורי פשיט. תאמרי סלי מדינה סה פשוטס ו
(5:) תאמרא פלג דווא וקרי ליה סהס סע מדינה [שם מד:]. צינורא דדשא
לפי שפעשט ופמלכלכו בנשול קד
אז ימוז בהן בוס ארבו. ספינה שעוברין זה אה הנשר (לפיל לב:). בוורא
מברא. ספינה שעוברין זה אה הנשר (לפיל לב:). בוורא

טו טו"ע חו"מ סי'
 טו טעף א:
 מ"י פ"ל מהלכות
 ב"מ הלכה ב סמוע עשין
 טעף א"ח סי' רלב
 טעף ג:
 מ"י שם הלכה ו
 אגו שם טור שר"ע
 סימון ר"י טעף א:
 טו"ע א"ח סי'
 מרי טעף ד:
 מ"י פ"ל שם הלכה
 אגו שם טו"ע א"ח
 אן רפס טעף ז:

הני דעבדי צרכי
בנפשיהו כגון ר'
דהוה [ייתב]
(אתכתקא דשינא
נורא. ורב תנן
תנורא ורב הונא

סילקי. רבה ורב
צלחי ציבי כולהו
יש בגמרא בריש
מקדש שקיום
ה באדם עצמו טפי
יתר מבשלוחו:
זו שמשנה זמן
זו בהקדמה או
זו ונהניג במחלל

שייך לדף קיח:

הוא האל. כמו האלה
 ית בך ג. אלה
 ב וכו'. ועקב
 את השבת שנת'
 ית יג ויתן את פני
 שקבע תחומין עם
 יי תמה כך פי' ר'
 [ישעיה שם].

ה על נוארי המלכים
[דברים לג, כט].
דהרפנא. דגיס
אליס נשמנן נקמח
סעודה [לז].
ת דגיס קטנים

קרבי דגים ונקמה
 [טו.] טיגן צמוריים
 דגים עם קמה [עו]
 קערה של מאכל
 מטונגן בשמן
 [רשב"ם ב"ב ס' :].
 יוגנהו צומן היולא
 עם הקמה [עו]
 [כ] דור אגוש. אז
 אגן חילון לברא

עצודה לעשותן
ולקרותן אלהים
יח ד, כו. עם
פרי חמדה. תפלה
עם הנץ החמה
המנוחה עם
החמה נברכות
במאי קרא. דמלוא
לל עם הנץ החמה.

מלכות שמים
ליקן עליהם בקריאת
[שם ט: ז]. זו תפלת

תחילה והיכא דהיא
שור עיקרו של שדה
מנרה וכו' ל"א שאם
י. ישולם שכרי [לקמן
דעיי דלריבן במסכת
דף קיח:]

אִסְתָּרִי פֶשֶׁטִי הוּא
וְיִירֵד הַדֶּלֶת קֹצֶצַּנ טו
דְּשִׁין מֵא.]. מִיִּלְקָא.

כל מקום להקל בסיכת תינוקות במשחת הזאלבע בשבת.
ודלא כהמטה לוי, וגם לרבות שאין להתיר ניקוי
השיניים בשבת במשחת שיניים.

סימן לא

**ישיבת סוכה ומצות ד' מינים אם נצטוו
ישראל עליהם במדבר.**

ב"ה, ט"ו כסלו תשכ"ב, ירושלים עה"ק חובב"א.
ל'יד"נ הרב הגאון הנעלה מעוז ומגדול חסידא
ופרישא וכר' כש"ת מוה"ר ישראל ועלץ
שליט"א, ראב"ד בבודפאסט וכעת חונה בפעיה"ק ת"ו
אחדשכתר"ה באהבה וכבוד.

לעשות רצונו חפצתי ולכן פניתי א"ע בזה לכתוב
לו על אודות אשר שאל את חו"ד בשאלתו
דלקמן.

(א) כתר"ה הדפוס מאמר בזמנו בירחון התורני תל
תלפיות טבת תרפ"ח ושם העתיק מספר
גזרי תורה עה"ת פ' אמור עה"פ אך בחמשה עשר יום
לחדש השביעי וגו' שעומד על הדקדוק דיש להבין
מדוע בכל החגים יצוה ד' את אשר יעשו בהחג, ובחג
הסוכות לא יאמר הכתוב כלום מה יעשו בו כי ישבו
בסוכות ויקחו ארבעה מינים, כ"א יאמר הכתוב, כי
ביום הראשון וביום השמיני הם מקראי קודש ויקריבו
קרבנם לשם החג, ואח"כ אמר ד' פרשה מיוחדת, אך
בחמשה עשר וגו' ולקחתם לכם וגו' בסוכות תשבו וגו',
ומדוע לא צוה ה' להם משיבת סוכה מלקיחת ד'
מינים בפעם ראשון בחל הסוכות, לכן כותב הספר
לפרש כי באמת במדבר לא היו צריכים לשבת בסוכה
כי במדבר לא היו צריכים לזכר הוה, וכן מצות של
הד' מינים לא היו מחויבים ג"כ במדבר כי כתיב
מפורש שהמצוה של הד' מינים היא רק בבואם אל
הארץ באספכם וגו' ולקחתם לכם וגו', וע"כ אמר
להם מרע"ה רק בט"ו יום לחדש השביעי הזה וגו' כי
יעשו חג הסוכות ביום הראשון וביום השמיני, ואח"כ
אמר להם פרשה מיוחדת בבואם אל הארץ ישבו
בסוכות ויקחו ד' מינים ע"כ, וכת"ר מהלל הפירוש
הזה וכותב דע"ז יתורץ מה דיש להקשות מאין ה'
להם במדבר ד' מינים למצוה, כי לפי"ז לא היו

צריכים במדבר ד' מינים למצוה.

וע"ז קמו מעוררים נגד כת"ר על שהביא יסור
להסתמך על הפי' של הספר הנ"ל שהוא קשי
הבנה לומר דבמדבר לא נצטוו לא על סוכה ולא על
לקיחת ד' מינים, וכת"ר התאמץ כנגדם והביא סמוכין
לפירוש הזה מדברי הרמב"ם במו"נ ח"ג פרק מ"ב
שכותב בטעם ציוי לקיחת הד' מינים מפני, שהם
שמחה בצאתם מן המדבר אשר היה לא מקום זרע
ותאנה וגפן ורמון ומים אין לשחות אל מקום האילנות

ממרח אלא בדבר שהוא מחליקו, וכן בספר יד יוסף
על או"ח סי' שכ"ח ס"ק כ"ו מעיר וכותב דמדכתיב
הטעם בחלב משום נימוח משמע דבחלב לא שייך מירוח
אלא בשעוה, ובא"ר לעיל סי' שי"ד ס"ק י"ט בשם
ראב"ן לא כ"כ אלא דחלב ושומן דינו כשעוה ויש
לעיין בזה ע"ש. והרי כבר הבאנו לעיל דהכי תפסי
הפוסקים האחרונים לפסוק להלכה דאיכא בחלב משום
ממרח.

ונראה לומר דאם נתפוס דבחלב האיסור ממרח הוא
רק מדרבנן, י"ד הקושי מדוע דלא פירש

השו"ע הטעם משום ממרח, והיינו דחדא מיניהו נקט,
בהיות דטעם זה של ממרח ג"כ לא הוי בכאן אלא
מדרבנן, וכזה כנראה פירש כן גם בספר החיים שנוכר
בערך שי שם (ואינו תח"י לעיין בגופן של דבריהם)
שכותב ללמוד מזה דהוצרכו לומר בחלב הטעם דנימוח
דממרח חמאה על גייר אינו רק שבות ומותר ע"י עכו"ם
גם בספק אולי יבואו לידי מיחוש כל גופו גם במקום
שעדיין לא חלה כל גופו ואינו חשש סכנה ע"ש, והיינו
מפני דאם אינו רק שבות ניהא מה דלא נקט השו"ע
טעמא דממרח דחדא מיניהו נקט בהיות דגם אילו היה
מבאר טעם זה ג"כ לא היה האיסור כ"א מדרבנן.

ומד"י עיניי במקורות הדברים של הלכה זאת שבשו"ע
שחוא במרדכי שבת פ' במה בהמה סי' של"ז
עלתה במחשבתי לתרץ תירוץ נוסף על זה שלא נקט
בכאן טעמא דממרח דבמרדכי שם כהוב בזה וז"ל: הא
זסכין לאדם היינו דוקא בשמן אבל בחלב ושמן אסור
לסוך בשבת משום שנמחה וזו"ל נולד ואסור עכ"ל,
ומלשון זה של המרדכי שכותב "אבל בחלב ושמן
אסור" נלמד שהמדובר בכאן הוא לא בחלב בעין בלבד
כי אם כשמערב החלב בשמן וא"כ הרי י"ל דבכה"ג
שאני דבהיות דהחלב מעורב בשמן לא שייך בה מירוח
ולכן הוצרך לפרש הטעם משום נולד אבל בחלב בעין
מודה שפיר דאסור בלעדי זה גם משום טעמא דממרח.
(ג) ויע"ש בערך שי הנ"ז דס"ל להלכה דלמרח
חמאה על גייר ודאי הוי אב מלאכה
דמתדבק היטב ומחליקו ויש בו ממש, וגם ע"י עכ"ז
אסור א"ל באותן דמותר לעשות שאר מלאכות גמורות
ע"י עכו"ם ע"ש וא"כ יש ליוהר מאד במירוח משחות
הזאלבע גם כשהם רכים, דעפ"י רובא דרובא המה לא
רכים ביותר מחמאה, וכשהם מתמרחים ועד שגומרים
השיפשוף פניהם מוחליקים ונדבקים ויש בהם ממשות,
בניגוד לשומן שכותב שם הערך שי הטעם להיתר
מה"ת מפני דכשלא ניתן עדיין הוי כבשר ולא שייך
בו מירוח ולא נדבק וגם לאחר שניתוך אם בא למרחו
ולדבוקו בחוזק נימוח לגמרי ע"ש, וטבע המשחות אינן
כן כאשר יוכח כל רואה.

(ד) סוף דבר הכל נשמע דעד כמה שנרצה להקל
בענין המשחות הוא רק בזה להוציא זה מאיסורי
דאורייתא, אבל איסור דרבנן בודאי ישנו, ולכן אין

דחלות הציוי היה על לאחר בואם אל הארץ.
והשני האברבנאל בפירושו עה"ת פ' אמור בפיסקא המתחלת: וידבר ד' אל משה לאמר וגו' עד ויצא בן אשה ישראלית. בראשונה הוא מסביר וחוזר ומסביר דלקיחת הד' מינים שבלולב הוא בכדי להת שבת והודאה אליו על אסיפת התבואות שבזמן ההוא היו נאספות מן השדה, ובאחרונה בתתו טעם לערבי הנחל הגדיל האברבנאל לבאר ולכתוב "דלפי שלא היו במצרים וכ"ש במדבר נחלי מים עיינות ותהומות לכך צוה כשיבואו אל ארץ נחלי מים ישמחו בערבתי"ה" הרי מפורש ומבואר בדברי האברבנאל דהך מצוה של לקיחת ערבי נחל, וממילא גם יתר הג' מינים כמובן, נצטוו רק "כשיבואו" אל הארץ, דבשם שהיא ארץ נחלי מים ישמחו בערבתי"ה.

ד' וזהו הכל בקשר ללקיחת ד' מינים, ובנוגע למצות ישיבת סוכה לומר שלא נצטוו במדבר, אביא לו ג"כ בזה תנא דמסייעא גדול לכך ה"ה המבי"ט ז"ל בספרו בית אלקים שער היסודות פרק ל"ו. בראשונה כותב דאפילו מצות סוכה שהיא רמו לענני כבוד שסככו עליהם כל ארבעים שנה אפשר שהיתה נהגת במדבר מדי שנה שנה רמו למת שהיה הוזה בכל השנה כולה שהיו מוסככים בענני הכבוד וכו', ושוב חוזר בו מזה וכותב, דאפשר כי הגם שחג המצות והשבועות נהגו במדבר, חג הסוכות לענין ישיבה בסוכה לא נהגו שהרי היו מוסככים בענני כבוד ואיך יעשו סוכה תחת שם סוכה, ולכך אמר הכתוב למען ידעו דורותיכם כי בסוכות הושבתי וגו' כי לא נצטוו זו מיד כ"א לדורות הבאים אחרי דור המדבר עיי"ש, הרי שכבר עלה על כך לומר דבמדבר לא נצטוו על ישיבה בסוכה גם על דעת המבי"ט ז"ל, ומתוך נימוק הלכותי משום דהיה נחשב זה שם כסוכה תחת סוכה בהיותם מוסככים בענני כבוד.

ה' אולם לבוא ולהוכיח הדבר דלא נצטוו בד' מינים מכח הקושיא דמאין היה להם במדבר ד' מינים למצוה, מזה אין לתוכיח, דהרי כת"ר בעצמו מביא מקודם לזה במאמרו שם דברי התוס' בחולין ד' פ"ח: שכותבים דשםא כשבאו ישראל למדבר היה המדבר מצמיח, ע"ש ברש"ש. וכן דברי מדרש שה"ש פ"ד על הפסוק שלחך פרדס רמונים, דאר"י הבאר היתה מעלה להם מיני דשאים מיני זרעונים מיני אילנות, תדע לך שהוא כן שכיון שמתה מרים ופסקה הבאר מהן היו אומרים לא מקום זרע ותאנה וגפן, ובילקוט שמעוני ריש חגי כתוב: אתה מוצא כשיצאו ישראל ממצרים הוריד להם את המן והגיו להם את השליו והעלה להם את הבאר והיה כל שבט ושבט עושה לו אמת אמים וממשיכה מן הבאר והיה ממשיכה אצלו והיה נוטע לו תאנים ורמונים גפנים ותפוחים וכו' עיי"ש, וא"כ י"ל דצמחו להם גם מד' מינים אלה ומהם לקחו למצוה. או י"ל דלקחום מעין

נותני פרי והנהרות ולקח לזכרון זה הנאה שבפירות האדמה והטוב שבריתו והיפה שבעליו והטוב שבעשבים גם כן ר"ל ערבי נחל ואלו הארבעה מינים הם אשר קבצו שלשה הדברים האלה האחד מהם רוב מציאותם בארץ ישראל בעת ההיא והיה כל אדם יכול למצאם והענין השני וכו', הרי גם מטעמו זה של הרמב"ם משמע גמי דמצות לקיחת ד' המינים לא נצטוו כ"א בבואם אל הארץ, ובאשר המערערים מערערים גם בכוונת דברי הרמב"ם בקשני כת"ר לכתוב לו את

חות דעתי.

ב' והנה דברי הרמב"ם בטעמו ונימוקו זה ברור מללו דציוי הלקיחת ד' מינים היה רק לאחר שיבואו לארץ, ולא ידעתי איך שאפשר לפקפק בזה, וזה מוכח הן מצד נימוקו היסודי במ"ש "שהם שמחת בצאתם מן המדבר וכו' אל מקום האילנות" הרי בהדיא שמפרש שהמצוה באה אחרי צאתם מן המדבר, והן מנימוקו המשנה למה שנצטוו דוקא על לקיחת ד' מינים אלה, והיינו במ"ש דהוא "מרוז מציאותם בארץ ישראל בעת ההיא והיה יכול כל אדם למצאם", הרי דחלות הציוי היה בבואם לא"י אשר שם יכלו בנקל כל אדם למצאם.

אוסף על כך דגם המנורת המאור בנר ג' כלל ד' ח"ו פ"ד מעתיק טעמו ונימוקו הנ"ל של הרמב"ם וכותב בלשון: "והרב המורה גלה בספרו הנכבד טעם למצוה זו כדי לזכור שהביאם השם יתברך ממקום שאין שם פרי ארץ מלחה לא תשב אל ארץ נחלי מים זבת חלב ודבש, ועל כן צוה לקחת בידם מהדברים החשובים שבארץ עכ"ל. ולמדנו מדברי המנורת המאור תרתי, ראשית שקורא קילוס לטעמו זה של הרמב"ם במו"נ, ושנית שמדגיש במפורש שהמצוה באה כדי לזכור שהביאם וכו' אל ארץ נחלי מים, ומהך לישנא של "והביאם" משמע בהדיא שחלות המצוה היתה לאחר שהביאם, ואותו הדבר משמע גם מלשונו שמסיים וכותב "ועל כן צוה לקחת בידם מהדברים החשובים שבארץ" הרי דחלות הציוי היה ע"י היותם כבר בא"י שאז צוה לקחת בידם מהדברים החשובים שבארץ.

ג' וראה זה מצאתי לעוד שנים מגדולי המפרשים שמפרשים מד"ע ג"כ כטעמו הנ"ל של הרמב"ם במו"נ בציוי מצות לקיחת הד' מינים. האחד בספר צדה לדרך לרבי מנחם זרח ז"ל במאמר ד' כלל ו' פ"א. הוא מנמק דהארבעה מינים שבלולב לפי שיצאו אל המדבר וכו' ובאו למקום זבת חלב ודבש וארץ נחלי מים, להיות זכרון זה צותה התורה לקחת הנאה שבפירות והיפה שבאילנות וזיו ארבעה מינים אלו שהיו מוצאים שם זכו' ע"ש. הרי כתמצית נימוקו של הרמב"ם, וכמעט נכרים הדברים שהעתיקו משם, ובמפורש שנצטוו בלקיחת ד' מינים אלו מפני שהיו מוצאים זה שם, והיינו מפני דס"ל

כן לפטור מטעם זה גם כהנים אוכלי-תרומה בגבולין, דהרי ג"כ מיחשבי בזה כעובדי עבודה כדאינא בפסחים ד' ע"ג ע"ב דענה ר' טרפון עבודה עבדתי משום דעשו אכילת תרומה בגבולין כעבודת ביהמ"ק, כיצ"ש. וגם מברכין על אכילתה כנפסק ברמב"ם בפ"א מה' בכורים ע"ש. והדברים ארוכים.

ואסיים בידידות ובהוקרה ובברכה שיקיים בכת"ד עוד יגובן בשיבה דשנים ורעננים יהיו.

אליעזר יהודא וולדינברג

סימן לב

א. בהוראת הח"ס לברך בריך רחמנא על אתרוגים מורכבים כשלא מצוי אתרוג. ב. אתרוג שנהיה מנומר או נקלף ממישמוש היד בקיום המצוה. ג. ביאור עובדת רב הונא בר ביזנא וכל גדולי הדור שלא ישבו בסוכה כל ימי החג.

כ"ה, אור ליום ג' לחדש ימי הרחמים תשכ"ה.

ירושלים עיה"ק תובכ"א.

אל הוד כבוד ידי"נ וידי"ע הרב הגאון המפורסם

לחלה ח"ב בחדרית חסידא ופרישא וכו'.

כש"ת מוהר"ר ישראל וועלץ שליט"א

ראב"ד בודפעסט וכעת חונה פעה"ק תובכ"א

הן היום קבלתי יקרת מכתבו ברי"ת. ומחביבותיה דמר גבן נתפנתי מיד מענין בירור הלכתי אחר שאני

עסוק בו כעת כדי להשתעשע בנועם דבריו.

כתרי"ה במכתבו חזר לדבר על הדברים שכתבתי לו בזמנו באימות וישוב דברי רבנו הח"ס ז"ל

אשר מעיד משמו בספר ברכת משה שעשה הלכה למעשה לברך ברכת בריך רחמנא וכו' על אתרוגים מורכבים כי לא היו נמצאים אתרוגים, ושנדפסו בספרי החדש שו"ת ציץ אליעזר חלק ח' סי' כ"ב אות ד', והוא זה, דאכתי לא הונח דעתו האניגה להשלים עם דבר זה לברך על כגון אתרוגים כאלה, ומציין לי

מנגלה וביותר מנסתר מחומר אתרוג המורכב.

א) והנה הגם שמאד התענגתי מנועם צוף אמריו וקראתי בחרדת קדש מה שמעתיק מספר

שנות חיים להגרש"ק ז"ל סי' רפ"ג ממה שמביא מתקוני זוהר תקון ט"ו, וכן גם מ"ש בתיקון י"ג,

וכמו"כ מה שמעתיק מס' דור דעה עמוד רע"א שמביא בשם הגאון חות דעת שאמר שראה בספר קדמון

ששרשי אילן האתרוג מונחין וגדלין בארץ בצורת האותיות של שם הוי' ביה וכו"ש. וכן מ"ש מספר

סדר היום בכוננות לולב ומיניו. והכל מתוק מדבש. אבל כל זה אין לעני"ד שייכות להוראה שפסק הח"ס

ז"ל לקחתם בשעת הדחק ולברך עליהם בריך

בספיקות האמורים, ומתחילה נוטה לומר דהכהנים אכלו שיורי מנחות בלי סוכה ומטעם דכיון דאכילת קדשים הוי עבודה בעידן עבודה פטורין, ולאחר מיכן מסביר שהגמ' בערכין לא יכלה לומר הטעם מפני שאינו יכולין לאכול רק בעזרה ושם אין לעשות סוכה, משום שהיו יכולין לעשות סוכה בלשכות הבנויות בחול ופתוחות לקודש שאוכלין שם קדשי קדשים והתורה רבתה חצרות הרבה כמ"ש התוס' ביומא כ"ה, ועפ"ז חזר גם מדבריו הראשונים וכותב דשמא באמת עשו כן אם אכלו שיעור החייב בסוכה, וליכא למיפטרנהו מטעם עוסק במצוה כיון שיכול לקיים שניהם ע"ש. הרי דהבית יצחק כבר גנע בקצרה בספיקותיו של כת"ד, וגם נראה דעתו דלא כדעת הבעל הפלאה, ולא עוד אלא דלפי דבריו אין הכרח לדברי והפלאה שאכילת לחה"פ וכו' ל"צ סוכה מפני שלא יכלו להקים סוכה בעזרה, משום דאפי' אם נאמר כן הרי יכלו מ"מ להקים סוכה בלשכות הבנויות בחול וכו' וכנ"ו.

שו"ר מה שהוסיף הגאון בעל בית יצחק שנית לבאר בזה באריכות בשו"ת בית יצחק חאה"צ ח"ב סי' קכ"ה והביא גם דברי הבעל הפלאה ז"ל ופלפל בדבריו עי"ש.

ה) כן מצאתי בספר שו"ת התעוררות תשובה ח"א סי' י"ד שכותב להקשות הקושיא על הקרא דנחמיה שכותב כת"ר להקשות, דאיך עשו סוכות בחצרות בית האלקים, וכותב לתרץ כעין התירוצ שרמזתי בדברי לעיל אות ב', דז"ל דהסוכות היו של בנין ורק לסכך הביאו והסכך היה מונח על הדפנות ורק בנין של עץ אסור מה"ת ולא זה, ומאריך בזה עי"ש, וכמו"כ יעוין בשו"ת בית יצחק חאה"צ שם מ"ש ג"כ בזה עי"ש.

ו) ויעוין עוד בספר מעשי למלך על הרמב"ם פ"א מה' בית הבחירה ה"ט אות ה' שכותב להשיג על דברי ההפלאה מכמה פנים ולפרש דברי הילקוט בגוונא אחרינא ובאופן שכן חייבים בסוכה, ושיש אפשרות כזאת להעמיד סוכה בשם עי"ש.

ובדרך זו של מציאת אפשרות להעמיד סוכה בשם כותב גם בספר פתחא זוטא על ה' סוכה סי'

תר"מ ס"ק י"א, ונו"נ שם בדברי הבית יצחק עי"ש.

ז) ובדין עוסק במצוה וכו' שז"ל בזה, וכן במה שיכולים לחלק האכילה לכהנים הרבה

כאופן שכל א' יאכל פחות מכביצה ובציון לדברי הח"ס דאו"ח סי' מ"ט וסי' ק"מ, שנגע מכ"ז כת"ר בדבריו.

יעוין בספר תקון משה (להגר"מ פאלאק ז"ל אבי"ד באניהאד) בח"ה בהלכה למשה לחג הסוכות אות י"ח במה שנגע וכתב מזה עי"ש.

וכדאי לציין ולהעיר דאם נאמר לפטור אוכלי קדשים מסוכה מטעם דמיחשב כעובדי עבודה ומטעם

עוסק במצוה, הגם שאפשר לקיים שניהם, צריכים אם

ולעשות סמוכין להמתירים, אך למעשה גרע מלחורות
כן ועשה מזה רק סניף להיתר כיעו"ש]. וא"כ הרי
בכזאת היתה גם דעות המתירים לברך לכתחילה ושלא
בשעת הדחק גם על אתרוגי קורפו כמבואר בספרים
שצייתי בספרי שם, ויעוין מה שכותב בפרטות מזה
בשו"ת בית אפרים חאו"ח סי' נ"ו עיי"ש. [ודעת הח"ס
בחאו"ח סי' קפ"ג לסמוך על סימני אתרוג ע"ש ודלא
כדעת הגרש"ק ו"ל בכמה מתשובותיו שלא לסמוך.
אך עיי' מ"ש גם בסי' ר"ו שם עיי"ש] ומה פלא יש
איפוא בדבר אם הח"ס הורה לקחתם עכ"פ בשעת
הדחק ולברך בריך רחמנא וכו'. הרי יוצא שזה חומרא
ולא קולא. ופשוט.

ג) ואגב, אזכיר בזה דבר חידוש שראיתי בחידושי

ח"ס פ' לולב הגזול ד' ל"ו. דכותב שם

ו"ל: והנה אתרוג המנומר או נקלף ונעשה כמנומר

בשנים ושלושה מקומות דמשמע דפסול משום הדר

אפי' בשארי יומי להפוסלים הדר כל ז' מ"מ נ"ל דרוב

פעמים ע"י משמוש היד ורוב הנענועים נולדו בו

נימורים נימורים וגם נקלף קצת מקומות מהעור

העליון הקליפה התיצונה ונעשה מקומות כמנומר ומי

יודע אם הוא ממראה האתרוג וכן משמע לעיל ל"ה

ע"ב פרש"י ד"ה מפני שמפסידה קליפתה התיצונה

נמאסת במשמוש הידים ע"ש וא"א שיהי' כל פעם

מראה אתרוג באותן הכתמים והבהרות שנולדו מזיעת

הידים נ"ל דהנה הדר כיון שבאו ע"י מצותו זהו הודו

והדודו וקצת רא"י לזה מפסחים ס"ה ע"ב שבה הוא

לזרעו של אהרן שילכו עד ארכבותיהם בדם ע"ש

ובודאי בעלמא כיוצא בזה הוה הקרבתו נא לפתחך

והכא זהו הדרו. וה"נ דכות"י כנלע"ד דרוב

פעמים בחוש"מ כבר נעשה כעין מנומר ממשמוש היד

ומ"מ כשר וכעין גרדומי' דאתו משירי מצוה וכעין

מים משירי טהרה עכ"ל הח"ס.

העתקתי את דבריו כי הוא חידוש גדול בהלכה

ונדמה שלא מרגישים בו מכיון שזה נמצא

בפירושו ולא בתשובותיו והוא נחוץ מאד למעשה כי

עינינו הרואות בהרבה פעמים שנעשה האתרוג ככ"ל

בימי החג ולא פעם הלב גרע מזה ודואגים ונאנחים

אם אפשר לצאת עוד בזה יד"ה ומחפשים בצער

לקחת לצאת באתרוג חבירו, וכבר כתב המבי"ט ח"ג

סי' מ"ט דטוב לצאת ידי חובה באתרוג שהוא קנוי

בממונו מלרדוף אחר שאינו שלו וצריך שתבירו

יקנהו לו במתנה ואולי אינו גומר בלבו להקנותו

ונמצא שאינו יוצא ידי חובת נטילת לולב ואתרוג

ע"ש, אבל לפי הוראת הח"ס הנ"ל אין מקום לחששא

בזה ואין צורך לחזר אחר אתרוג של חבירו, וחכרני

שפעם הראתי דברי ח"ס אלה לת"ח מופלג אחד והיה

לי מאד אסיר תודה על המרגניתא הזאת שהראתי לו

באמרו שתמיד הוא מודאג מאד כשקורה לו מזה

באתרוגו בימי החג ואינו יודע להחליט בנפשו אם

רחמנא וכו' ובפרט לפי הביאור שלי בספרי שם
שהמכוון הוא לא על מורכבים ממש, באשר שע"ז כתב
הח"ס בהדיא בדרשותיו שאין לקחתם אפי' בלי ברכה,
כי אם על אתרוגי קורפו, וכפי שהוכחתי זה בספרי
שם, דראשית דבר הרי שאלת אתרוגים מורכבים לא
בימי הח"ס נתחדשה, והרבה מאות בשנים לפניו כבר
דשו גדולי הדורות בשאלה, כידוע, וברור הדבר שעל
אותם הגאונים שהכשירו המורכבים [הגם שמעטים
המה לעומת הפוסלים] אין לבוא ולשאול עליהם
מהאמור ע"פ הנסתר אם מהנגלה יש להזכיר שמוות,
יעוין בד"מ בטאו"ח סי' קמ"א סק"ב מה שהורה לנו
על כזוה דאין לזוז מדברי הפוסקים, וכן במג"א סי'
כ"ה סק"ב ושור"ע הגרש"ז בסעי' כ"א ושו"ת חת"ס
חיר"ד סו"ס רפ"ו וחה"ע ח"ב סי' פ"ה עיי"ש. ויעוין
עוד בח"ס בחאו"ח סי' נ"א שכותב שכל המערב דברי
קבלה עם ההלכות הפוסקים חייב משום זורע כלאים
פן תוקדש המלאה הזרע אשר תזרע כיעו"ש. ועוד
זאת, דבין המתירים את המורכבים, ישנם גם מבעלי
הרו. ובטח ידעו שאין סתירה לכך גם מע"פ הנסתר.
ועיי' בשו"ת מהרש"ג ח"א חאו"ח סי' ל"ה עיי"ש
ואכמ"ל.

וזאת שנית. דכאמור לפי ביאורי שם אין לנידון הח"ס
שיכות להך דאתרוג המורכב, דלפי דברינו
המדובר היה על אתרוגי קורפו שהרבה מהפוסקים
החשיבחו בכלל כבלתי מורכב ופסקו לברך עליו בשם
ומלכות, באופן שיוצא שאך לחומרא הוא שפסק הח"ס
שלא לברך עליהם בשם ומלכות ורק לברך בריך
רחמנא וכו', וא"כ מה הוא כי ילין כתר"ה על העדות
הזאת שמעידים על רבינו משה סופר ו"ל מה שעשה
בזוה הלכה למעשה.

ב) וכעת אני מוצא עוד סמוכים לדברי שם בכונת
הח"ס ממה שמובא בשמו בספר מתא
דירושלים על הירושלמי בפ"ג דסוכה ה"ו שמחברו
הי' אחד מגדולי תלמידיו, דנשאל שם מהגאון ר'
יעקב קאפל באמבערג ו"ל אב"ד ווירמיוזא על אודות
אתרוגים שגדלים באי קארויקא ונקראים בשם
קארויקאנר שיצא עליהם הקול שיש בהם חשש
מורכבים ועי"ז רוב העולם לא קנו מהם עוד, אך
דיק אחד אמר לו ששאל על כך את הגאון הח"ס ו"ל
והכשירם ועל כן שאל את הרב המחבר אם הח"ס
הכשירם אפי' שלא בשעת הדחק, והגאון המחבר ו"ל
ערך לו תשובה ארוכה בביאור ההלכה ובסוף התשובה
הע דהעיד לו כי אכן כן הדבר דהקרויקאנר אתרוגים
נמכרים בכל חנויות הסוחרים ברשות אדמו' הגאון
הח"ס ו"ל כי הוא שם עינו על הדבר בהשגחה גדולה
כיעו"ש. הרי שהדעה המהלכת של הח"ס בזה היתה
לסמוך על חזקת כשרות, או על הרבה ספיקות שהיה
לו בזה להכשירם, וכפי שמבאר בזה המתא דירושלים
שם [והספר שם נטה מתחילה קו להכשיר מורכבים

האתרוג מראה פסול בו כבר או לא, אבל עם דברי הח"ס נתיישבה דעתו, דלפי"ז תו אין מקום לדקדוק בזה, בהיות לדברי הח"ס יוצא דגם אם כבר נעשה כעין מנומר ממשמש היד מ"מ הוא כשר וזהו הודו והדרו.

(ד) הגר"י וועלץ שליט"א חזר ותעיר לי דבס' מנחת פתים על או"ח מקשה על הח"ס הנ"ל במה שר"ל שכשר כעין גרדומין דאיתו משירי מצוה, דסותר א"ע בזה מ"מ"ש במקו"א, דבתשובתו בחי"ד סי' רנ"ו ד"ה ומה שהקשה, ס"ל דבשופר ולולב לא מכשירין גרדומין כיעו"ש ונשאר בצ"ע עליו.

אך, ראשית אין הח"ס בונה בכאן עיקר התירו משום גרדומין, אלא מפני דבהיות שבאו ע"י קיום המצוה זהו הודו, וגרדומין מוכיר רק לרווחא דמילתא, וישנית. גם בחי"ד שם נשאר לבסוף הח"ס בצ"ע בזה מדוע שלא יוכשר גרדומי בשופר ולולב כמו באיזוב כיעו"ש. ויעוין מה שהאריכו בישוב קושיתו זאת באור שמח פ"ז מה' לולב ה"ח ובספר חזון יחזקאל על התוספתא סוכה פ"ב ה"ט עיי"ש. והעיקר דראה זה פלא דבתרומת הדשן בפסקים סי' נ"ב בא בשם באמת בהכשר חסר ביו"ט שני מטעם דשירי מצוה וגרדומי דומיא דגרדוני תכלת ואזוב עיי"ש, ונרמז מדבריו בזה גם באור שמח שם. וא"כ הרי יוצא דלפנינו סיעתא גדולה לדברי הח"ס בפ' לולב הגזול מגדול-פוסקים כהבעל תרומת הדשן.

(ה) ועוד זאת מצאתי בספר שו"ת התעוררות תשובה ח"ג סי' ט' שנו"נ ג"כ בדיון זה אם הק' דשירי מצוה שבמנחות ד' ל"ח ע"ב נאמר גמי בכל מצות שבתורה, בדומה למשל אם תקע בשופר כשר ברי"ה ואחר שקיים בו המצוה נחסר משיעורו או שאר פסולין אם כשר לתקוע בו עוד תקיעה של מצוה או אם לקח ד' מינים ביום ראשון ואחר שיצא המצוה נחסר שיעורם נהי דביום א' לא יוכלו עוד לצאת בזה משום דלא נקרא עוד לקיחה תמה אבל בחוה"מ שאינו צריך לקיחה תמה הגם שנפסק בשו"ע סי' תרמ"ט שאם נחסר משיעורו פסול גם בשאר ימים אבל בזה יוכלו לצאת כיון דבא משיירי מצוה, וכותב בשם דאם נאמר כן שזה נאמר גם בשאר מצות יהא בזה התנצלות גדולה לרוב בני ימים שבימים אחרונים של חג על ידי רוב הנענועים שנעשה נשרו רוב עליו ובפרט מהדס ואינן מדקדקין לראות אם עודם בשיעורם עיי"ש.

והתעוררות תשובה שם לא הביא ממה שכתוב בזה מפורש בתרומת הדשן, וברור הדבר שאילו ראה אותו בשעת כתיבת דבריו בשם היו כותב את דבריו בזה ביותר החלטיות, כן לפלא שלא הזכיר אפילו מ"מ"ש בזה זקינו הגאון הח"ס ז"ל. אך את דברי הח"ס בנוגע לאתרוג מצינו לו שהביאו במקו"א בתשובתיו, והיא לו בהתעוררות תשו'

ח"ד סי' ס'. וגם מוסיף הערה נפלאה שאכן גם לפי"ד הח"ס צריכים ליתר מיהת שלא לקרב הלולב אל האתרוג בעוד לחלוחית מים עליו כדי לקיים דברי הפ"ח שהמצוה הוא לחבר האתרוג עם הלולב לנטילתו, כי ע"י שנעשה האתרוג לח מהמים שעל הלולב נולדים בו מזה מראות שונות שפוסלים אותו אח"כ משום הדר, דדברי הח"ס אמורים דוקא אם באו דברים אלה ע"י קיום המצוה, אבל אם בא מחמת שנגע האתרוג בלחלוח המים שבלולב זה אינו שייך למצוה כלל ע"ש. אולם, מעניין הדבר שהבעל התעוררות תשובה בח"ד שם אינו מעתיק כלל מנימוקו של הח"ס בזה גם מטעם של שירי מצוה, ומביא רק נימוק בזה מפני דזהו הדרו, וכנראה שסבר שזהו עיקר נימוקו של הח"ס בזה.

וכמו"כ בנוגע אם הלולב עודנו בלחלוחית המים שעליו יעוין בספר עמודי אור סי' ל"ז ששדא נרגא דבכלל י"ל שבכה"ג שהלולב בלחלוחית מימיו לא יוכלו לצאת בנטילתו מטעם חציצה בין היד ללולב לפי דעת המל"מ בפ"ב מה' עבודת יוה"כ ה"ב שכותב בדומה לזה במים שעל בשרו גבי בגדי כהונה עיי"ש ואכמ"ל יותר.

(ו) וראה זה מצאתי כעת בספר שו"ת נפש חיה חא"ת סי' ד' שהביא גמי לדברי הח"ס הנ"ל בפ' לולב הגזול, ועוד זאת שעל דבר התירו זה של הח"ס בנה יסוד עוד להעדיף ממילא עבור כן אתרוגי ארץ ישראל, דכותב שם, דאתרוגים הבאים מארץ הקדושה לפעמים יתקלקלו ע"י משמוש היד בהם, ורבים אומרים שזה ראי' שהוא אתרוג אמיתי ואינו מורכב כמאמרם ז"ל שלא אתרוג קשה משמוש היד, וכדי שלא לחוש לשינוי המראה והבהרות שנעשה עיי"כ מעתיק מה שהראה לו רב גדול אחד מ"ש ע"ז הח"ס ומחזיק ל"י טיבותא על כך יעו"ש.

כן מצאתי עוד בשו"ת זכר יהוסף להגר"י שטערין ז"ל חא"ת סי' רכ"ז שגשאל גמי מאתרוג שמחמת משמוש היד מתהווה בו שינוי מראה אם הוא כשר לכתחילה, והשיב להכשיר, ובא עלה מכח זה, דמה שאינו בתולדה ליכא משום מנומר כמו בס"ת דקפיד קרא ואנוהו ומנומר פסול מ"מ אם נתקלקלו הרבה יריעות ממשמוש היד ושנראה הכתב מנומר הרבה ושינוי מראה בכמה מקומות אין חשש כלל, ומכש"כ הכא דלא גרע מאם דכשקלפו חוזר למראה אתרוג כשר, והכא פשיטא שיהיה חוזר למראה אתרוג גם באין בו חסרון כשניקו אותו היטב ולא גרע מחזוית שאינו גבוה משאר אתרוג עיי"ש.

ולפי נימוק התירו של הזכר יהוסף אין גם מקום להערתו הנ"ל של התעוררות תשובה, ולא משנה גם אם בא זה מחמת שנגע האתרוג בלחלוחית המים שבלולב והגם שלא בא זה ע"י קיום המצוה, כמובן.

במעשיו ככופי המשונה בעורו [כמו"ק ע"ז ע"ז], הוא כשר. אבל דומה לכופי שרונה לדמות ענינו לרש"י, זה פסול, כי לא עלתה צידו, עד כאן דברי הרב ודפח"ח. — מכאן ואילך תוספת דברי תלמידו הפועט כמוני, נלע"ד רבי ישמעאל נמי לא אמר מקרא ואספת דגנך אלא בארץ ישראל ורוב ישראל שרויין על אדמתן, שהעבודה בקרקע גופה מלוב משום יישוב ארץ ישראל ולהוליא פירותיה הקדושים, ועל זה נזכרה החורה ואספת דגנך, וזוהי זורה גורן השעורים הלילה משום מלוב, וכאילו תאמר לא חניה חפילין מפני שאני עוסק בחורה, ה"י לא יאמר לא תאסוף דגני מפני עסק החורה, ואפשר אפילו שארי אומניות שיש בהם יישוב העולם הכל בכלל מלוב, אבל בשאר מפחרים בעו"ה בין אומות העולם וכל שמרבה העולם יישוב מוסיק עבודה ה' חורבן, מודה ר' ישמעאל לרש"י. ועל זה אנו סומכים על ר' גהוראי במתני סוף קידושין [פ"ב ע"א] מניח אני כל אומניות שבעולם ואני מלמד את בני אלה חורה, היינו בחוץ לארץ וכנ"ל. — והיינו דמחדש רצא באחרון הכופי אפילו אינו נדמה אלא כופי ממש דהיינו רש"י וחבריו האמתיים, מכל מקום הא לן והא להו, לבני צבל כשר ולבני ארץ ישראל פסול, דבעינן יישוב ארץ ישראל על ידי ישראל.

(אתרוג הבוסר. עין מ"ש בחידושינו בזה לעיל ל"א ע"כ ר"ס).

דף ל"ו עמוד ב': אתרוג שנקצבו העכברים. להפוסקים דהדר פסול כל ז' ולקחה תמה רק ביומא קמא, אם כן לע"ג צ"ע דקארי ליה מאי קארי ליה מדבר אדר חנינא, ומכ"ש דקשה ללישנא בחרא איך אפשר שיהיה הדר נשיכת העכברים, ומה צינו לצין שמן של בית הכנסת שנפל עכבר לתוכו פסול משום הקריצוה נא לפחתך [ע"י ש"ע אר"ה סי' קנ"ד סעי' י"ב] — וכבר נתעורר בכל זה בנפוח תמרים. וראיתי בהג"ה אש"ר ל"א פסול אתרוג שהיה צו חזית או שאר פסול וחסכו ממנו, אעפ"י שחזר למראה האתרוג, מכל מקום החסרון הניכר הזה שצא על ידי שהיה פסול מתחילתו נשאר בפסולו. ולכאורה יש לומר דגם ללישנא בחרא דאמר רב זה הדר, רואה לומר אחר שנחתך ממנו נשיכת העכברים, דלא חימא כיון דאחי מכה העכברים פסול, קמ"ל, וללישנא קמא פריך ש"ס איך אמר רב אין זה הדר, הא אפשר לחתוך ממנו וכדרי חנינא דמעביל ציח יעפיק, ומי"ע פוסל רב כל ז', ומשני שאני נשיכת העכברים דמאיסו ומשום הכי פסול אף אחר שנחתך, ולא קי"ל הכי אלא כל זמן שנשיכת העכברים צו פסול כל ז', ואחר חתיכה מותר בשאר הימים, כך היה נלע"ד, אלא שלא כחבו כן כל הפוסקים ר"ס.

ובגדול כדי שיאחז שנים צידו אחת. כתב הר"ן דעיקר הגירסא הוא שיאחז שניכם צידו אחת, פירוש האגודה של לולב והאתרוג שניכם צידו אחת. ובירושלמי [פ"ג ה"ז] השיב לו ר' יוסי וכי כתיב וכפות תמרים כפות תמרים כתיב, אפילו בשתי ידיו נמי. מבואר דלר' יוסי נמי אי לוקח שניכם צידו אחת יולא, ואפשר דעדיף, אלא אם לוקחם בשתי ידיו נמי שפיר דמי. ולפי"ז הא דאמר רבה לקמן ל"ז ע"כ לולב צימין וכו', היינו אם רואה ללוקחם בשתי ידיו יקח הלולב צימין, אבל

הנ"ל דכפי פשיט לקולא מודקחני אתרוג סרוח פסול משמע הא נשפך בקיתון כשר, ולא חיישין שסופו להסריח, ודמי ליה סרוח מבחון קאמר ומצפנים לא מיירי כלל, ואפשר אפילו נשפך בקיתון פסול ע"ש, וכתב עוד שם דהרי"ף לא מייתי הכ' לאתרוג שנשפך בקיתון, וכתב צ"י [אר"ה סימן תרמ"ח] דסבירא ליה דהני פסולי דרבנן נינהו, על כן פסק להקל באיבעיא דלא איפשטא. וזה דוחק דמנ"ל דפסול דרבנן הוא, על כן כתב הוא ז"ל לתרץ דלהנ"ל איפשטא באיבעיא נקולא דוקא סרוח אבל לא נשפכה בקיתון דכשרה, ומאי דדמי ש"ס סרוח מבחון דיחוי בעלמא הוא ולא סמכין עלה, אלו דבריו ז"ל.

ולדלי דבריו נ"ל ליישב, דהא מכיון שנשפכה בקיתון ע"כ לריך לדוק אי קיימא סמפוכה והוליא המים שבתוכו [בחולין מ"ז ע"ב] בריאה, מייתי נעא דקוניא וכו', ואם כן חו לא הוב לקיחה תמה, אפילו אי חסרון מצפנים לא שמיח חסרון, מכל מקום חסר כולי האי ועמד על עורו בודאי שמיח חסרון, דאפילו בריאה אי חסר רביעית פסול, ואם כן איך משכחת אתרוג שנשפך בקיתון דלכשר, וע"כ אשאר ימים קאי דלא צעין לקיחה תמה, ואם כן הוב ליה ספיקא דרבנן אי סופר להסריח או לא, ופסק לקולא דרבנן, לא שהפסול דרבנן כמו שסבור הרב"י, אלא יומא דרבנן דביום הראשון בלאו הכי נמי פסול משום לקיחה תמה וכנ"ל.

אך עדיין י"ל בנשפך כולו בקיתון וריך להוליא כל מה שבתוכו ולדוק אי אית ציח שורייקי חיורי, זה גם בשאר יומי פסול, ולא משום לקיחה תמה, אלא שאינו לקיחה כלל שלא נשאר כלום בחוכו, אך מיירי קלח ממנו נשפך בקיתון וריך בדיקה, ומוכח מזה כהרי"ף ורמב"ם [הנ"ל] דבריאה אפילו רק לומחי וצוטה לריכי בדיקה אי אית ציח שורייקא חיורא כמו נשפך כולו בקיתון, ולדוק אי אסרוח או לא ר"ס.

אתרוג תפוח סרוח וכו'. והנה באיבעיא לא איפשטא, ופסקו לקולא. ול"ע כיון דלא איתפרש שיעור הדר אלא דמסרו הכחצו לחכמים, אם כן כל מה שיאמרו חכמים הוא דאורייתא ממש כמו מלאכת חולו של מועד להפוסקים שהוא דאורייתא אלא שמסרו לחכמים וכל מה שהם אומרים שהוא אסור הוא מדאורייתא ולוקין עליו [ע"י צ"י אר"ה סימן תקנ"ל], וה"י דכוותיה. וי"ל הבא תלי רחמנא כל מה שנראה לחכמים שזה אינו הדר פסול הוא מדאורייתא בודאי, אך מה שהכמים מסופקים אם הוא הדר או לא, אם כן על כל פנים אינו נראה בעיניהם שאינו מהודר שהרי מסופקים צו, אם כן שוב אין כאן איסור דאורייתא וכדור הוא.

דומה לכופי חק. שמעתי ממ"ו הפלא"ה ז"ל"ל בזה דפליגי

רש"י ור' ישמעאל ריש פרק כ"ד מזכרין [ברכות ל"ה

ע"ב] ומסקין הרבה עשו כרש"י ולא עלתה צידו. אמר הוא

ז"ל שעשו כרש"י ולא רש"י ממש, דודאי מי שכוונתו לשם ה'

הבחון מחשבותיו ויודע עשונותיו בודאי יעלה צידו, אלא הם

עשו כרש"י דממו לו ולא בעלם תכונתו, על כן לא עלתה צידו,

ואמר היינו דאמרי הכא אתרוג הכופי היינו הלדיק המשונה

רס) חי' חולין מ"ח ע"א ד"ה העלתה צמחין מהו.

רס"י) לא במצא לפנינו.

רסא) עיין מג"א סימן תרמ"ט סק"ה וט"ז שם סק"ה.

ויעקב אבינו גיד הנשה ויהודה יבום^א, ואיך שכח שאברהם התחיל ממעשר^ב, ולהנ"ל ניחא:

ובחי' תורה שלי^ה אמרתי ליישב מה שקשה איך הי' אומד למעשר הא אל תרבה לעשר אומדות [אבות פ"א מט"ז]. ועוד אומד זה למה, הא בשעת הפרשת מעשר כבר נתמרח הכרי של מאה שערים ולענין מה אמדוהו מה שהיה ראוי לעשות זולת הברכה. והי' נ"ל שהי' מלוה את העניים בתחלת השנה על סמך מעשר שיגדל שדהו כמבואר בגיטין למ"ד ע"א ואז אמדוהו כמה ראוי להיות מעשר של שדה זו כדי להלוות להם, ולבסוף עשה מאה שערים. ויברכהו ה', ואמרתי שהיה צריך לברכה, כי אחז"ל פרק ערבי פסחים [ק"ב ע"א] כל הנוטל פרוטה מאיוב מתברך, ומסתמא גם אותן העניים כשהלל^ה להם יצחק נתברכו ונתעשרו מפרוטה שלו טרם הגיע זמן הקציר, וכיון שנתעשרו אינו יכול להפריש עליהם מעשרותיו כמבואר שם בגיטין, והפסיד יצחק אותן מעות שהלוה להם, ע"כ לעומת זה הוציא שדהו מאה שערים:

הנחלת

נחזור להנ"ל, לא מיבעיא למהרי"ל ופשטיות משמעות הש"ע לאו כל כמיניהו דהקורבים לומר שיקח ספרים מהמעשר, ואפי' צדקה נדבת לב אם נותן לעני ע"מ ליקח בו טלית יכול ליקח בו חלוק, דלא קיי"ל כר"מ דב"מ ע"ח ע"ב, מכ"ש מעות מעשר, אלא לאינך פוסקים היו הקורבים יכולים מהמעשר ליקח בהם ספרים, אבל אם הפרישו לעני שוב הוה לעני ואינם יכולים להתנות עליו בשום דבר. ומעתה מה שכתב כן הוא מרצונו להשאילם לאחרים והוא אמר שלא התנדב אלא כל ימי חייו. ועוד נ"ל אפילו היה כתוב סתם שנדר להשאילם לאחרים, היינו אם הוא לא יצטרך כי היה ת"ח עוסק בתורה תמיד, כמ"ש בשאלה, ורק אם יצטרכו אחרים בשעה שהוא אינו צריך אז נדר להשאילם, נמצא גופי הספרים שלו ממש ויורשיו יורשים אחריו, רק שמחוייב הוא לקיים נדרו בחייו, אבל היורשים אחר שירשו עצמיות הספרים אינם מחוייבים לקיים נדר אביהם, עיין רמ"א בח"מ סס"י (ר"נ) [רנ"ב], ויעיין סמ"ע סימן ר"ב סקכ"א, ובמקום אחר הארכתי^ט:

ועוד כיון שדברי הקרובים שנתנו המעות לא מעלה ולא מוריד, רק מה שהוא עצמו כותב על הספרים, ולא יש עדים ששמעו הנדר מפיו רק בכתב על הספרים, וצ"ג אם נדר בכתב הוה נדר, ויש בזה אריכות בגדולי אחרונים, ונעלם מכולם דברי תשו' הריא"ן מיגאש שנמצא מציאה בתשו' רשד"ם [יו"ד סס"י פ' א], שכ' הנשבע או מחרים בכתב לחברו בשטר ומסרו מידו לידו ה"ל כדיבור ממש, שהרי מדאורייתא שטר קידושין וגיטין ע"י מסירה מידו לידה ה"ל כאומר לה כל מה שכתוב בתוכו וה"נ דכוותיה, מבואר דזולת זה לא הוה כדיבור, וכל האחרונים לא ראו דברים אלו, ובתשו' הארכתי^א. מ"מ נ"ל דהכא ליכא למיחש, ויפה טענו אפטרופסים. ועיין ט"ז י"ד סי' של"א סקל"ב:

משה"ק סופר מפפ"מ

תשובה רלב

שלום וברכה מאלקי המערכת ליושבי ארץ נכוחה, וביחוד י"ג וחמדת לבי ורב חביבי הרב הגאון חסידא ופרישא המופלג בתורה תכנית חותם זאת בריתי אותם, וחד מינן דאזיל להתם אמרי רבנן בכפילא, וישבעו במראיתם קורא על אדמת הקדש שמותם שם המיוחד כק"ש מו"ה עמרם נ"י גשיא אלקים בתוך הנשיאים לאומתם ה' עליהם יחיו:

עיניו הבדולחים יביטו בהעתק תשובתי^א לגאון ישראל מהר"ז מרגליות בהא דהכל מעלין לירושלים [כתובות ק"י ע"ב], ומשם יבין דכל מ"ש דקדושת מקום המקדש לא בטיל והחוננים סביב מקרוב מקודשים טפי וקרובים אל אלקינו, לא כוונתי לענין קיום המצות התלויות בארץ או במקדש, דאדרבא כל מגמת כוונתי להראב"ד פ"ו מהל' בית הבחירה [הי"ד] דהכל בטל בזה"ז בעו"ה, דלאותה דעה יותר יש חיוב לעלות בזה"ז, דליכא תירוצא דרבינו חיים שבתוס' כתובות ק"י ע"ב ד"ה הוא אומר וכו', דמ"מ עכ"פ קדושת בית אלקים וזה שער

(ט) עיין שו"ת חו"מ סי' קי"ד ד"ה לול, וסי' קט"ו ד"ה גי"ה.
(י) הוא לפנינו בשו"ת הר"י מיגאש סי' קכ"ו.
(יא) עיין לעיל סי' ר"כ ורכ"ז. ושם ד"ה והנראה, הנה מה, ביאר מרן שיטת הר"י מיגאש, ע"ש.
(א) להלן סי' רל"ד.

(ו) לא נמצא ברמב"ם, אלא בב"ר פ"ה ה' איתא יהודה התחיל במצות יבום תחילה.
(ז) הוא השגת הראב"ד שם.
(ח) בתו"מ השלם פ' תולדות ד"ה מאה, וכן הוא בחת"ס עה"ת שם (ק"יד ב') ד"ה מאה, ועשו"ש.
הודפס מאתר אוצר החכמה tablet.otzar.org עמוד 501

השמים לא בטל ולא יתבטל, כי אין אנו עוסקים אם חייב כרת הנכנס להר הבית בזה"ז או לא, כי מאי איכפת לן בזה, אך עיקור הוא במה שבמקום הר המוריה הוא שער השמים, אשר לזה נתכוון מהר"ק בתשובה שאביא למטה. וטרם נתקדש הארץ ע"י יהושע ועזרא כבר הקריב שם אדם הראשון ונח, ונעקד יצחק, וחלם יעקב סולם, ושוב נעלם עד שהאיר ה' עיניהם בימי דוד המלך עליו השלום הנה שמענוה באפרתה מצאנוה בשדי יער [תהלים קל"ב ו']:

[ואגב אשמיעהו מה ששמעתי מפה קדוש מ"ו החסיד שבכהונה מו"ה נתן אדלר זצ"ל במ"ש תוספות בע"ז פכ"ה [מ"ה ע"א] במתני' כל מקום שאתה מוצא הר גבוה וגבעה נשאה בידוע שיש שם ע"ז, וכ' תוס' [ד"ה כל] בשם ירושלמי דמקדש היכן נבנה למ"ד יש נעבד במחובר לגבוה, ותירץ בירושלמי ע"פ נביא נבנה שם, ופירש מורי זצ"ל הנ"ל ע"פ מדרש [תנחומא וירא כ"ב], וירא את המקום מרחוק שראה אותו מקום עמק ולא הר והתפלל ואמר אין כבודו של מלך לשכון בעמק ונעשה באותו היום הר אשר יאמר היום בהר ה' יראה, והשתא י"ל דכל ההרים שהעמידו עליהם ע"ז ושעבדום קודם שהחזיק אברהם אבינו ע"ה בארץ אותם נאסרו לגבוה, אך הר המוריה שהי' עמק ולא העמידו עליו ע"ז שם לעבדו עד אחר שנעשה הר ע"י תפלתו של אאע"ה, ואז כבר ניתן לו הארץ ואין האדם אוסר דבר שאינו שלו, והנה ידע דהע"ה שאין לך הר גבוה וכו', וא"א לבנות בהמ"ק בהר, ואין כבודו של מלך לשכון בעמק היינו מקום, וע"כ אמר [תהלים שם ד'] אם אתן שנת לעיני וגו' עד אמצא מקום לד' ויהיה משכנות לאביר יעקב שלזה צריך הר ולא מקום, ולזה צריך נביא שגילה להם שזה ההר הי' מקום בתחלה ונעשה הר אח"כ, אלו דבריו ז"ל ודפח"ח א]:

ולזה כוונתי שם, וכמ"ש בספר חסד לאברהם: בענין שער השמים והפריסה, ואיך מקום אבן שתיה הנקודה שבתוך העיגול וכל א"י סביבותי יונקים ממנה. ולהרמב"ם הרי קמן אע"ג דס"ל [הל' תרומות פ"א ה"ה] דקדושת יהושע בטלה, לעתיד לבוא, מ"מ מקום מקדש לא בטלה מקרא והשימותי את מקדשיכם [הל' בית הבחירה פ"ו הט"ז], והרי כולל [שם] ירושלים עם מקדשיכם והוה בכלל מקדש לדידי', והיינו מטעם הנ"ל. וכיון שמרוב קדושתו בכלל מקדש, ס"ל דאפי' לענין חיוב מצות ובכור ומעשר לא בטל קדושתו. ולענין השגת הראב"ד [שם הי"ד] יפה תירץ מג"א סוף הלכות ט"ב [סי' תקס"א סק"ב] ע"פ גי' תוס' [מכות י"ט ע"א ד"ה ואיסבר], והגאון לחם שמים סוף ספרו כ' זה מדעתו ולא הזכיר שכבר קדמו מג"א. ושם תמה על הראב"ד שאם היה לו במכות י"ט גי' רש"י היה לו להסתייע מסוגיא זו, וגם על התי"ט דמסכת עדיות [פ"ח מ"ו] תמה שלא זכר אותו סוגיא יע"ש:

אמנם מה שהסביר הרמב"ם דכיבוש יהושע בטל וחזקה דימי עזרא לא בטלה, ותמה כ"מ [שם] מאי אולמא דחזקת עזרא מכיבוש יהושע. גלע"ד ע"פ מה שפירש רש"י פ' ד' מיתות [ג"ט ע"א ד"ה לאו] בסוגיא דנאמרה ונשנית, דלעמלק לא ניתן רשות לכבוש ארצות, ולכה"פ צריך להבין מזה בא"י ולאחר מתן תורה דלא תיקשי לן מעמון ומואב טהרו בסיחון ועוג, וכל הסוגיא דפ' השולח [ל"ח ע"א], ויע"ש בחי' הרשב"א, ובאמת פירש"י בחומש פ' כי תצא [כ"א י'] דבמלחמות הרשות דיבר הכתוב דיפת תואר והוא מספרי [שם], א"כ משמע אפי' בח"ל אין להם דין כיבוש ממתן תורה ואילך עמד ויתר וכו'. ודוחק לומר אע"ג דאין להם רשות לכבוש מ"מ אם עבר קנה בכיבוש, אע"ג דאמר רחמנא לא תעביד מ"מ מהני כמו שינוי קונה, זה דוחק. ועכ"פ אומר אני דנבוכדנצר וכורש שע"פ

גמ' (מרשימת תלמיד), הקו' והתי' הנ"ל. וע"ע ליקוטי הערות בענין זה, ועוד מו"מ בדברי מרנ"א. (ג) וכ"כ בשו"ת או"ח סי' ר"ח ד"ה בדרך ד', ובחי' חולין מהדו"ב מ' ע"א ד"ה ועטש"ע. (ד) להמקובל רבי אברהם אזולאי זצוק"ל, ע"ש ריש מעין שלישי.

(ה) לא קדשה.

(ו) דלעכ"ם.

(ז) ראה לעיל סי' י"ט הערה ז'.

(ח) לעיל שם ד"ה ועיין שם, (ועוד מקומות, עיין הערה ט' שם) החזיק מרו בחילוק זה ולא דחאו.

(ב) בספר חתן סופר על שו"ע או"ח שער הקרבנות פ"א תמה על זה מהא דאמרין בע"ז נ"ג ע"ב טעם לאיבוד אשירה אע"ג שא"י מוחזקת לנו מאבותינו משום דפלחו ישראל לעגל ש"מ ניחא להו, וע"כ גם על הר המוריה תקשי דילמא עבדו ע"ז על הר המוריה בשעה שעשו ישראל עגל במדבר וכו'. ונתיישב לו על פי מ"ש מרן להלן סי' רל"ה ד"ה מ"ש וכו' והארץ וכו' "שכונתו [דרנ"א] הי' כיון שהוקדש לגבוה שוב אינו נאסר ע"י אחר", דבזה מיישב מרן את מה שכנראה פקפק הגאון רא"ז מרגליות על חי' של רנ"א, פקפוק הנ"ל, וביאור כונת מרן שם דר"ל דבשעת העקדה הו' ק ד ש המקום לגבוה ע"י אאע"ה. וכן איתא בתו"מ מהדו"ק פ' ראה ד"ה איתא

והנה רחוק בעיני תירוץ זה, ממה שלא הוזכר שום רמיה ברי"ף מזה דלפני אשמאי קם בשיבה ולפני חכם בזקנה, ואי הוה כתיב להדיא ברי"ף היה קשה לן מנ"ל לרי"ף מה שלא הזכיר התלמוד. וע"כ ס"ל לכ"ע סתם שיבה כל שיבה משמע וסתם זקן כל זקן משמע, ואי נימא שיבה בר שבעים וזקן בר ששים ונחלק ביניהם מדאיצטריך [זקן] ש"מ האי באשמאי והאי בחכם, זה לא נראה להש"ס, אלא לת"ק אתי זקן לפרש שיבה, דאלת"ה הי' לנו לומר כל שיבה, וריה"ג ס"ל באמת כל שיבה כאיסי, וזקן הוא נוטריקון זה שקנה חכמה אפי' יניק וחכים, ולא תיקשי הא סתם זקן כל זקן במשמע, ז"א, כיון דמפורש בקרא בנוטריקון (ו) שלו. ובחי' תורה שליטא אמרתי ליישב מה דמדקדקים זקן נוטריקון זה קנה אבל חכמה היכי רמיזא. ואמרתי יש ב' מיני שיבה, א' בעצם שהגיע לשבעים שנה כמ"ש הרא"ש בשמעתין [סי' נ"ג] וכמה הרפתקאות דערו עליה, ויש שקנה השיבות בקנין ולא בעצם דהיינו שיגע התלמיד ותיק בינקותו וזכה מטעם זקנים, והיינו דאמר מפני שיבה בעצם תקום, ומפני זקן זה שקנה השיבה שבתחלת קרא גם כן תקום והדרת. ואין כאן דוחק כלל בדרשת ריה"ג. יהיה איך שיהיה ישובו דפר"מ בדעת הרי"ף לא נהיר:

ולפ"ד לקיים דברי הרמב"ן בדעת הרי"ף. דאע"ג דאמת נכון הדבר ריה"ג ס"ל בפ"י שיבה כאיסי, מ"מ איסי לא ס"ל בפ"י זקן כריה"ג אלא מוקי זקן למסמך לויראת וכנ"ל, מטעם שאומר. ובלאה"נ יש לעיין מה דאח"כ ר' יוחנן ובעלי תלמוד לקבוע הלכה כאיסי בלי שום טעם וסברא. על כן נלע"ד דיש לעיין ל"ל קרא כלל למיקם ולהדר ת"ח, ת"ל את ה' אלקיך תירא לרבות ת"ח [שם נ"ז ע"א]. ואם יתעקש ויאמר דלא הוה ידעינן מסברא דקימה והידור כבוד ויראת ה' הוא, גם שהוא עיקוש, מ"מ לבתר דכתיב [ויקרא י"ט ל"ב] מפני שיבה תקום ויראת מאלקיך, א"כ ממילא נדע שבפני ת"ח שהוקש לאלקיך גופיה פשיטא דתקום ויראת מאלקיך, והגע עצמך אב ואם דלא כתיב בהו קימה והידור ואפ"ה

ה' כבשו א"י נ"נ מישראל וכורש מבלשאצר, והנביא קרא להם בגרון, הוראת שעה היתה ולהם נקנה בכבוש ונתבטלה קדושתה ע"י כיבוש העמים. אך החזקה של עזרא מכורש מלך פרס מי מרמי ליה מיניה דכורש, כי מה שכבשוהו ממנו והעכו"ם מישראל (ט) אע"ג שהמה ד' חיות שראה דניאל לא ניתן להם רשות לכבוש ולא נשלחו מאת הקב"ה, ולא קנה בכיבושיו ונשאר החזקה שהחזיקו כורש בתוקפו, זה נ"ל לדעת רמב"ם ז"ל (ט):

ואולי יטעון הראב"ד הא כתיב ובאו בה פריצים וחללוהו כיון שבאו פריצים נתחללה (ב) קדושתה, והוא בש"ס ע"ז דף ג"ב ע"ב, ונעלם לשעה מהר"י אסכנדרי שבב"י י"ד סס"י רע"ו יע"ש (א). ומאז אמרתי מאי דאר"י במס' תענית [כ"ט ע"א] אלו הוינא התם הוה קבענא בעשירי שרובו של היכל בו נשרף, וכ"כ תוס' פ"ק דמגילה [ה' ע"ב ד"ה ובקש] שזה היה דעת רבי לעקור ט' באב מתשיעי ולקבעו בעשירי ולא הודו לו חכמים, ד"ל משו"ה לא הודו לו משום שכיון שהציתו בו האש מיד יצא לחולין ע"י שליטת פריצים ומה שנשרף רובו הוא בית חול ולא קודש ע"כ ההתחלה היא עיקור וראוי לקבוע בט"ו. ויעיין הרז"ה ורמב"ן במס' ע"ז שם בענין מעילת גוים ומחובר, ואין להאריך יותר בזה:

ומ"ש פר"מ בישוב הרי"ף דמס' קידושין ל"ב ע"ב, דפסק כאיסי בן יהודה מפני שיבה תקום כל שיבה במשמע ופסק כת"ק דריה"ג דלא מחייב לכבד יניק וחכים, וא"כ זקן למאי אתי, וכתב הר"ן דס"ל איצטריך זקן למיסמך לויראת כר"ש בן אלעזר שם, ופר"מ כ' בפשיטות דס"ל לחלק בין שיבה שהוא בן שבעים לשיבה [אבות פ"ה מכ"א] אפי' אשמאי, וזקן בן ששים לזקנה [שם] צריך עכ"פ שיהיה כשר והגון ולא אשמאי. ובזה נתיישב לו ממה שהקשו (ג) אהרי"ף ממאי דמשמע בכל הש"ס לקום בפני ת"ח, והיינו כשהגיע לזקנה ולא לשיבה, זהו תוכן כוונתו דפר"מ נ"י:

(יב) וכ"כ בשו"ת אור"ח סי' ל"ג ד"ה ודבר, שם סי' קס"ב, בחת"ס עה"פ דברים (ט"ו א') ד"ה עיין, ובחי' מגילה שם ד"ה תורה ובקש, ועיין הערה שם.
(יג) רמב"ן ור"ן.
(יד) אולי צ"ל: כנוטריקון, והכונה למ"ש בגמ' שם וריה"ג מ"ט לא אמר כת"ק וכו'.
(טו) עיין תו"מ השלם פ' חיי שרה ד"ה ואברהם זקן (הב').
וע"ע שם ד"ה זקן ביתו.

(ט) הלשון כאן טעון תיקון, וכך צ"ל: כי מה שכתבו יוניס ממנו והרומיים מישראל [ראה ע"ז ח' ע"ב] אע"ג וכו' מאת הקב"ה ולא קנו בכיבושיהם ונשאר וכו'. וכ"כ בחי' חולין המצויין בהערה הסמוכה.
(י) וכ"כ בחי' חולין מהדר"ב ד' ע"א ד"ה קדושה, ושם מבואר באר היטב ע"ש, וע"ע ח"י סנהדרין שם ד"ה והרי יפ"ת.
(יא) וכ"כ להלן סי' רס"ד ד"ה ואמרתי, ביתר ביאור, וש"נ.

פשוט לש"ס דחייב לקום מפניהם עד דמספקא [שם ל"ג ע"ב] בנו והוא רבו מי קם לפני מי, והיכי רמיזא קימה והידור באו"א, וע"כ מדכתיב כיבוד ומורא והכא גלי קרא קימה והידור בשיבה וזקן ה"ה באו"א, וא"כ בת"ח אשר הוקשו למקום ית"ש ל"ל קרא מיותר, וצ"ע לכאורה. וע"כ צ"ל דהרי שמעון העמסוני פירש באת ה' אלקיך תירא עד שבא ר"ע [שם נ"ז ע"א], וי"ל ריה"ג וחכמים דילי' שהיה בזמן ר"ע ומבעלי מחלוקתו לא קים להו עדיין לרבות ת"ח, ע"כ איצטריך קרא לקימה והידור דידהו, אבל למאי דקיי"ל לרבות ת"ח ע"כ פסק ר' יוחנן הלכה כאיסי כל שיבה במשמע, דלחכם לא צריך קרא, וזקן א"א לפרש יניק וחכים דהוא בכלל את ה' אלקיך תירא. ולולי דמסתפינא הייתי אומר היינו טעמא דשיבולי לקט דמייתי ב"י [יו"ד סי' רמ"ד] דס"ל יניק וחכים דלא הגיע למצות, דהאי לא אתי מאת ה' אלקיך. אך להרי"ף לא נ"ל זה דליקום לפני מי שאינו בעל מעשים, ומסברא שכתב הר"ן דכל עיקור מצות כיבוד ת"ח משום שהתלמוד מביא לידי מעשה ואיך יקום בעל מעשה לפני מי שאינו בעל מעשים, אע"כ צריך לומר דזקן לא אתי אלא לכדרשב"א למסמך לויראת:

ואנב אכתוב מ"ש בחי' תורה שלי, במ"ש בזוהר קדושים [פ"ז ע"ב] ר"ה סבא כד חמי ס"ת הוה קם מקמיה ואמר מפני שיבה תקום, כד הוה חמי חומש דאורייתא עביד לי' הידורא והוה אמר והדרת פני זקן ע"ש. הנה ס"ל לחלק דלשיבה עביד קימה ולזקן היינו יניק וחכים עביד הידורא, וס"ל האי יניק הוא עכ"פ בעל מעשים שהגיע ל"ג שנים ויום אחד היינו שנת י"ד, והוא חלק חומש משיבה שהוא בר שבעים, ה' פעמים י"ד הוא שבעים, ע"כ ס"ת שלם עביד ליה קימה כלשיבה, ולחומש מן התורה עביד ליה הידור כליניק שהוא חומש מן השיבה:

נחזור לעניננו, הנה מסברא נראה דברי הר"ן לקום מפני בעל מעשים טפי דהתלמוד מביא לידי מעשה, ועיין ספ"ק דב"ק [י"ז ע"א], ואמנם רמב"ן פליג כמ"ש ר"ן בשמו ובחידושו לקידושין [ל"ב ע"ב]. והנה מגמ' נראה לכאורה כרמב"ן בפ"י הש"ס קידושין ל"ג ע"ב גבי רב יחזקאל דבעל מעשים הוה דאפי' מר שמואל נמי קם מקמיה, וקשה מאי

פסקי' דשמואל הוה בעל מעשים טפי מרב יהודה, וקצת משמע להיפך ממ"ש תוספות ב"ב יו"ד ע"ב ד"ה עליונים וכו', ועכ"פ אין הכרח בדבר, וא"כ דלמא שמואל לא הוה בעל מעשים כרב [יחזקאל] וקם מטעם הר"ן הנ"ל, אבל רב יהודה הוה כרעיה דאבוה בעל מעשים כמותו ואין לו לעמוד מפניו כיון שהוא רבו, ואיך מייתי ש"ס בפשיטות דהרי אפי' מר שמואל וכו', וצ"ע לכאורה. אבל לרמב"ן ניחא דאין שום מעלה לבעל מעשים אלא שאם הוא שב מותר לת"ח לעמוד מפני שיבתו ולא הוי כזקן ואינו לפי כבודו, והשתא י"ל אפי' לו יהיה רב יהודה בעל מעשים כאביו ויותר ממנו מ"מ יכול לקום מפני שיבת אביו אע"פ שהוא רבו של אביו ואינו לפי כבודו, מ"מ כיון שרבו שמואל קם מפני אביו מפני ששמואל לא היה בעל מעשים כמותו והי' קם מפני שיבת רב יחזקאל ממילא שוב אין חוץ לכבודו של רב יהודה אם קם מפני רב יחזקאל, דדיו לתלמיד שיהיה כרבו מר שמואל. ויעיין ב"ק פ' ע"ב גבי רב ורב אסי ושמואל, ועיין ר"פ כל התדיר צ' ע"ב גבי חטאת עוף ועולת בהמה ובתוס' שם ד"ה חטאת וכו', ועמג"א סס"י רי"א [סקי"ג], ויעיין כה"ג בירושלמי דמייתי תוס' ב"ב ק"מ ע"ב סוף הדבור ע"ש:

בהא סלקינן דאע"ג דבפי' הש"ס נראה כהרמב"ן, מ"מ בגוף הדין הלכה ככתראי כהר"ן דראה דבריו ופליג עליו, דבעל מעשה (שלו) [יש לו] קדימה על מי שאינו בעל מעשה אם עכ"פ שניהם שווים בחכמה, ודחריצנא הרי"ף כוותי' בריווח בעזה"י. ומה"ט גופיה דהר"ן מבואר דגם להחיותו קודם, דכשם שקודם בעל התלמוד לע"ה משום שמביא לידי מעשה ה"ה וכ"ש בעל מעשה למי שאינו בעל מעשה. והשתא נהי דאין בעל מעשה ניכר ונראה דהצנע לכת כתיב, ומש"ה לא ביארה תורה להדיא קדימת בעל המעשים, ומש"ה התנו הפוסקים. ושיהי' חסיד מוחזק ומפורסם כרב יחזקאל, מ"מ במעשה ידוע שענינו ראות שזה מקומו ולא זה, כגון מאן דמיתדר לי' בירושלים ושביק לי' ואזיל למקום אחר אפי' בא"י, א"כ אנשי ירושלים מוקדמים לפענ"ד. ובפ"ק דסנהדרין [י"א ע"ב] ר"ג דיבנה שהיה אחר החורבן היה יושב ע"ג מעלה בהר הבית בחורבנו, ויעיין שאילת יעב"ץ ח"א סי' פ"ז שנתעורר שם עמ"ש אימריא רכיכין

(יח) וכ"כ בחי' ב"ב י' ע"ב ד"ה עליונים.

(יט) ר"ן קידושין שם.

(טז) עיין תוס' ב"ק מ"א ע"ב ד"ה לרבות.

(יז) עיין תו"מ השלם פ' קדושים ד"ה מפני שיבה.

לקבוע מועד [ביום] שלא נעשה בו נס ולא הוזכר בש"ס ופוסקים בשום מקום ורמזו ורמזיה, רק מניעת הספד ותענית מנהגא הוא, וטעמי' גופא לא ידענא. ובסידור מהרי"ב"ץ [סדר חדש אייר] כ' ע"פ נסתר דהוה כב"ד שכולו חייב והוה זכאי [סנהדרין י"ז ע"א], דהיינו הוד שבהוד יע"ש. אלא לפ"ז הי' ראוי לקבוע [כל] [יום] טוב בהגיענו לגבורות ביום תשעה למב"י, אלא שבלא"ה ימי ניסן הם ואין מספידים בו:

ואי אתיחייב רשותא לכמוני לדבר מה שהיה נ"ל, י"ל דכשם שסופרים דרך ירידה ממעלה למטה ויהיה יום הראשון חסד שבחסד, לעומת זה מייך נוקבין עולים ביום הראשון מלכות שבמלכות, וכן לעולם חתן וכלה יוצאים זה לקראת זה ופוגשים זה בזה בנצח שבנצח, (ויום) [ביום] כ"ה למב"י יו"ד אייר יום בקור פסח שני^א. ולפ"ז ביום ל"ג הוא הוד שבהוד להורדת הניצוצות ולעומת זה הוא תפארת שבתפארת להיורדים להעלות בקדש. ויש לבחון, כי רגילים להתחיל מנהג קצת אבילות מיום ב' אייר עד יום ל"ג לעומר^ב, והנה יום ב' אייר הוא ממש ההיפך מיום ל"ג, כי אז הוא הוד שבהוד להעולים ותפארת שבתפארת להיורדים, מתחילים להתאבל, וביום ח"י אייר הוא היפך [מיום ב' אייר כי אז הוא הוד שבהוד להעולים] ושמים בו. ומה שכתבתי מהעלאה ממטה למעלה כן הוא כי כל ימי הספירה מונחים בין יום שבת ליום נו"ן, כי ממחרת השבת תספרו עד יום נו"ן, וידוע מדת שבת התחתונה^ג ונו"ן אימא עילאה, הרי שעולים בו וכנ"ל. ולפי דאיתא במדרש^ד שמיום שכלה החררה שהוציאו ממצרים הלכו ג' ימים בלא לחם ואח"כ ירד המן, א"כ הי' הורדת המן ביום ל"ג בעומר וראוי לעשות לזה זכר טוב, אך הוא נגד ש"ס פרק ר"ע [פ"ז ע"ב] ושם הארכתי^ה. מ"מ לעשותו יום שמחה והדלקה ובמקום ידוע דוקא שיהי' תל תלפיות שהכל נפנים

והלא חרב ואין כאן קרבן. ובתחלת התשובה שם כ' מהמדרש [שה"ש רבה פ"ב ט'] הנה זה עומד אחר כתלנו דלא זזה שכניה משם, ומזהר שמות ה' ע"ב, ובסוף סי' פ"ט מייתי בעל כפתור ופרח פ"ו כ"ב ע"ב ופלפל שם יע"ש. וכפי המבואר באותו תשובה שהבאתי במכתבי הראשון בימי הגאונים היו עולים לירושלים ברגלים, ולמה לא יחשב בעל מעשה טפי. ואולי י"ל אדרבא הדר חוצה לה ועולה אלי' לרגל שכר פסיעות יש. ויש לי עיון בלשון רשב"ם בב"ב קכ"ב ע"א ד"ה לקרובה ורחוקה, שדבריו צ"ע, א' הרי בשעת חלוקה לא ידעו מקום הנבחר עד בימי דוד המלך עליו השלום, ותו הרי כתיב [שמות ל"ד כ"ד] ולא יחמוד איש את ארצו, ואין לו לדאוג מארץ העמים, וכיון שכן א"כ שכר פסיעות יש ורחוקה עדיף טפי וצ"ע^ו. מ"מ היינו חוץ לירושלים, אבל בירושלים גופי' לדור סמוך לקדושת הר אלקים חורבה בחורבנה אפי', אשרי הזוכה:

אמנם ידעתי כי שמעתי שעכשיו אכשיר דרי, וממרחק יבואו ידרשו את ה' בעה"ק צפת ביום ל"ג בעומר בהילולא דרשב"י ז"ל. ואם כי כל כוונתם לשם שמים שכרם רב בלי ספק, ע"ד ודיגול^ז ודליק^ח נרות עלי אהבה כמ"ש תוס' ר"פ אין מעמידין [כ"ב ע"ב ד"ה רגלא]. אבל מטעם זה בעצמו הייתי אני מן הפרושים כבן דורתאי [פסחים ע' ע"ב] שלא אצטרך להיות יושב שם ומשנה מנהגם בפניהם ושלא ארצה להתחבר עמהם בזה, כי כבר כמה כרכורים כרכר בפר"ח א"ח סי' תצ"ו בקונטרס מנהגי איסור שלו אות י"ד על המקומות שעושים י"ט ביום שנעשה להם נס, מהא דאמרינן פ"ק דר"ה [י"ח ע"ב] קמיתא בטול אחרנייתא מוסיפין בתמיה. [ובמקומו^ט] טרחתי הרבה לקיים מנהג עיר מולדתי ק"ק פפד"מ העושים פורים ביום כ' אדר א' ומנהג מצרים ביום כ"ג^י אדר, שלפע"ד (דאמרי') [דאורייתא] הוא מהאי ק"י [מגילה י"ד ע"א] משעבוד לחירות אמרינן שירה ממיתה לחיים לא כ"ש. אבל

(כ) וכן הקשה להלן סי' רל"ד ד"ה והנלפע"ד, בשו"ת או"ח סי' כ"ט ד"ה ויעיין, וקצת, ועעו"ש, ובח"ו סי' ל"ז ד"ה אך.

(כא) עיין שו"ת או"ח ססי' קצ"א, וכן סוסי' קס"ג.

(כב) צ"ל: כ"ח. (עיין ספר נהר מצרים ה' נפילת אפים סעיף ה').

(כג) יש שתמהו ע"ז דבפסחים צ"ו ע"א איתא "הזהר למעוטי פסח שני", ומבואר שם ברש"י ותוס' דפ"ש אין צריך ביקור, ובליקוטי הערות הובאו כמה תי' ע"ז, ע"ש. וראה גם מלא הרועים פסחים שם.

(כד) מן קיצר כאן, וכונתו מבוארת במכתב שכתב לאחר תשובה זו, (נדפס בליקוטי הערות) וז"ל: "ומיום ב' של פסח י"ז ימים עד ב' אייר אין נוהגים אבילות כ"כ, וכן מיום ל"ד עד ערב שבועות י"ז יום מקילין בהם, אך מיום ב' אייר עד ל"ג ולא בכלל י"ז יום דחמירי לן". ושם יש רמזים נוספים על האמור כאן.

(כה) ר"ל: שבת ספירת מלכות אימא התחתונה. (כו) לא מצאנו. ועיין בס' עורה שחר מערכת ל' אות י"ג. (כז) בחי' שבת לפנינו ליתא, אך בחת"ס עה"ת פ' בשלח ד"ה בשבתנו, ג"כ כ"כ. ועעו"ש.

ולשרתו עכ"ל. ובתשרי מו"ה בצלאל אשכנזי סי' ט"ו לא ד"ה וגם שדמי בתים הללו וכו' כ' שיערערו על הדירה בירושלים ושוב אפי' על עולי רגלים, ואם אין ירושלים ח"ו אין חברון (כצ"ל) עכ"ל ע"ש. לא הבנתי איך תלה ישיבת חברון בירושלים. אבל עכ"פ מבואר דמשונה למעלותא ישיבת ירושלים משיבת שארי מקומות שבא"י, א"כ ממילא י"ל אפי' יהי' הת"ח שבשאר מקומות שוים לירושלים אבל עכ"פ ממילא אינהו טובים במעשה המצוה בישיבת ירושלים, ויעיין בספר ברכי יוסף סימן רנ"א [אות ה'] מענין קדימת בעל מעשים, ומכ"ש כששניהם חכמים דיש קדימה לבעל המעשים:

איכרא דהרמב"ם בהל' אישות [פי"ג הי"ט וכו'] מייתי הך מתני' הכל מעלין לא"י והכל מעלין לירושלים, ואמנם לא מצאתי לו בהל' מתנות עניים [פ"ז הי"ג] הך ספרי פ' ראה [ט"ו ז'] דיש להקדים עניי א"י, ולא מייתי רק קדימה דפ' איזהו נשך [ע"א ע"א] קרובין מעניי עירך. וכשאני לעצמי אמרתי דקרא אם כסף תלוה [שמות כ"ב כ"ד] לא מיירי בפורענות ח"ו שידורו ישראל בח"ל בזמן שיושביה של א"י בתוכה, דנראה דאפי' כשעושים רצונו של מקום לא הובטח [שלא] (ש)יהיו בהם עניים שצריכים להלוות לפי שעה, אע"ג שהובטחו אפס כי לא יהי' בך אביון [דברים ט"ו ד'] שיצטרך ליטול מתנות באדם, אבל שלא יהי' עני שיצטרך להלוות לא הובטחו, א"כ מיירי קרא דאם כסף תלוה בשעושים רצונו וכולם יושבים בא"י, ולא הוצרך קרא לקדימה לעניי א"י, אבל קרא דפ' ראה מיירי להדיא בשאין עושים רצונו ולא יחדל אביון וכמו שהי' בזמן בית שני, ואז יש קהלות ישראל בח"ל הוצרך לומר בארצך להקדים עניי א"י לעניי ח"ל, כך הי' נלע"ד. אלא שמרמב"ם נראה דלא פסקו כלל להך ספרי, וצ"ע:

וכבר הארכתני יותר מדי. ולסיים בנחמה אומר מ"ש לעיל דקביעת יום מועד ביום עשיית נס הוא ק"ו דאורייתא, ולפע"ד לפ"ז יום פורים וימי חנוכה דאורייתא הם, אך מה לעשות בהם אם לשלוח מנות או להדליק נרות או לעשות זכר אחר זהו דרבנן, והעובר ואינו עושה שום זכר לימי חנוכה ופורים עובר על מצות עשה דאורייתא, אך העושה שום

לשם לא ידעתי אם רשאים לעשות כן כח, והנה כעין מ"ש רלב"ח [שו"ת סי' ג'] במי שנדר לקבר שמואל הנביא יע"ש כט. וכבר עלה בלבי לומר לפמ"ש רמב"ן באגרת הנפלא שלוש שכל מקום המקודש יותר מחברו חרוב ושם יותר מחברו, ע"כ הואיל ובעו"ה עדיין לא הגיע עד עתה זמן בנינו ע"כ הי' זאת כדי שלא יתישב ירושלים ביתר עז כי לא זכינו לכך, מי יתן ויזכני הי"ת להיות ממישבים של ירושלים ועכ"פ לא ממהרסים וממחריבים ח"ו להאריך גלות ישראל:

ומאוד תמהתי על דברי י"ג הגאון מהר"ם עמרם נ"י, מוחזקני בו שהוא בקי בחדרי תורה ואך הפעם לא כיון יפה במ"ש ורמז לעיין בתשרי מהרמ"פ סימן כ"ט דבזה"ז אין חילוק מקומות. הנה הגאון הנ"ל כ' כן מאיטליא למהר"מ אלשקר בירושלים, שאין לו להשתרר עליו ותלמידיו אע"פ שהוא יושב ירושלים, ומעתה אם נבין הדברים כפשוטן ואין בין ירושלים לאיטליא כלום, א"כ מכ"ש שאין מעלה ליושבי א"י שבשאר קהלות, דעכ"ת צירא פלוגתא אי קדשה לע"ל [שבועות ט"ז ע"א], מקום מקדש ודאי קדשה לע"ל [זבחים ק"ב ע"ב], ואנשי ירושלים קרובים עכ"פ טפי למקום מקדש ההוא משארי יושבי א"י. אבל חלילה לא היתה כך כוונת הגאון ז"ל, אלא לענין השתררות התורה שיהיו בני ח"ל מחויבים להיות נגררים אחר בני א"י בגזירותיהם ותקנותיהם ומכ"ש יושבי ירושלים שנאמר מציון תצא תורה, וזה בטל עתה בעו"ה, ואדרבה אפשר בבל עדיף מא"י מפני שהוא מקום ישיבה טפי, ויעיין בלח"מ ספ"ה ממלכים, ומימי הרי"ף ואילך אין מעלה גם לארץ שנער לשארי ארצות לענין שררות התורה, אבל מענין קדושת המקום לא דבר הגאון ז"ל. וכיון שלא דיבר הגאון מהרמ"פ ז"ל מזה נחזי אנן, דתנן [כתובות ק"י ע"ב] הכל מעלין לירושלים אפילו אם רובא גוים כמבואר שם ופסקו בש"ע [אה"ע סי' ע"ה ס"ד], ש"מ אפי' בזה"ז הדין כן. ומהרי"ק שרש ה' כ' בזמנו אין לך מצוה גדולה כזו לבנות בהכ"נ בירושלים עה"ק מקום מוכן לעלות תפלה השמימה וכו', ובסוף השרש ההוא כ' וז"ל כדי שיהיה להם בזכות העמידה שם כי רב הוא כי שם ציוה ה' את הברכה לברך בשמו

כח) וכ"כ בדרשות דף ש"צ טור ב' ע"ש. אמנם בליקוטי הערות הובאו כמה מקורות מכתבי האר"י ועוד לסיבת השמחה ביום ל"ג בעומר במירון, ע"ש.

כט) ע"ע שו"ת ח"ו סי' כ"ז ד"ה יעז.

ל) נדפס בסו"ס תורת האדם.

לא) בדפוסים המאוחרים הוא סי' י"ד.

לב) וכ"כ בשו"ת או"ח סי' ר"ח ד"ה ומ"ש דפורים, בחי'

שבת (ירושלים - תשמ"א) כ"ב ע"א ד"ה פסולה, וכ"ג ע"א

הכהה מגעת, לתוספות ולא למגרעת, והחונן דעת יתן חלקי בתורתו מקום שעת לעקור ועת לטעת:

במה שרמזתי במ"ש בספר ברכי יוסף סי' רנ"א [אות ה'] בחילוק צדקה להקדים עושי מצוה ופועלי צדק יותר מן השאר, והנחנו ג"כ ששיבת ירושלים חשובה משיבת שארי מקומות בא"י, א"כ ממילא יש ליושבי ירושלים קדימת מה ליושבי שארי ערי א"י, וכל זה ברור ופשוט לכאורה:

אלא במ"ש שפשוט בעיני ששיבת ירושלים יש בה מצוה יותר משיבת שארי ערי א"י, והבאתי בפשיטות ממתני' שלהי כתובות [ק"י ע"ב] שהכל מעלין לירושלים וזה אפי' בזה"ז לכל הפוסקים, דאפי' להמרדכי [שם סי' ר"פ] והג"א [שם סי' י"ח] דכ' אשה בזה"ז לא יכולה לכוף האיש מ"מ האיש יכול לכוף, א"כ ש"מ דמצוה איכא, וא"כ היושב בה עוסק במצוה טפי וראוי להקדימו עכ"פ. ועל זה כתב והאריך הדרת גאונו נ"י בפירושים שונים על דברי הג"א שהמה נפלאים לכאורה, דאפי' אתר ההגה' דירושלמי מיירי בזה"ז וכן הוא בתשו' מי"י סי' כ"ח, מ"מ מה שמסיים ומתני' מיירי בזמן שבהמ"ק קיים שאז הוה המצוה טפי לדור בירושלים מבא"י עכ"ל, דבר זה אין לו שחר, דאפי' נימא בירושלים אין שום מעלה בזה"ז מבשאר א"י, מ"מ א"י עדיף מח"ל בכל הזמנים בלי ספק, וא"כ מ"ט אמר בירושלמי בזה"ז אין אשה מעלה מח"ל לא"י. והגאון נ"י כדרכו בקדש נחית ביה טפי והעמיק עיונו כמבואר באריכות בתשובתו. והנה מ"ש הב"ח [אה"ע סי' ע"ה] דמשו"ה לא תוכל היא לכוף אותו בזה"ז משום דוחק מזונות, והקשה הד"ג תינח מחול' לא"י אבל מא"י לירושלים וכי יש דוחק מזונות בירושלים מבא"י. וזה י"ל משום דשיבת כרכים קשה, ופירש"י בקידושין מ"ט [ע"ב] שהיוקר מצוי בכרך, וירושלים כרך היא, וכדמייתי ש"ס בכתובות ק"י ע"ב מקרא [נחמיה י"א ב'] ויברכו העם לכל האנשים המתנדבים לשבת בירושלים. אך דא"א לכוון זה בלשון מרדכי והג"א, דמסיים דהוה מצוה טפי וכו', משמע משום מצוה אתאינן עלה. והיותר טוב הגהת פרישה [דרישה אות ג'] מצוה טפי לדור בירושלים (מבא"י) [ובא"י], כלומר בזה"ז ליכא

זכר יהיה מה שיהיה עכ"פ ביום אחד מימי חנוכה ואפי' לא הדליק נרות ולא שלח מנות בפורים וכדומה אינו אלא עברייך דרבנן. ואפשר קריאת הלל ומגילה הוה ק"ו דאורייתא לומר שירה, כמו שצויה בפסח לספר יציאת מצרים בפה ה"נ ממות לחיים חייב לומר שירה בפה דוקא. וא"כ היה יוצדק קצת דברי בה"ג ^{אוצר החכמה} ~~ההאריכו~~ בו רמב"ם ורמב"ן (בשערים) [בשרשים] דספר המצות [שרש א'], אלא עכ"פ לא היה לו ^{אוצר החכמה} ~~למנותו~~ מ"ע בפ"ע כיון שהוא כלול בכלל ספור י"מ. וכימי צאתנו ממצרים יראנו נפלאות, ונזכה לישועות הנבאות בב"א:

הכ"ד יתיב בארעא דחשוכא ומילין לצד עילאה ממלל ברוח נמוכה. ואולי לכשיגיעו הדברים לארץ נכונה ^ג יתעלו ויתקדשו פי שנים בחכמה ובתבונה ובדעת ובכל מלאכה, ועד"ז נתעלה תלמוד בבלי על ירושלמי אחר שנתקבל שם, והיתה הרוחה בדין ובהלכה. א"נ:

תשובה רלד

שיל"ת, פ"ב יום ב' לירחא תליתאי קפ"ו לפ"ק.
החיים והשלום לנופך ספיר ויהלום, ה"ה ידיד ה' וידיד נפש כל חי ה"ה גאון עולם תפארת ישראל פאר הדור נור הזמן נ"י ע"ה פ"ה כקש"ת מהו' זלמן מרגליות נ"י, מצלאין אנחנו לחיי רב רבנן וביתו, ברוך יאמר לעומתו, יפוצו עוד חוצה מעין גינתו, אשרי קהל עדתו שככה להם ליהנות מזיו שכינתו, עוד יחליף כח יעל אבר כנשר יסוכך עליו באברתו, גם עד זקנה ושיבה ינוב בטובה לאורך ימים ושנות חיים אמן:

למען ציון לא אחשה ולא אשקוט עד יצא כנוגה אור משפט צדק בעזה"י באלו הנאמרים ממני במכתבי הראשון ^א, וי"נ הגאון נ"י בנה עליו ציון המצוין בהלכה, ירד לעומק יהושפט ^ג באורך ורוחב כדרכו בקדש, ממש לא הניח מקום להתגדר בו ולא תלם בלי עידור, ומי ישדר עמקים אחריו ומי יסקל אבני קדשו אשר בנה מצודה לתורה ולתעודה, בכל זאת לא אשיב ידי אחור מלבדוק עד מקום שידי

(ג) בריש המבוא לספר חת"ס עה"ת בראשית הגיה: נכוחה, [וכבריש התשובה], וע"פ הכתוב ישעי' כ"ו י' בארץ נכוחות, דהיינו א"י, כדריש במגילה ו' סע"א.
(א) תשובה זו לא נדפסה.
(ב) ע"פ יואל ד' ב'.

ד"ה ואני אומר, בהגהות הש"ס מגילה ו' ע"ב, ובחי' גיטין מהדו"ב ל"ו ע"ב ד"ה אא"כ. ובשו"ת ערוגת הבשם חא"ח סי' קפ"א הקשה דהק"ו הנו' הוא אמנם דאורייתא אך לשעתו בלבד, אבל לדורות הוה רק דרבנן, ועוד קר', ובליקוטי הערות גו"נ בדבריו ומיישבם, ע"ש.

שמרוב אהבת ה' ושמחה אשר שמחם ה' בהיותם שמה לא אמר מעולם צר לי המקום, ע"ד כד הוי רחיתמן עזיזא וכו' [סנהדרין ז' ע"א]. ועכ"פ בני העיר היו נדחקים מאוד ע"י עולי רגלים, וכלי ביתם ומטותיהם היה מופקדים להם, כדאיתא ר"פ בני העיר [מגלה כ"ו ע"א] אין משכירין בתים בירושלים אף לא מטות, ויע"ש בתוס' [ד"ה אף], ושפיר שייך אפי' מגוה היפה לנוה הרעה:

ובמ"ש לעיל דעומדים צפופים היה בנס ליתן שכר להבאים בחצרות בית ה', יובן דלפמ"ש בתשב"ץ ח"ג סס"י ר"א דגם בזמנו נראה נס בזה בבה"כ שבירושלים בבואם שם בחג השבועות כל סביבותיהם ולא צר להם, וה' יודע כי עיני ראו בח"ל דבר זה, ולא אוכל לפרש מפני פריצי עמנו, וא"כ מאי רבותא דעשרה ניסים נעשו בבהמ"ק, אבל הנס הוה עומדים צפופים וכנ"ל:

והנה לכאורה משמע לא משום מצות התלוים בא"י וירושלים כופין אלא משום קדושת עצמה, וכל הדר בח"ל דומה כמי שאין לו אלוה [כתובות שם], ר"ל אדרבא לדברי ר"ח כהן שבתוס' שלהי כתובות [שם ד"ה הוא] משמע אי לא מצות נהגות היה יותר ראוי לעלות, ומהרי"ט ח"ב ח"ד סי' כ"ח שהביא הדרת גאוננו כ' להדיא שהטעם משום תוספת קדושתה ולא משום מצות הנהגות, ודלא כמשמע מתשב"ץ הנ"ל, ותשב"ץ גופי' רפיא בידיו. וכיון שכל עצמו הוא משום עוצם קדושתה, אין ליכנס כלל בפלפול אי קדושה ראשונה [קדשה לשעתה] וקדשה לע"ל, ובפלפול רמב"ם וראב"ד [הל' בית הבחירה פ"ו הי"ד] בקדושת המקדש בזה"ז אי חייב כרת הנכנס לתוכו, והארכתי במ"א בדברי מג"א סוף הלכות ט"ב [סי' תקס"א סק"ב] בזה ואין כאן מקומו כלל, כי אין אנו עוסקים אם מצות נהגות או לא או אם טמא מותר ליכנס שם או לא,

שגם מרן ס"ל כן, וכונתו בהבאת דברי הגהת דרישה הוא רק לענין זה שאין חילוק בזה"ז בין א"י לעומת חו"ל ובין ירושלים לעומת א"י, דתרווייהו שוים, ורצונו ליישב בזה מה שהקשה לעיל "וא"כ מ"ט אמר בירושלמי בזה"ז אין אשה מעלה מחו"ל לא"י". וע"ע ליקוטי הערות.

(ד) צ"ל: כבית שמואל [סק"כ].

(ה) עיין בסו"ס חת"ס עה"ת ויקרא בחי' ע"מ אבות ד"ה עומדים, וע"ש בשער יוסף ביאור דברי מרן שבסמוך.

(ו) הג"ר שלמה זלמן עהרנרייך אב"ד שאמלוי (במכתבו שבספר זכרון למשה) ציין שמפורסם בעולם מתלמידיו הגאונים הקדושים שזה ה"י בבית מדרשו של מרן בפ"ב שהיה קטן מאד מהכיל וכו' והיה שם מועט מחזיק את המרובה.

מצוה לא מח"ל לארץ ולא מא"י לירושלים. ואפשר דהר"מ גופיה לא ס"ל הכי לדינא כהירושלמי, אלא דה"פ הירושלמי ומייתי רק ראי' מיני' דלא כר"ת דיפה כח האיש מהאשה, אבל בהא (דאיכא) [דליכא] מצוה בא"י מח"ל בזה"ז לא ס"ל כיון שבש"ס דילן לא מחלק בכך. ותו מדאמרינן בגיטין מ"ה [ע"א] וכן פסקו הפוסקים דעבד כנעני בזה"ז שברח לא"י כותב לו לרבו שטר על דמיו ועושה אותו בן חורין, והיינו מסיפא דמשנתנו אין הכל מוציאין, ומקרא לא תסגיר עבד, ומג"ל דלמא דוקא בזמן שבהמ"ק קיים אבל בזה"ז לא עדיף עבד כנעני מאשה דהורע כחה בזה"ז מבזמן הבית דלמא עבד נמי, אע"כ גמ' דידן לא ס"ל הכי. והר"מ גופי' לא קאמר אלא בפ"י הירושלמי ולהוכיח נגד ר"ת, אבל בגוף הדין לא פליג, וזה דלא כחלקת מחוקק, סוף סי' ע"ה:

ופר"מ הד"ג מייתי ג"כ דמתני' בזה"ז, מדאמר הכל מעלין לירושלים אפי' מגוה היפה לנוה הרעה, ובזמן שבהמ"ק קיים ליכא נוה רעה בירושלים. יש לדחות דמשום הא לא איריא, דכתיב ויברכו העם לכל האנשים המתנדבים לשבת בירושלים, משום דישיבת כרכים קשה, ופירש"י מדוחק הבתים והאוויר. ובמתני' [אבות פ"ה מ"ה] אמרינן לא אמר אדם מעולם צר לי המקום שאלין בירושלים, ולא אמר ולא נדחק אדם מעולם בלינת ירושלים, משמע דודאי היה צר ודוחק, שהרי אפילו בבהמ"ק עצמו עמדו צפופים רק ההשתחוויה היה בנס שמשתחווים רווחים. ובחי' אגדה שלי"ה אמרתי שלא רצה הקב"ה לעשות נס גם בעמידה רווחים שלא יקופח שכר אגרא דוחקא דבי כלה. אמנם מעובדא דפסח מעוכין [פסחים ס"ד ע"ב] משמע דהיו צפופים ממש, מכ"ש בלינה שבירושלים דלא היה מצוה כל כך כראיית פנים בעזרה, ובודאי היו נדחקים אלא שהנס ה' שלא אמר אדם מעולם,

68/09/2018

(ג) משמעות לשון מרן לכאורה שר"ל בזה"ז ליכא מצוה כלל לא מחו"ל לארץ וכו', ולפ"ז יסבור בכונת לשון המהר"ם "...בזמן שבהמ"ק קיים דאז הוי מצוה טפי לדור בירושלים מבא"י [או ובא"י]", דמ"ש ט פ"י קאי לעומת א"י, [או גם לעומת חו"ל לגי' ובא"י]. אבל באמת נראה דהדרישה נחית לפרש התיבה ט פ"י דקאי להבדיל בין זמן המקדש לזה"ז, דבזמן המקדש היתה המצוה גדולה לדור בירושלים ובא"י לעומת המקומות הנחותים מהם, ואילו בזה"ז אין המצוה כ"כ גדולה לדור בירושלים ובא"י לעומת שאר המקומות, אבל מ"מ מצוה איכא גם בזה"ז, אלא משום דאין המצוה גדולה כ"כ לכן אין כח ביד האשה לכפות האיש לעלות מחו"ל לא"י ומא"י לירושלים. ונראה

גבוה. והנה העולם עגול ככדור, ובדבר כדורי לא שייך גבוה ונמוך, ובכל מקום שעומד שם רואה שמים שעל ראשו גבוהים וסמוך לאופק נמוכים ככיפה, והבא ממקום האופק נדמה לו כעולה מתחתית עומק בור, ולא שייך גבוה ונמוך. אך נחזי אנן אם יהיה לפנינו כדור עגול ואנו מכירים בו נקודה אחת שממנה שתיית הכדור ההוא ונתרחב משם והתפשט ונעשה עגול כמות שהוא, וכל הפיות אליו פונים וממנו יונקים יניקת חיותם, והוא המרכז האמתי של הכדור, ואז בלי ספק מכל צד שפונים אליו נקרא עליה, לא עליה במעלה וגדולת המקום לבד אלא עליה ממש כמי שעומד במקומו ורואה האופק שסביביו ירוד ועמוק, וכן בהיפך כיון שכל הפיות אליו פונים א"כ הכל עמוק ממנו ועולים אליו כיון שהעולם כדורי, והיינו דאמרינן בספרי הנ"ל (א) וקמת ועלית, וקשה לו ומאי פסקא הלא אפשר שהזקן ממרא וב"ד יושבים בהר חרמון שמשם יורדים לירושלים ולא עולים, אלא מכאן שבהמ"ק גבוה מכל א"י, שהוא משתיתו של עולם מתחלת יצירה והוא מרכז ונקודה האמצעית שבכדור, וא"כ כל הבאים לשם עולים ולא יורדים כנלע"ד. מ"מ א"א לומר כן על מקום אחר או על צפת, ויעקב אבינו ע"ה אמר זה שער השמים, ואין ב' שערים:

ומ"ש הד"ג מאי דמייתי בתנחומא [ויגש י'] אירושלים והיו עיני ולבי שם כל הימים [מ"א ט' ג'], א"כ בכללות א"י נמי נאמר [דברים י"א י"ב] ארץ אשר ד' אלקיך דורש אותה תמיד עיני ה' אלקיך בה, יפה כתב. אבל אני בעו"ה לא זכיתי להבין בנגלות גם כי בהנסתרות לה' אלקינו, אבל כמדומה לי שמעתי דיש חילוק בין חיבור עין עם לב דהיינו עיני ולבי שם ובין עין לחוד דכתיב עיני ה' אלקיך בה, ועוד חילוק בין עיני דהתם שהוא ב"ד של מעלה של שבעים שהם כנפי השכינה, ובין עיני ולבי לשון השגחת עצמו בלי כנפים, ושעל זה נאמר [ישע' ל' כ'] ולא יכנף עוד מוריך יי, כך

רק בקדושה עליונה שירושלים הוא שער השמים מימות עולם אפי' כשהי' היבوسی יושב ירושלים והכנעני והפריזי או בארץ, ולא זזה ולא תזוז שכינה מכותל מערבי אפילו בחורבנה. וביבמות וי"ו ע"ב דמורא מקדש בזה"ז מדאתקש לשבת מה שבת לעולם אף מורא מקדש לעולם, תלי"א היקשא זה בפלוגתא דקדשה לעתיד לבוא או לא. והדר"ג גילה סוד דבעל חסד לאברהם מעין ג' נהר ג' (ומשלנו הוא), דמבואר דחלון הרקיע רחב מלמטה נגד כל א"י וקצר למעלה נגד ירושלים ובהמ"ק, ובשעת חורבן נסתם לגמרי ושוב אחר החורבן נפתח אבל נקצר פיו שלמטה, אבל פיו שלמעלה ושער השמים לא יסתם חלילה שהוא שפע אלהי שבמקום מקדש וירושלים, והיינו דכ' מהרי"ק [שרש ה'] שהבאתי בתשובתי הקדומה (ה) כי שם ציוה ה' את הברכה חיים עד העולם:

ומ"ש חסד לאברהם בנהר י"ג שם במעלת צפת נגד כל ערי א"י, היינו חוץ מירושלים, וחלילה להעלות על הדעת שקדושת שום עיר יותר מירושלים, וא"כ מי שפגע בצפת יקרע (ט) ושוב פוגע בירושלים לא יחזור ויקרע, ובהיפך קיי"ל אם פגע בירושלים תחלה וכו' כמבואר בש"ס מ"ק [כ"ו ע"א] ורמב"ם [ה' תעניות פ"ה הט"ז] וש"ע סוף ה' ט"ב [שם ס"ג]. ויש לפקפק, דבזמן שבהמ"ק היה קיים היה ירושלים עדיף וקודעים על בטול אותו העדיפות, ועכשיו צפת עדיפה. אבל חלילה לומר כן. ואיך יצויר שצפת היא גבוה מירושלים ואוירה טוב מירושלים כמ"ש בספר חס"ל הנ"ל, וקרא כתיב [דברים י"ז ח'] וקמת ועלית אל המקום, ופירש"י מכאן שגבוה בהמ"ק מכל א"י. ובחי' תורה שלי, בארתי שלכאורה יפלא לאמור מכאן שגבוה, מה לשון מכאן נחזי אנן, והוא דבר הנראה לעין ונמדד בקנה. ועוד שהאמת אינו כן, והוא מבואר לבקי קצת במפת העולם. ועוד רש"י פי' כן בפסוק [תהלים קל"ג ג'] כטל חרמון שיורד על הררי ציון, שחרמון

(ט) בספר שער החצר (לרבי דוד בן שמעון) העיר ע"ז דעל ערי ישראל אין קורעין כלל, רק על ערי יהודה, ואף שהטור או"ח ס"ו תקס"א כתב דקורעין על ערי ישראל, כבר כתב הב"י שם דלאו דוקא, ע"ש. וצ"ל דמין אגב שיטפיה כ"כ.

(י) בתו"מ השלם פ' שופטים ד"ה וקמת.

(יא) המובא ברש"י הנ"ל.

(יב) בשער יוסף (חת"ס עה"ת דברים ע' צ"ה) ציין לזה לשון התיקוני זוהר: ובההוא זמנא דקוב"ה ושכינתיה כחדא

(ז) הטורי אבן מגילה כ"ח ע"א ד"ה שנאמר, באמת החליט דברייתא זו דיבמות אתיא רק כמ"ד קידשה לעתיד לבוא, וכמ"ש כאן, אך לפי מאי דנחית מן בדבריו לעיל עד עתה לומר שקדושת השכינה שיש במקום המקדש היא תמידית ולא תלוי בדינים הנובעים ממה שקידשו המקדש, נראה שצריך להגיה כאן: ל א תליא היקשא וכו'.

(ח) היא התשובה הא' שנשלחה לראז"מ, ואינה לפנינו כנ"ל, וכן בס' הקודם ד"ה ומאד, הביא מן דברי מהרי"ק אלו.

רמז קדימת עניי ירושלים לא"י, משום דזיל בתר טעמא ופשט הגמ' דמקדימים יושבי א"י משום דישיבתה מצוה מפני קדושה שבה וראוי להקדים עושי מצוה כנ"ל, א"כ ממילא ה"ה ירושלים נגד א"י דהכל חד, דאלת"ה מנא ליה לתנא דמתני' לכוף לעלות לירושלים ולגרש בע"כ אי לא רמיזא באורייתא:

ומה שהתפלא הד"ג על הרבה חכמי ישראל שלא עלו לירושלים דוקא, והיה סנהדרין ביבנה דוקא ובצפורי, וגם בימי הרב"י והאר"י ז"ל מ"ט לא עלו הם. הנה בימי חכמי התלמוד היו הריגות ושמדות בירושלים וגלו סנהדרין, ומשנתיישבו במקומות אחרים והיה שם מקום הועד ומקום ישיבה ותורה ולא מיתדר להו בירושלים כמו במקומות אלו שוב אין מצוה בירושלים, דאפי' עזרא לא עלה לבנין בהמ"ק כל זמן שרבו ברוך בן נריה קיים כדאיתא ספ"ק דמגילה [ט"ז ע"ב], דודאי ת"ת וישיבה עדיפה מן הכל, וכן היה בימי הרב"י והאר"י ז"ל היה קיבוץ רוב החכמים בצפת. ואין לשאול על כל החכמים מעיקרא, כי אין אדם יודע מטמוניות של חברו, ועכ"פ כשעלו אלו ומצאו רוב חכמי ישראל בצפת ע"כ התחברו עמהם. ובאמת טרם הפרד הרב הגאון מהר"ם עמרם מפה הייתי כופל ומשלש עמו שלא ידור אלא בירושלים מקום משכן כבוד קדושת בית אלקינו וכאשר עשה הרמב"ן ז"ל, אע"ג דבצפת נמצאו קברי אנשי אלקים הידועים מ"מ מי ימיר זה בקדושת ירושלים ומקום מקדש, ונסע הנ"ל על דעת לילך בים דרך יפו לירושלים והסיכו בעל הסיבות ית"ש דרך עכו לצפת, ואחרי בואו שמה כתב אלי בעצה ושאל אם יעקור משם לירושלים, אז אמרתי שאני מיגני ממיקם, כיון שכבר בא שמה וקבע דירתו, וכפי מכתבו נראה שקשה ישיבתה של ירושלים עליו, וחזיתי לדעתיה שלא רצה אלא לפייסני על שעבר על דעתי ע"כ הנחתי הדבר על דעתו:

הנה כי כן יפה אחז"ל שהאיש יכוף כל ב"ב לעלות לא"י או לירושלים, שהרי משום ישוב א"י כותבין אונז אפילו בשבת [גיטין ח' ע"ב], ומכ"ש משום ישוב ירושלים, ביותר בזה"ז. וכבר העיד הרמב"ן באגרותיו, שהתורבן לפי ערך הקדושה כל שקדוש יותר חרוב יותר וירושלים חרוב יותר מכל

שמעתי מאז ולא אבין. אולי בזה יתורץ קו' דמר ניהו רבה:

היוצא מדברינו דעכ"פ לכ"ע קדושת שניהם קדושת עולמים מימות עולם עד סוף כל ימות עולם לא נשתנה ולא ישתנה, אלא שקדושת ירושלים חמורה מקדושת שאר א"י. וגם הרמב"ם דלא מנה למצות עשה ישיבת א"י כמו שחשב הרמב"ן במנין המצות [מצוה ד'], מ"מ מודה ביתר שאת בקדושה בזה"ז, ומפני כן כ' במ"ע קנ"ג ומייתי ליה המפרש ספ"ה מה' קידוש החודש וז"ל ונאמר אם ח"ו יאבדו בני ישראל מא"י [חלילה לה'] ית"ש על זה לפי שהבטיחנו בתורה שלא תכלה אומה זו כלל, וכן אם לא נמצא כ"ד בא"י ולא בח"ל כ"ד שנשמכו בא"י ה' זה החשבון שאנו מחשבים אותו בח"ל לא יועיל לנו כלום, שאין מעברים שנים וקובעים חדשים אלא בא"י שנאמר כי מציון תצא תורה ויברך ה' מירושלים עכ"ל, וביאר זה באר היטב ברלב"ח בקונטרס הסמיכות דף רצ"ו יע"ש. ומהפלא שכ' שהבטיחנו בתורה שלא תכלה אומה זו, נראה מדבריו כי אלו ח"ו לא ישאר שום ישראל בא"י אפי' יהיו יושבים ישראל בח"ל מיקרי כליון אומה ח"ו אחר שאין לנו סמוכים וא"א לקבוע חדשים ולעבר שנים. וס"ל לרמב"ם דמה שחשבו הראשונים שנים וחדשים וקדשום, זה לא יועיל אלא כשעכ"פ נשארו בא"י אפי' כורמים ויוגבים ישראל אשר בהגיע זמן ועידן ההוא ואז הכורמים יקבעו מועדים ע"פ חשבון הקדמונים ההמה לפי מה שרואה בלוח ההוא ובסדר העיבור של כל שנה ועי"ז מתקדשים המועדים בכל העולם, ואי לאו לא יועיל חשבון וקידוש הקדמונים, ושבטלה כל התורה חלילה ואין כאן אומה ישראלית ח"ו והיינו כליון אומה ח"ו, אלא שהבטיחנו יוצרנו שלא יהי' זה. אשר ע"כ בשבועים שנה של גלות בבל שהיו סמוכים בח"ל לא היינו בטוחים מהנ"ל, אדרבא היו נ"ב שנה שלא עבר אדם שם [פסיקתא רבתי א' ה'], משא"כ קלקלתנו עתה שאין לנו סמוכים היא תקנת הארץ שבטוחה היא שישבו בה ישראל על כל פנים, זהו כוונת הרמב"ם. מ"מ נראה מדבריו כי לא נפתחה קדושתה ולא תליא כלל בקיום מצות, אלא הארץ עצמה קדושה וירושלים קדושה יותר:

ואולי משו"ה לא תני בספרי ולא רמז קרא דפ' ראה [ט"ו ז'] אלא קדימת עניי ארצך לח"ל ולא

(ג) לשון הגמ' יומא כ"ב ע"א.
(ד) נדפס בסו"ס תורת האדם.

בלא לבושא כלל אתמר ביה ולא יכנף עוד מוריק והיו עיניך וראות את מוריק.

ערי א"י ע"ש, מכלל דבעי דרישה וישוב יותר, ויש לכוף ב"ב לדור שם. אבל שתכוף האשה את בעלה לדור בא"י ובירושלים, צע"ג מאין הרגלים ומה ראו על כה, ויפה כ' תשב"ץ ח"ג סס"י ר"א הנ"ל טו, הלא התורה חסה על האשה במצות כבוד אב ואם משום דרשות בעלה עליה, ואיך היא תכוף אותו להושיבה בירושלים דוקא משום תוספת קדושתה או ליישב את ירושלים. ומח"ל לא"י י"ל משום שבת"ל דומה כמי שאין לו אלוה וכעצ"ז ח"ו [כתובות שם], אבל מא"י לירושלים הוא דבר תימה אפי' בזמן שבהמ"ק [קיים] מכ"ש בזה"ז, ולולי דמסתפינא לומר דבר חדש הייתי אומר, יען ראיתי בתי"ט תמה על רש"י ורע"ב שפירשו בסיפא הכל מעלין לירושלים את כל ב"ב אדם כופה לישב עמו בירושלים, ולא פירשו כן ברישא הכל מעלין לא"י ע"ש. אמנם בשיטה מקובצת מייתי בשם רש"י מהדורא קמא כ' על רישא הכל מעלין לא"י נשותיהן מחו"ל לא"י עכ"ל, הנה שינה טעמו ברישא פירש הכל מעלין קאי אאותם הגורמים העלאה לאחרים, אע"ג דפי' את נשותיהם, מ"מ הכל קאי [א]אותם הגורמים, ומרבה אפי' עבד את רבו ומכ"ש אשה את בעלה, וכדקתני בהדיא בברייתא שבגמ' [שם] שהאשה כופה בעלה מח"ל לא"י, אמנם בסיפא בבבא דהעלאה לירושלים דלא מיתניא בברייתא בהדיא דהאשה כופה האיש, וגם הוא נגד הסברא כמ"ש לעיל, ע"כ פירש רש"י בהיפוך את כל ב"ב אדם מעלה לירושלים וקאי אאדון הבית שמעלה את כל ב"ב בין נשיו בין עבדיו העברים לישב עמו מנוה היפה לרעה. נמצא רישא מיירי שכל אחד מבני ביתו יכול לכוף את אדון הבית לדור בא"י, וסיפא קמ"ל שאדון הבית יכול לכוף כל ב"ב אחד אנשים ואחד הנשים שבבני ביתו לדור בירושלים, אבל המה לא יכופו אותו. וזה נוטה לגי' הג"א שבפנינו, אבל רש"י לא נחית לחלק בין בזמן שבהמ"ק קיים בין בזה"ז דלא כהג"א בזה. וזה נראה נכון מאוד, אלא שלא מצאתי לי לא רב ולא חבר. וזה הוא פלוגתת רש"י (ור"ח) [ור"י] שבתוספות פ"ק דעירובין דף ג' ע"ב דבור המתחיל לאתויי וכו'.

והנלפע"ד לפמ"ש בש"ס ב"ב קכ"ב ע"א לקרובה ורחוקה, ופירשב"ם וז"ל ומי שעולה גורלו בקרוב לירושלים מעלה מעות למי שעולה

גורלו ברחוק מירושלים שהרחוק גרוע הוא מפני שני דברים א' מפני שרחוק מבהמ"ק וא' מפני שקרוב הוא לארץ העמים עכ"ל. וצ"ע בשעת החלוקה לא ידעו מקום מקדש איה, ועוד הא כתיב [שמות ל"ד כ"ד] לא יחמוד איש את ארצו, וא"כ אדרבא רחוק עדיף משום שכר פסיעה, ואין להאריך בזה טו. והנה פלוגתת הרמב"ם והראב"ד ריש ה' חגיגה, דלהראב"ד האשה רק משועבדת לבעלה לילך עמו לירושלים לשמחו ברגל, ואפי' אי נימא דלא כראב"ד אלא שתשאר בביתו אם תרצה, וכמו שעשתה חנה עד יגמל הנער [ש"א א' כ"ב], מ"מ תשאר היא עזובה ועגונה בי"ט בח"ל והבעל יעלה לירושלים, דאפי' לפמ"ש תוס' ריש פסחים [ג' ע"ב ד"ה מאליה] דהדר בח"ל פטור מהראיה, משא"כ דעת הרמב"ם עיין מ"ל הלכות חגיגה [פ"ב ה"א], מ"מ אפי' להתוס' אם יעלה משם לרגל אינו צריך ליטול רשות מאשתו, ועיין בזה בספר סדר משנה דף נ"ז ע"א, ויעיין היטב בתשו' מהרי"ט ח"ב חיו"ד סי' כ"ח סוף התשובה, עיין היטב ויובנו דברי. וא"כ בזמן שבהמ"ק קיים, לא מבעיא הדר בח"ל תוכל האשה לכופו לא"י לכל הפחות, ומשם יסע לירושלים ברגל והיא עמו, או אפי' תשאר בביתו בא"י אין כאן סכנה, משא"כ ליסע מח"ל לא"י איכא טלטולא דאתתא טובא טפי, ולהשאר בביתה בח"ל פשיטא דאינו נוח לה, ע"כ פשוט שכופה אותו לדור בא"י, לא משום מצוה אלא משום עניני אישות שבינו לכינה, אלא אפילו אם דר בא"י מ"מ תוכל לכופו לדור בירושלים, חדא ג"כ מטעם הנ"ל שקשה עליה אפי' נסיעה כ"ש, ולהשאר בביתה מבלי שמחת י"ט ג"כ הוא משועבד לה מה"ת לושמחת אתה וביתך, ועוד העולה לירושלים בזמן שבהמ"ק קיים אינו יוצא משם מהר ודר שם זמן רב, דמשו"ה צותה תורה להעלות מעשר שני לירושלים כמ"ש תוס' ב"ב כ"א ע"א ד"ה כי מציון תצא תורה וכו', וז"ל כדדרשין בספרי למען תלמד ליראה את ה' אלקיך גדול מע"ש שמביא לידי תלמוד, לפי שהיה עומד בירושלים עד שיאכל מע"ש שלו והיה רואה שכולם עוסקים במלאכת שמים ובעבודה גם הוא היה מכוון ליראת שמים ועוסק בתורה עכ"ל, נמצא בזמן שבהמ"ק קיים ראוי ונכון שתכוף לבעלה לשוב לשבת בירושלים, אבל בזה"ז אין חיוב עשה לעלות לרגל. וגם לא להתעכב

לתשב"ץ נשתרבו לכאן מלעיל בסמוך.

(טז) וכן הקשה לעיל סי' רל"ג ד"ה בהא. וש"נ.

טו) לא נזכר שם מענין כפיית עליה לא"י וירושלים, רק מענין קדושת ירושלים שלא בטלה בזה"ז, וכנראה הציין

תוכן הענין ושום אחד מן הצדדים] אינו רואה לעצמו חובה, ואין שום ב"ד שבא"י שאינו נוגע בדבר זה, ע"כ יפה עשו המפשרים באמ"ד שמסרו הדבר לב"ד של ארם צובה הסמוכה וקרובה אל אה"ק, ואינם נוגעים בדבר כלל ויודעים את מכאובם של כל כת וכת ועל פיהם על מקומם יבואו בשלום:

ומי ששמו שלום ישים שלום בין עמו וחסידי, וירום קרן צדיקיו ובראשם י"נ הדר"ג, כחפצו וחפץ א"נ הבעה"ח בכל חותמי ברכות:

משה"ק סופר מפפ"מ

תשובה רלה

שיל"ת, פ"ב נגד ליום ב' ג' אדר תקפ"ח לפ"ק. שוב"ט וששון ושמחה עד זקנה ושיבה, לקדוש ישראל צדיקו של עולם נופך ספיר ויהלום אורן של ישראל גולת אריאל נ"י ע"ה פאר הדור גאון אמתי כש"ת מה"ו אפרים זלמן מרגליות נ"י, אורך ימים ושיעורו ובישועתו יראהו אמן:

האירו עיני מאור בהיר בשחקים כזהר הרקיע ונועם זיו אמרותיו הטהורים, ואשתוממתי על המראה הגדולה הזאת, משדד עמקים קודר בהרים, כהרף עין בורא יש מאין ^{08/09/2018 10:09:20} כפ"ל ושלנו, לא נראה כבשם הזה מחזה מול מחזה, מי זה ואיזה אשר ירפרף או יצפצף מול כיון דברותיו המכוונים. אך יען אני מצווה ועומד מהדר"ג להשיב עכ"פ על איזה פרטים, ע"כ נקטה נפשי בקצרה מהמאוחר אל המוקדם אל בית אלקים ארדם:

מ"ש הדר"ג ותמה על דברי כ"מ רפ"ב דמעשר שני שהבין דהסמ"ג [מ"ע קל"ו] השיג על הרמב"ם, וליתא אלא על התרומה [הל' א"י] השיג הסמ"ג דמנין לו. ואמת נכון הדבר, גם בעיני יפלא על הכ"מ. אך גם על הסמ"ג תמיה קיימת איך נעלמה ממנו פשטיות דברי התרומה שדבריו מבוארים כאשר הבינם גם ט"ד סי' של"א, ורק חסרון תיבה אחת הוא בתרומה שלפנינו, ותוכן כוונתו מי שיש לו מע"ש שלא הוכשר בזה"ז דליכא מזבח, וא"א להקריבם א מטעם חסרון המזבח, ומצד עצמם ראויים

שם ללמוד ממעשה כהנים בעבודה, ואם הבעל רוצה לעלות לשם אינו עולה בלא רשותה דלא עדיף מתלמידים שאינם יוצאים בלא רשות [כתובות ס"א ע"ב], ומכ"ש בשעה שמחויב לשמחה, וא"כ היא אינה יכולה לכופו לא לא"י ולא לירושלים, אף על פי שהיא מתבטלת ממצות ישיבת א"י וכדומה מה בכך אשה רשות בעלה עליה ואינה יכולה לכופו, אבל הוא יכול לכופה דכח איש עדיף. והן הנה דברי מהר"מ. אלא מ"ש בהג"א אין מצוה לדור בירושלים, לשון לדור אינו נכון קצת לפי הנ"ל. גם כי יש לדחוק שכוונתו להתעכב שם לאכול מע"ש שלו, והוא דוחק, עכ"פ הכוונה שאינו מצוה מחוייבת מה"ת לעלות לירושלים, ע"כ לא יצא בלי רשותה ולא תוכל לכופו. והנוסחאות שבמהר"מ משתנות בתשו' מיימוני ומרדכי והג"א, ותשו' מהר"מ מר"ב סי' קצ"ט דמייתי מהרי"ט לא מצאתי בדפוס פראג שלפנינו ^{10/09/2018 10:09:20}, מכל מקום לענ"ד הדברים בעצמותן מראין אמיתותן:

בהא סליקנא דעכ"פ מצוה להקדים במנה יפה יושבי ירושלים על שארי עיירות א"י. אמנם ראיתי אחד קדוש מדבר הדר"ג דמפלפל ומאריך בשיעור הקדמה זו, כל דבריו כנים ואמתיים ואינם צריכים אריכות וראיות הרבה, ולא יחלוק אלא מי שחולק על האמת, דכל הקדימות אינם אלא להקדים ולא לדחות נפשות ח"ו, וע"כ אם שניהם שוים שצריכים להחיות נפשם בלחם צר ומים לחץ נאמר זה קודם, אבל כשיש לאנשי ירושלים אפי' רק לחם צר שוב אין להם שום תביעה עד שיגיע לכל אחד מעיירות האחרות ג"כ כשיעור הזה, ושוב מהנותר שיצטרכו למותרות וכסות וכדומה יש הקדמה למוקדם עד שיהיה שוה בשוה בזה ג"כ, וכן בכל מילי לא אמרו לדחות אלא להקדים ולא עלה זה על הדעת מעולם, ויעיין נדרים דף פ' ע"ב חיהם קודמים וכו' ע"ש מבואר כנ"ל. אך מה אעשה שמוע בין אחיכם, שמעתי טענת השליח הרב מהר"ז שפירא אומר שאנשי ירושלים עטופים ברעבם וגם נתונים כתוא מכמר בסכנת נפשות, וכפי מכתב רבני צפת הם הם הנתונים בצרה ולא הם. ואם שניהם שוים יש קדימה לאנשי ירושלים, ואם אינם שוים פשוט שמקדימין מי שצריך יותר. וא"א לבוא על

(א) ר"ל דא"א לאכלם בלא מזבח משום דמע"ש הוקש לבכור כמבואר בתמורה כ"א ע"א.

(ז) נמצאת בדפוס קרימונא בסי' הנ"ל.
(ח) וכ"כ בחי' נדרים שם ר"ה חיי. וראה לעיל סי' רל"א ד"ה אמנם.